

10 april

Debatter m. m.

Fredagen den 10 april fm.

	Sid.
Svar på fråga av herr Eliasson i Moholm ang. skördeskadeersättningens utformning.....	3
Svar på interpellation av herr Blidfors ang. hjälpklasselavernas yrkesutbildning.....	4
Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar.....	7
Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader.....	9
Statens trafiksäkerhetsråd m. m.....	33
Statens isbrytarverksamhet.....	44
Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar.....	47
Statens väginstitut: Utrustning.....	50
Utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde:	
Ecklesiastikdepartementet: Avlöningar.....	52
Konstnärstipendier.....	52
Konstnärbelöningar.....	59
Interpellationer av:	
herr Hansson i Skegrie ang. riskutjämning för jordbruket.....	68
herr Eriksson i Bäckmora ang. skördeskadeskyddet.....	70
herr Svensson i Vä ang. viss ersättning i samband med förbud mot användning av kemiska växtskyddsmedel.....	71

Fredagen den 10 april em.

Minnesord över avliden ledamot av kammaren.....	72
Utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde (forts.):	

	Sid.
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.....	72
Utställningar av svensk konst i utlandet.....	75
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.....	82
Kungl. biblioteket: Omkostnader.....	93
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till av- löningar inom landsantikvarieorganisationen.....	93
Nationalmuseet: Avlöningar.....	97
Nationalmuseet: Omkostnader.....	100
Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m.....	101
Bidrag till vissa museer m. m.....	102
Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete.....	103
Arvsbeskattningen.....	105
Beskattningen av skytteorganisationer.....	113

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 10 april fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.....	7
— nr 8, rörande utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verk- samtetsområde.....	52

Fredagen den 10 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, rörande utgifterna inom ecklesiastik- departementets verksamhetsområde (forts.).....	72
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 25, rörande arvsbeskattningen... — nr 27, ang. beskattningen av skytteorganisationer.....	105 113

Fredagen den 10 april

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 3 innevarande april.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Andersson i Ryggestad enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 7 innevarande april tills vidare.

Herr Andersson i Ryggestad beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. skördeskadeersättningens utformning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Eliasson i Moholm har frågat, om jag med hänsyn till de som han säger otillfredsställande resultat som uppkommit vid reglering av förra årets skördeskador vill medverka till att ändrade bestämmelser utformas rörande skördeskadeersättning.

Såvitt jag har mig bekant har skördeskadeskyddet för 1963 utfallit i enlighet med syftet med skyddet. Vid jämförelse med årsväxt- och skörderapporten för den 15 oktober i fjol visar det sig nämligen, att de förhållandevis största ersättningarna utgått inom de områden, där de sämsta skördarna ob-

serverats. Sålunda har stora ersättningar utgått i södra och västra Götaland.

Liksom i flera tidigare svar på frågor i detta ämne vill jag erinra om att den skördestatistiska nämnden fortlöpande granskar systemets ändamålsenlighet och vidtar eller föreslår de jämkningar av beräkningsgrunderna, som den finner önskvärda och möjliga. Åtskilliga förbättringar har redan efter förslag av nämnden kunnat genomföras, och flera är säkerligen att vänta. Någon annan form av översyn av systemets grunder än den nu nämnda synes mig inte vara erforderlig för närvarande.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min fråga.

Jag vill mycket gärna understryka, att skördeskadeskyddet enligt min mening är mycket värdefullt och väsentligt och att jag anser att vi skall ha det kvar. Det är också riktigt som statsrådet säger att skyddet i stort sett har verkat som vi tänkt oss. Men det finns en del skönhetsfläckar vad beträffar detaljerna, som jag anser att vi bör göra en översyn av och snarast möjligt rätta till. Detta skulle öka förtroendet för skördeskadeskyddet.

För det första har många jordbrukare inte tillräckligt känt till de möjligheter som finns för dem att erhålla skördeskadeersättning, och därför har de inte lämnat in någon anmälan. På grund därav har de inte fått någon ersättning, fastän de varit berättigade till det. För det andra utbetalas skörde-

Svar på interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

skadeersättningen nu för sent. Det skulle ur skattemässiga synpunkter vara mera förmånligt om det utgick samma år som skörde-skadan inträffat. Då skulle man nå en mera rättvis fördelning av skatten.

En dylik översyn anser jag det vara angeläget att göra. Jag säger inte detta som kritik mot systemet med skördeskadestydd utan därför att en sådan justering av bidragssystemet skulle vara mycket värdefull.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Det är också mig bekant att en del jordbrukare efteråt har kommit underfund med att de skulle ha fått ersättning, om de hade lämnat in ansökan. Men det är nog mycket svårt att där åstadkomma en förbättring med andra medel än ökad upplysning om systemet och genom att på olika sätt uppmärksamma jordbrukarna på att det finns ett skydd av detta slag. Då kan vi kanske så småningom komma därhän, att alla bidragsberättigade ger sig till känna.

Vidare uttryckte herr Eliasson önskemål om att utbetalningarna skulle göras under det aktuella skördeåret. Detta är emellertid förenat med betydande svårigheter på grund av materialets storlek och med hänsyn till att man måste granska allt material innan man företar den slutliga bearbetningen. Med de tekniska hjälmedel vi har i dag och såsom systemet nu är upplagt finns det troligen inga möjligheter att göra utbetalningarna samma år som skörde-skadan inträffat.

Herr **ELIASSON** i Moholm (h):

Herr talman! Med de erfarenheter vi nu har kan vi väl säga, att risk föreligger för att samtliga jordbrukare kommer att söka bidrag, därför att det är svårt för dem att bedöma dels sitt eget skördeutfall och dels hur skördeutfallet blir på provytorna.

Det bör väl vara möjligt och skulle väl också bli administrativt enklare för lantbruksnämnderna, om anmälan inges någon gång under sommaren. Då får man ju tid på sig för att bearbeta anmälningarna. Därmed, menar jag, bör möjligheter också föreligga att betala ut skördeskadeersättningen under det aktuella skördeåret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Om man som jag är skåning och vet att sockerbetorna ibland tas upp i november månad, inser man svårigheterna att göra utbetalning under det aktuella skördeåret.

Herr **ELIASSON** i Moholm (h):

Herr talman! Men om ansökningarna lämnas in tidigt och det blir möjligt att behandla dem på förhand — man får nu göra det efteråt — kommer ändå resultatet i oktober av de provytor som finns. Då skulle det finnas möjligheter med moderna resurser, t. ex. databehandling, att ganska snart sortera fram dem som skall ha bidrag. Som det nu är kan det bli obehagliga överraskningar när jordbrukarna får en dålig skörd ifall provytorna inte givit sådant utfall, att de kan få skördeskadeersättning. Under ett annat år bedöms skörden som relativt hygglig, varför anmälan ej inlämnas. När resultatet från provytorna redovisas visar det sig att man hade varit berättigad till ersättning. Vid skyldighet för alla att redovisa grödornas sammansättning blir resultatet rättvisare ur alla synpunkter inte minst ur skadesynpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Svar på interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

Herr talman! I en interpellation har herr Blidfors frågat, om jag vill ange huruvida resultatet av det åt skolöverstyrelsen, yrkesöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen givna utredningsuppdraget angående förbättring av hjälpklass elevernas möjligheter till yrkesutbildning kan väntas inom den närmaste tiden.

Det åsyftade utredningsuppdraget gavs åt de nämnda myndigheterna den 12 januari 1962. Enligt vad jag inhämtat har de tre ämbetsverken den 19 februari 1962 tillsatt en arbetsgrupp för att fullgöra utredningsarbetet. Arbetsgruppen har bl. a. gjort en inventering av hjälpklass elevernas utbildningsmöjligheter efter den obligatoriska skolans slut. Denna inventering har visat, att det inom vissa landsting, länsskolnämnder och skolstyrelser gjorts undersökningar, som i vissa fall lett till förbättrade utbildningsmöjligheter för de här avsedda eleverna.

Genom beslutet om grundskolan vid 1962 års riksdag och de i anslutning därtill utfärdade bestämmelserna förändrades i viss mån förutsättningarna för utredningsarbetet. Nya anvisningar för specialundervisningen, särskilt hjälpundervisningen inom grundskolan, fastställdes av skolöverstyrelsen i september 1963. Dessa avser bl. a. specialundervisningens allmänna principer och uppläggning. Härigenom erhöll arbetsgruppen underlag för planering av yrkesutbildningens anknytning till grundskolan i fråga om kursplaner m. m.

Inom överstyrelsen för yrkesutbildning pågår arbete med läroplaner anpassade efter ifrågavarande elevkategorier och avseende skilda utbildningsområden. När detta arbete avslutats kan gruppen slutgiltigt ta ställning till såväl utbildningens innehåll som dess organisation och till övriga härmed sammanhängande frågor som t. ex. hjälpmedel och metodik. Gruppen har även beaktat elevvårdsfrågor samt olika

åtgärder för att underlätta elevernas anpassning till arbetslivet.

Arbetsgruppen räknar med att slutföra sitt uppdrag med utgången av innevarande läsår. Sedan de berörda ämbetsverken redovisat resultatet av utredningsarbetet och föreslagit de åtgärder som de finner att dessa bör föranleda, kommer jag för min del att så snart ske kan ta ståndpunkt i frågan.

Vidare anförde:

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Stora förhoppningar har knutits till denna utredning av både föräldrar och skolstyrelser. Det är därför förklarligt att man började fråga sig, om inte det givna uppdraget snart skulle vara slutfört. Detta var anledningen till min interpellation.

Hjälpklass eleverna är ju en ganska stor grupp, och deras yrkesutbildningssituation är som bekant besvärlig. De har av ganska naturliga skäl svårt att konkurrera om utbildningsplatserna vid våra yrkesskolor. Vad den obligatoriska skolan gör för dessa ungdomars utbildning och fostran måste ju på ett eller annat sätt kunna följas upp. Som departementschefen framhöll i propositionen om grundskolan får samhällets omsorg inte upphöra för dessa elever i och med att de slutar den obligatoriska skolan.

Av svaret framgår nu att de båda överstyrelserna och arbetsmarknadsstyrelsen tillsatt en arbetsgrupp, som räknar med att bli färdig med sitt arbete under innevarande läsår. Det var ett positivt besked, och för det är jag tacksam. Till detta besked vill jag bara knyta den förhoppningen, att de här berörda ämbetsverken så snart som möjligt skall kunna lägga fram sina förslag för Kungl. Maj:t. Statsrådet säger ju

Svar på interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

själv i svaret, att han för sin del kommer att ta ståndpunkt så snart ske kan sedan förslagen lämnats.

Jag ber, herr talman, än en gång att få tacka för svaret på interpellationen.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Eftersom detta ämne är av mycket stort allmänt intresse må det vara mig tillåtet att göra några korta reflexioner.

Det är med den största tillfredsställelse jag noterar statsrådet Edenmans svar på herr Blidfors' interpellation, som innebär att utredningen om detta utbildningsproblem skall vara slutförd vid utgången av innevarande vårtermin. Det rör sig här om en gren av vårt utbildningsväsende där förhållandena länge varit otillfredsställande och där snara åtgärder måste vidtas.

I dagens situation på yrkesutbildningsfronten har våra specialklass elever mycket små möjligheter att få en lämplig utbildning och därmed en start i livet. I vårt specialiserade samhälle kommer därför dessa ungdomar ofta till korta i tävlan med bättre ställda kamrater. Yrkeskolorna, i vart fall på vissa håll, söker visserligen plocka in elever från specialklasserna i yrkesavdelningarna, men det rör sig om ett ytterst ringa fåtal. I tävlan med elever från både 9g och 9y har naturligtvis specialklass eleverna mycket små möjligheter att hävda sig, när intagningen till stor del sker efter poäng i betygen från grundskolan. Det är diskutabelt om den riktiga vägen är att plocka in ett antal specialklass elever bland andra i kurser med nuvarande inriktning. Dessa elever borde hellre få en utbildning i utbildningskurser av annat slag vid våra yrkeskolor.

Jag föreställer mig att utbildningen bör ske inom en snävare utbildningssektor än i vanliga yrkeskolekurser med delvis andra pedagogiska metoder och med en annan kursuppläggning. Det finns ett flertal yrkesuppgifter såväl

inom service- och vårdyrkena som inom metallindustrin — särskilt i form av tempoarbete — som mycket väl passar för dessa elever. Deras förmåga att klara en yrkesutbildning är också stor, om bara kursernas inriktning blir en annan än som nu är regel. Någon form av »epautbildning» behöver detta inte bli. Kurserna kan mycket väl stå öppna även för andra elever.

Det barocka i dagens situation är att eleverna från specialklasserna skall tävla i betygspoäng i teoriämnen med elever som har helt andra förutsättningar för teoretiska studier, och de skall söka till en utbildning där både studiemål och undervisningsmetoder direkt försvårar det för dem. Elever från specialklasserna kan bli alldeles utmärkte yrkesmän i näringslivet bara de får en rimlig chans. Som förhållandena nu är känner de sig undanskuffade och i förväg utestängda. Detta skapar svåra sociala och mänskliga problem. Det bör därför vara en strävan från samhällets sida att med det snaraste tänka om här och tänka i realistiska banor, banor som delvis kanske får bli nya och oprövade för skolmännen. Samhället har inte råd att vårdslösa dessa ungdomar, som i vårt »meritokratiska» samhälle blir ett slags utstötta, allt mer ju mera komplicerat vårt samhälle och näringsliv blir. Det är därför ett allvarligt problem ur social synpunkt, och ett djärvt och ett realistisk grepp erfordras.

Vårt skolväsende har undergått och undergår för närvarande en genomgripande omgestaltning. Då har också denna grupp elever rätt att fordra att deras behov tillgodoses. Specialklasserna i grundskolan är en för många elever riktig och nyttig form som skolan bör slå vakt om. Skulle dessa elever inte få den utbildning som specialklassundervisningen innebär utan tvingas gå kvar i klasser av vanlig typ blir de sämre ställda i grundskolan. Många gånger händer det dock att föräldrar

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar

vid ifrågasatt förflyttning av deras barn till specialklass sätter sig till häftigt motvärn. Attityden är förklarlig, eftersom föräldrarna vet att elever som gått i specialklass har små möjligheter att senare erhålla yrkesutbildning. Kunde skolan säga att det finns samma möjligheter för dessa elever som för andra att få yrkesutbildning efter skolan, skulle många av de bekymmer som nu uppstår vid överföring av elever till specialklass försvinna.

Jag uttalar förhoppningen att den utredning som igångsatts och som statsrådet lovar skall bli färdig i vår kommer att framlägga bra förslag. Jag hoppas att dessa elevers utbildningsmöjligheter skall kunna vidgas, så att de får en rimlig chans att utveckla sina färdigheter. Utredningsmännen behöver finna friska grepp — vi måste frigöra oss från traditionalism och vanetänkande på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 84, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, hänvisades skrivelsen, såvitt den gällde de under avdelning II behandlade sakerna, enligt följande:

punkten A 2, i vad den avsåg sänkt rösträttsålder, till konstitutionsutskottet;

punkterna B 1, B 2, B 3, B 4, B 5, B 6, B 7, B 9, C 2, C 7, D 2, D 3, D 4, D 5, D 8, E 9 och E 10 till statsutskottet;

punkterna E 2 och E 11 till bankoutskottet;

punkterna A 5 och E 1 till bevillningsutskottet;

punkten A 2, såvitt den angick medborgarskapslagstiftningen, samt punkterna A 3, A 6, A 7, A 8, A 9, B 8, C 1, C 3, C 4, C 5, C 6, D 1, D 6 och D 7 till behandling av lagutskott; ävensom övriga delar under avdelning II samt

redogörelsen i övrigt till utrikesutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 130, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 137, angående den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 881.

§ 7

Föredrogs den av herr Nilsson i Tvärålund vid kammarens sammanträde på förmiddagen den 8 innevarande april gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående lokaliseringspolitiken ur försvarssynpunkt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1964/65 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

**Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:
Avlöningar**

Sedan punkten föredragits anförde

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Under denna punkt i utlåtandet behandlas en motion av herr Rimås och mig. Motionen har avstyrkts med motivering att utskottet anser sig kunna utgå ifrån att Kungl. Maj:t uppmärksamt följer utvecklingen, men utskottet ger samtidigt revisionsmyndigheterna en vink om att de bör se till att anslagna medel verkligen används på rätt sätt.

Den vinken är förvisso befogad. Det är emellertid svårt att förstå hur den skall kunna följas i praktiken. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen revision med ett tjugotal befattningshavare är ju avskaffad, och en enda revisor i riksrevisionsverket har nu den fullkomligt övermänskliga uppgiften att vid sidan av andra sysslor också revidera de bortåt 1 800 miljoner kronor som det här är fråga om.

Man tycks också ha kommit underfund med saken i verket; man tar inte så hårt på revisionen utan gör ungefär som man vill. Vad vi hittills sett ger knappast intrycket att Kungl. Maj:t följt utvecklingen vidare uppmärksamt, och frågan är om det räcker med fromma förhoppningar från utskottets sida. Det kunde snarast vara skäl att rekommendera riksdagens revisorer att grundligt granska förhållandena i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Verket har varit föremål för en mindre smickrande uppmärksamhet i pressen på senare tid. Jag tänker inte så mycket på Expressens dråpliga artikel i påskas om den försvunna brevkorgen, där för övrigt framskymtar en beskyllning från en byråchef, att en underordnad lämnat obehagliga uppgifter till pressen — något som våra rättsvårdande myndigheter kanske borde undersöka. Nej, vad jag snarast har i tankarna är verkets kursverksamhet. Inte kan det vara vettigt att under ett halvår utbetala 50 000 kronor åt en föreläsare i psykologi. Och än mindre välbetänt synes det mig vara att i en tid, då ve-

derbörande på grund av tjällossningen borde vara på sina platser för att hålla vägarna i trafikabelt skick, sända 800 personer och däribland landets 600 vägmästare att studera psykologi. Om det åtminstone varit tekniken att avhjälpa tjälskott som de studerade!

Med frejdigt mod föregriper man pågående utredning rörande omorganisation. De av riksdagen en gång beslutade två avdelningarna, personal- och kameralavdelningarna, har så småningom blivit sex. Från personalavdelningen, vilkens chefstjänst ligger i lönegrad 27, har man brutit ut en liten sektion av arbetsuppgiften rörande rekryteringsfrågor och låtit denna svälla ut till en ny avdelning med en chef i lönegrad 27, alltså samma lönegrad som utgår för chefen för hela personalavdelningen. Allt detta har man som sagt gjort fullkomligt obekymrad av pågående utredning.

Att man lägger ner ganska stora belopp på rent personalvårdande uppgifter är från riksdagens sida bara att hälsa med tillfredsställelse. Man kanske dock skulle vilja påpeka att den aktivaste och effektivaste personalvårdspolitiken går ut på att tillse att personalen i frågor om tjänstetillsättningar och befordringar behandlas på ett fullt oväldigt sätt.

Beträffande den personalvårdande verksamheten kan jag emellertid för min del inte finna något som helst berättigande för att man använder statsmedel till personalvårdsavdelningens agenturverksamhet för privata resebyråer och direkt uppmanar vägförvaltningarna att delta i denna agenturverksamhet. Våra tidningar är överfulla av annonser om bra och billiga sällskapsresor till utlandet, och vi har i våra verk inget behov av någon statsanställd »dadda» för sådana ändamål. Om man behöver sysselsätta sig med sådant för att fördriva tiden, är det bättre att krympa ned verkets organisation.

Även om jag inte vågar tro att utskot-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

tets förhoppningar skall gå i uppfyllelse, instämmer jag helhjärtat i dessa, och jag har därför inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Före behandlingen av de skilda anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, punkt 11, s. 34—51) lämnat en allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

I fråga om *Vägunderhållet* (punkt 12, s. 52 och 53) beräknades ett reservationsanslag av 695 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Byggande av vägar och broar* förordades (punkt 13, s. 53—55) reservationsanslag om sammanlagt 560 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen och fördelade enligt följande:

Byggande av riksvägar	295,0 mkr.
Byggande av länsvägar	210,0 mkr.
Byggande av ödebygdsvägar	11,0 mkr.
Byggande av storbroar	44,0 mkr.
	<hr/>
	560,0 mkr.

I fråga om *Bidrag till underhåll av vägar och gator* föresloges (punkt 14, s. 55 och 56) ett förslagsanslag av 76 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande *Bidrag till byggande av vägar och gator* föresloges (punkt 15, s. 56 och 57) ett reservationsanslag av

230 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I fråga om *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* förordades (punkt 16, s. 57 och 58) ett reservationsanslag av 32,5 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen. Vidare hemställdes om medgivande, att statlig lånegaranti under budgetåret 1964/65 finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 500 000 kr.

Beträffande *Bidrag till byggande av enskilda vägar* föresloges (punkt 17, s. 58 och 59) ett reservationsanslag av 17,6 mkr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 422) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 505), i vilka hemställts att riksdagen måtte dels för budgetåret 1964/65 anvisa följande reservationsanslag att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen för vägunderhåll 735 mkr. samt för bidrag till byggande av vägar och gator 250 mkr., dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den utredning om den översiktliga vägplaneringen, som förutsattes komma till stånd snarast möjligt, skulle erhålla direktiv att överväga vad i motionerna anförts rörande planeringen av vägbyggandet i fasta priser samt utarbetande av treåriga, rullande investeringsplaner med beaktande av behovet av konjunkturpolitisk handlingsfrihet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Jonasson* och *Axel Emanuel Andersson* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herrar *Persson* i Heden och *Elmwall* (II: 238);

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (I: 531) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie (II: 647);

dels en inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården väckt motion (II: 649);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 423) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* (II: 504);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bertil Petersson m. fl.* (I: 533) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.* (II: 644);

dels en inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Glömminge väckt motion (II: 643);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Heden *m. fl.* (II: 95), i vilka yrkats att anslag för byggande av enskilda vägar budgetåret 1964/65 måtte med till 20,5 milj. kr. förhöjt belopp utgå av automobilskattemedel samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag avseende erforderlig personalförstärkning åt vägförvaltningarna (vägmästare) att såsom i motionerna anförts medverka för upprustning av enskilda vägar enligt motortrafikens behov till en standard, som möjliggjorde statligt underhållsbidrag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (I: 287) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 362);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson* (I: 420) och den andra inom

andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Gustavsson* i Alvesta (II: 508);

dels en inom första kammaren av herr *Erik Svedberg* väckt motion (I: 121);

dels en inom andra kammaren av herrar *Antby* och *Enskog* väckt motion (II: 358), vari hemställts att riksdagen måtte vid behandling av kommunikationsdepartementets huvudtitel punkt 14 Bidrag till enskilda vägar m. m. besluta dels att statsbidrag till underhåll av därtill berättigade enskilda vägar finge utgå med 80 procent och när särskilda skäl så föranledde med 90 procent av beräknad underhållskostnad, dels till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock medgiva, att under budgetåret 1964/65 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 500 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie väckt motion (II: 439).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 649 ävensom motionerna I: 422 och II: 505, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 695 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 531 och II: 647 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

a) Byggande av riksvägar	295 000 000 kr.
b) Byggande av länsvägar	210 000 000 »

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

- c) Byggande av ödebygdsvägar 11 000 000 kr.
 d) Byggande av storbroar 44 000 000 »;

IV. att motionerna I: 422 och II: 505, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 194 och II: 238 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 423 och II: 504 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 533 och II: 644 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionen II: 643 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 422 och II: 505, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 230 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

XI. beträffande statsbidrag till underhåll av enskilda vägar

a) att motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 358, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 32 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

XII. att riksdagen måtte medgiva att under budgetåret 1964/65 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för

vissa enskilda vägar till ett totalbelopp av 500 000 kr.;

XIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 76 och II: 95 även- som I: 287 och II: 362, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 17 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

XIV. att motionerna I: 76 och II: 95, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XV. att motionerna I: 287 och II: 362, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionerna I: 420 och II: 508 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVII. att motionen I: 121 icke måtte av riksdagen bifallas;

XVIII. att motionen II: 439 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande en flerårig investeringsserie för vägbyggnader av herrar *Boman, Ivar Johansson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Eric Gustaf Peterson, Åkerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 422 och II: 505, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført beträffande en treårig investeringsserie för vägbyggnader;

B. beträffande statsbidrag till underhåll av enskilda vägar

a) av herrar *Boman, Källqvist* och *Eric Gustaf Peterson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under XI. a) bort hemställa,

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett att

dels utskottet under XI. a) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 358, såvitt den avsåge bidragsprocenten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

dels ock utskottet under XI. b) — under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande XI. a) — bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 358, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

C. av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande;

D. av herr *Källenius*, likaledes utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Vi brukar på denna punkt regelmässigt ta upp en debatt om de angelägenheter som berör vägarna, eftersom redovisningen för dessa är uppförd i detta avsnitt.

Den största nyheten i årets statsverksproposition när det gäller vägkommunikationerna är statsrådets förslag att man skall övergå till kalenderårsberäkning när det gäller vägunderhållet. Det har under senare år vid olika tillfällen framförts som ett önskemål, att man skulle övergå till en sådan ordning. Bevekelsegrunderna till detta öns-

kemål har statsrådet mycket koncist redovisat i årets statsverksproposition. Statsutskottet underströk även förra året önskvärdheten av att man snarast möjligt kunde övergå till kalenderårsberäkning. Man har därför anledning vara tillfredsställd med att kommunikationsministern ansett sig kunna förorda denna övergång i årets statsverksproposition och bevilja det större anslag, som krävs genom övergången, eftersom den förutsätter anslagsmedel för ett och ett halvt år.

För anslaget i övrigt föreligger en sammanlagd ökning av 103 miljoner kronor. Om man bortser från den ökning som är förorsakad av övergången till kalenderårsberäkning, blir ökningen beträffande ordinarie statliga väginvesteringar 60 miljoner kronor. På denna punkt motsvarar anslaget vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt.

På ett par andra punkter, nämligen anslagen till vägar och gator och till enskilda vägar, föreligger avvikelser, i det förra fallet med 20 miljoner kronor och i det senare fallet med 2,9 miljoner kronor. Totalt uppgår det belopp som i årets budget skall avräknas mot bilskattemedel till drygt 2 miljarder kronor, vilket statsutskottet för sin del tillstyrkt.

Statsrådet lämnar i år som tidigare år en redovisning av vägbyggnadsverksamhetens läge i förhållande till den vägplan som antogs år 1959. Siffermässigt har vi enligt statsrådets redovisning ett överskott av anslagsmedel i förhållande till vägplanen på 503 miljoner kronor för landsbygdens vidkommande, medan det för städerna föreligger ett underskott på 168 miljoner kronor. Netto räknat har vi alltså ett försprång i förhållande till vägplanen på 335 miljoner kronor.

Liksom föregående år är detta räknat i rent nominella belopp. Man kan inte vara säker på att det motsvarar det verkliga läget. Jag vill i detta samman-

Allmän översikt över beräkningen av vägnanslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

hang endast beröra några punkter, som måste beaktas.

De totala beredskapsanslagen under de aktuella sju åren uppgår till nära 1 300 miljoner kronor. Man är allmänt tämligen på det klara med att dessa medel genomsnittligt inte får riktigt samma effekt som de ordinarie anslagsmedlen.

Andra frågor som bör beaktas är penningvärdets fall å ena sidan och den tekniska rationaliseringen å andra sidan. Det är naturligt att statsrådet med de siffror som över huvud taget finns tillgängliga vill redovisa för läget på detta område. Å andra sidan blir ju precisionsmätningarna mindre värdefulla ju mer vi avlägsnar oss från den tid då vägplanen fastställdes. Vi är ju alla på det klara med och överens om att vägplanen håller på att bli föråldrad. Man har också från början förutsatt, att den skall revideras efter ett antal år. Anledningarna till att så behövs är självklara. Man kan bara konstatera att utvecklingen gått ännu fortare än man räknade med när vägplanen fastställdes; det gäller bilbeståndets utveckling, trafikbelastningen, folkomflyttningarna inom landet, den tekniska utvecklingen, forskningen och åtskilligt annat. Tiden rinner fort. Därför har väg- och vattenbyggnadsverket och samarbetsdelegationen för vägväsendet varit ense om att en revision av vägplanen behöver göras. Detta har även statsrådet förutsatt, såväl i proposition nr 191 i höstas som nu.

Det råder alltså inga delade meningar om behovet av en sådan revision av vägplanen. Jag skulle gärna vilja fråga statsrådet, om det är möjligt att säga något om när klarsignalen kommer för igångsättandet av revisionen. Jag tror att det är åtskilliga här i kammaren som kunde ha intresse av en sådan upplysning.

I år liksom tidigare föreligger en spe-

cialdestination till förmån för i huvudsak Norrland. Jag frågade förra året statsrådet hur mycket denna specialdestination reellt innebär, hur många miljoner norrlänningarna skulle vara tacksamma för. Något riktigt klart svar fick jag inte, varför jag fick överlåta åt norrlänningarna att själva räkna ut hur mycket de skulle vara tacksamma för att ha fått. Det är inte mera klart i år än tidigare. Inom utskottet är vi fortfarande inte särskilt glada åt denna specialdestination, men vi har å andra sidan inte ägnat oss så mycket åt saken. Jag apostroferar den, men vilka reella fördelar den medför lämnar jag därhän. Det är också klart att om en revision av vägplanen kommer till stånd, så kommer även vägbyggandets utveckling i olika landsdelar att beaktas. Man får ta hänsyn till det vid den fortsatta anslagsdirigeringen.

En fråga, som har diskuterats ett par tidigare år, är huruvida man skulle kunna gå över till en flerårig investeringsserie när det gäller vägbyggnaderna. Saken är ju den, att praktiskt taget halva statsutskottet anser att det vore en fördel att göra det. För ett par år sedan hade även en del av de socialdemokratiska ledamöterna samma uppfattning, att döma av motioner som de då undertecknade. Sedan har det ju hänt ett och annat. Statsrådet har inte garanterat men har meddelat väg- och vattenbyggnadsverket, att man borde kalkylera utifrån en fast anslagsbotten på 500 miljoner kronor om året. Dessutom kan man tillägga att de faktiska anslagen i huvudsak motsvarar den investeringsserie som väg- och vattenbyggnadsverket begärde för ett par år sedan, d. v. s. en ökning för varje år med 60 miljoner kronor; i varje fall är det den anslagshöjning man fått i år.

Detta visar såvitt jag förstår att saken i och för sig är önskvärd och angelägen. Nu skall jag inte ägna mig åt

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

att repetera alla tidigare argument för och emot tanken på en flerårsserie. Inte heller skall jag anstränga mig att överdriva meningsskiljaktigheterna på denna punkt — det tjänar inte något till att göra det. Jag skall bara göra några allmänna reflexioner.

Departementschefen säger själv i propositionen, att mot bakgrund av den fortgående snabba utveckling av landsvägstransporterna som han redogjort för i den inledande översikten, anser han att de statliga insatserna för utbyggnad av vägnätet bör ytterligare ökas. Denna allmänna inställning tror jag att vi allesammans delar och gärna vill stryka under. Jag skulle tro, att den revision av vägplanen som jag nyss nämnde ytterligare kommer att ge belägg för att man behöver ökade anslagsmedel. Personligen tror jag därför att en sådan anslagsserie som väg- och vattenbyggnadsverket för tre år sedan förutsatte, med en årlig ökning av 60 miljoner för vägbyggande på landsbygden, inte håller stånd så länge till på grund av utvecklingen. Det troliga är att man snabbt behöver mera, ifall man inte skall komma i betydande svårigheter.

Behovet av en långtidsplanering på grund av att man behöver ha stora vägarbeten i gång, på grund av entreprenörernas önskemål och på grund av den tekniska utvecklingen och allt annat som jag tidigare nämnt och som talar för en flerårsplanering, lär inte avta i styrka utan kommer väl i stället att göra sig gällande med växande kraft. Under de senaste åren har också de belopp som anslagits i form av beredskapsmedel varit stora, 1 200—1 300 miljoner under loppet av sju år. Beredskapsmedel har alltså anslagits i en sådan utsträckning, att man tycker att en anpassning till konjunkturen borde vara möjlig.

Med hänsyn till detta och åtskilligt annat vill jag uttala den förhoppningen, att det småningom skall visa sig möjligt

för kommunikationsministern att gå över till en flerårig investeringsserie beträffande ordinarie vägarbeten. Jag yrkar därför, herr talman, på den punkten bifall till reservationen av herr Boman med flera.

När det gäller de enskilda vägarna finns det en del problem som gör sig gällande med ökad styrka för varje år. Fritidstrafiken blir allt mer omfattande och söker sig i allt större utsträckning ut på de enskilda vägarna i snart sagt alla delar av landet men framför allt naturligtvis i de områden som är attraktiva ur fritidssynpunkt. Detta, tillsammans med bristen på arbetskraft i jordbruket och det allmänna läge som landsbygden i övrigt befinner sig i, ger ju ökad aktualitet åt den enskilda väghållningens problem. Det är därför inte så underligt, att det har väckts en lång rad motioner som för fram önskemål och bekymmer av olika slag just när det gäller de enskilda vägarna.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet har skrivit mycket välviljigt i sitt allmänna resonemang om behovet av att dessa frågor beaktas. Det är väl heller inte någon tvekan om att man på olika håll tvingas beakta dem under kommande dagar. Men utskottet har avvisat de flesta av de konkreta önskemålen, och det har knappast kunnat göra annat. Kvar står emellertid ett par reservationsvis framförda yrkanden, av vilka jag har anslutit mig till det ena. Den gäller den ytterligare höjning av statsbidraget med 5 procent som en del reserveranter uttalade sig för förra året. Yrkandet i denna reservation av herr Boman m. fl., som jag ansluter mig till, har begränsats enbart till denna sak. Bidragshöjningen förslås träda i kraft den 1 januari nästa år. Vi har under sådana förhållanden inte ansett oss böra ställa något yrkande beträffande ökade anslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 B a) av herr Boman m. fl.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag under punkt 11.

Om herr talmannen tillåter det skulle jag gärna vilja apostrofera vad som sagts i ett par punkter längre fram i utskottets utlåtande, punkter till vilka det inte fogats några reservationer.

Beträffande punkt 16, som gäller bidrag till vatten och avlopp, vill jag som före detta motionär och intressent i denna fråga gärna till protokollet få antecknat, att jag med tillfredsställelse konstaterar en klar förnyelse av den fullmakt som Kungl. Maj:t tidigare har fått att av det stora anslaget till vatten och avlopp använda pengar för forsknings- och utvecklingsarbete när lämpliga tillfällen härtill yppar sig. Vi vet alla hur oerhört aktuella frågorna på detta område är.

Utskottet har också strukit under att man bör kunna ge bidrag även till upprättande av generalplaner för vatten- och avloppsanläggningar när det gäller fritidsbebyggelse. Det är mycket viktigt med en sådan planering på detta område för att vi inte så småningom skall hamna i en återvändsgränd. Det är förvisso tid att på allvar låta planeringen omfatta även dylika anläggningar. Jag har alltså till protokollet velat få anteckna min tillfredsställelse över vad utskottet anfört i dessa två avseenden.

Innan jag lämnar ordet från mig vill jag också uttala min tillfredsställelse över att anslaget till småbåtshamnarna, som behandlas i punkt 42 och som i fjol höjdes med 1 miljon kronor, i år uppräknats med ytterligare 1 miljon kronor. Det gläder oss alla att det gick att glänta så pass mycket på finansministerns kassakista, och jag önskar kommunikationsministern god fortsättning.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag är på flera punkter i allt väsentligt ense med herr Svensson

i Ljungskile. Jag kan exempelvis liksom han uttala tillfredsställelse över att kommunikationsministern ansett sig kunna gå över till kalenderårsberäkning vad avser anslaget till vägunderhållet. Det kommer i varje fall enligt den ansvariga vägmyndighetens mening att bli till förmån för effektiviteten och planläggningen av vägunderhållsverksamheten.

Vägfrågorna och vägpolitiken tilldrar sig redan nu ett stort intresse, och det kommer att bli allt större med hänsyn till den utveckling som vi har att motse på motorfordonsområdet och med hänsyn till den intensifierade internationella trafiken.

Man kan naturligtvis hysa en viss oro för framtiden. Herr Svensson i Ljungskile tog upp frågan om den kommande översynen av vägplanen, och man får hoppas att det verkligen blir tillfälle att tränga in i hela problematiken och att något så när förutse den kommande utvecklingen. Det är naturligtvis en mycket stor fråga. Vi ser att vi nu har väldiga brister i vårt vägväsende. Kastar man en blick på innehållet i statsverkspropositionen när det gäller vägunderhållet kan man se hur väg- och vattenbyggnadsstyrelsen där preciserar bristerna på basis av gjorda inventeringar och utredningar. En stor del av vårt vägnät måste exempelvis under viss del av året avstängas för den tunga lastbilstrafiken. Trots att vi har, och ganska länge haft, en viss intensifiering av vägupprustningen i Norrland, en upprustning som man måste hälsa med tillfredsställelse, förhåller det sig dock enligt statsverkspropositionen så, att 65 procent av väglängden i Västerbotten vissa tider måste stängas av för den tyngre lastbilstrafiken. Det gäller tider då tjällossning pågår.

Av samma material framgår vidare, att endast 40 procent av de belagda vägarna och 60 procent av oljegrusvägarna har fullgott eller i det närmaste fullgott slitlager. En inventering har visat

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

att 15 procent av de belagda vägarna är i omedelbart behov av nytt slitlager.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen konstaterar vidare, att dikningen är starkt eftersatt och att detsamma gäller röjningen. Av materialet framgår också en mycket allvarlig sak, nämligen att körbanebreddens är mindre än 5 1/2 meter på 55 procent av hela vägnätet eller på tillsammans 52 000 kilometer och att mötesplatser saknas på 28 500 kilometer av dessa vägar. Att vi har en så ringa vägbredd på en så stor del av vårt vägnät i en tid, då framför allt den tyngre trafiken ökar, måste betecknas som mycket allvarligt. Däri ligger självfallet också mycket stora trafikrisker.

Man kan anföra ytterligare siffror, som visar att vi på detta område står inför gigantiska insatser från samhälls sida. Det gäller då naturligtvis att vi på allt sätt försöker få största möjliga effektivitet i vägbyggandet över huvud taget.

Jag läste häromdagen en del uppgifter i en tidning som går ut till motorfolket. Det vore intressant att höra om exempelvis herr Källenius skulle kunna verifiera dessa uppgifter. Det stod nämligen att det skulle förefinnas en mycket stor överkapacitet i fråga om maskiner för vägbyggnader. Det är självfallet att man får utgå ifrån att denna överkapacitet på maskiner inte alltid utnyttjas. Fråga är, om man när det gäller dessa maskiner, som i viss utsträckning är speciella, får ut den riktiga och största effekten av dem.

Om det nu ligger någonting i detta — och det bör det väl göra — utgör detta ett exempel på att man bör göra planeringen så långsiktig som möjligt. Det finns många andra skäl som talar för en långsiktig planering i detta hänseende. Eftersom vi står så hårfint nära varandra måste man förundra sig över att utskottets majoritet och dess reservanter inte har kunnat ena sig om ett ytterligare understrykande av de önske-

mål vi tidigare har haft, nämligen att vi skulle få till stånd en mera långsiktig planering på vägbyggnadsområdet.

Utskottsmajoriteten säger, att vägbyggnadsverksamheten i görligaste mån bör underlättas genom att riktlinjer för vägpolitiken under ett begränsat antal år uppdrages. Reservanterna säger liksom motionärerna, att en flerårig anslagsserie bör läggas till grund för den fortsatta investeringsverksamheten och preciserar uttrycket flerårig till treårig i sin hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Det skulle vara intressant att höra vad anledningen kan vara till att man skall behöva skilja sig på denna punkt, då man dock till synes i grund och botten är så enig. Jag tror att det skulle ha varit av värde, om riksdagen här enigt hade kunnat göra denna hemställan till Kungl. Maj:t. Jag tror inte att detta skulle skada om saken framhölls för Kungl. Maj:t. Det är väl så, att de som står bakom utskottsmajoriteten anser att man inte för ofta bör skriva till Kungl. Maj:t, men jag tror att förfaringsättet i någon mån försvagar intrycket av allvar bakom vårt tydligen gemensamma önskemål om en flerårig planering.

Avdelningens ordförande var inne på frågan om den kommande utvecklingen och kostnaderna för denna. Det är klart att kommunikationsministern grubblar över denna problematik. Vi vet att bilparken kommer att växa starkt, men frågan är om de traditionella inkomsterna från dessa bilar kommer att stå i ett gott förhållande till de omkostnader vi här måste lägga ned på vägväsendet. Det måste ingå i kommande beräkningar hur man skall se på den saken i framtiden.

I dessa dagar hör man många bilägare säga, att de med större glädje skulle ha betalt in sina pengar för övergång till högertrafik, om dessa pengar

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

till största delen hade använts för vägupprustning inför den kommande trafikreformens genomförande. I varje fall vill jag säga, att beslutet om att bilägarna själva skulle betala dessa kostnader inte var särskilt lyckat. Det är inte mycket att göra åt den saken nu, men fråga är om vi inte bör begrunda att trafikreformens genomförande kommer att ställa mycket stora anspråk på våra vägar för undvikande av de risker, som måhända ligger i att vi övergår till nya trafikregler. Härvidlag måste vi nog intensifiera våra ansträngningar.

De enskilda vägarna kommer vi väl att diskutera närmare senare, och yrkanden kommer väl att ställas i enlighet med föreliggande reservationer. Jag nöjer mig sålunda, herr talman, med att yrka bifall till den reservation som är betecknad med A av herr Boman m. fl.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I stort sett föreligger enighet kring de förslag, som kommunikationsministern i årets statsverksproposition förelagt riksdagen. Härtill har väl bidragit den fortsatta höga investeringstakten på vägbyggnadsområdet även under nästa budgetår och förslaget om övergång till kalenderårsberäkning jämväl av vägunderhållsanslaget, för vilket riksdagen uttalade sig förra året. Endast på några punkter har reservationer fogats till statsutskottets utlåtande nr 6. Jag skall i likhet med de föregående talarna i korthet beröra dessa — ur utskottsmajoritetens synpunkter.

Den första reservationen gäller den gamla stridsfrågan — som behandlats vid två tidigare riksdagar — om en för tre år fastställd investeringsplan för det statliga vägbyggandet. Reservanterna upprepar här sitt gamla krav. Utskottsmajoriteten anser att vi inte alltför hårt bör låsa regering och riksdag i förväg för en fastställd investeringsserie. Men majoriteten uttalar nu liksom tidigare,

att vi i görligaste mån skall underlätta vägbyggnadsverksamheten genom att uppdra riktlinjer för vägpolitiken under ett begränsat antal år. Med detta uttalande siktade vi även på en årlig ökning av vägbyggnadsanslagen med 100 miljoner kronor. Kommunikationsministern har under två budgetår kunnat infria detta uttalande. Därför trodde jag faktiskt, att vi i år skulle kunna få enighet även på den punkten. Reservanterna trodde nämligen inte på uttalandet första gången det gjordes.

Dessutom har statsrådet Skoglund förra året i samband med behandlingen av riktlinjerna för den framtida statliga trafikpolitiken lovat, att en översyn av vägplanen skulle komma till stånd. I december i fjol underströk kan angelägenheten av denna översyn. I likhet med avdelningens ordförande, herr Svensson i Ljungskile, uttalar jag nu förhoppningen att denna utredning och översyn kommer till stånd snarast möjligt. Det skulle vara värdefullt om statsrådet kunde ge besked därom i kammararen i dag.

Vägbyggnadsverksamheten är en stor post i budgeten. Beträffande den statliga utgiftspolitiken visade högerns partisekreterare herr Holmberg häromdagen i ett TV-program hur kraftigt statens utgifter hade ökat från 1950 till 1964/65. De som såg och lyssnade till det programmet fick endast den förklaringen att det var den socialdemokratiska regeringens fel att utgifterna stegrats så kraftigt. Jag har tittat litet närmare på utvecklingen när det t. ex. gäller totalbeloppet som skolat täckas av automobilskattemedel. Detta var 1950/51 301,7 miljoner kronor, för budgetåret 1964/65 2 016 miljoner, alltså en ökning med 1 714,3 miljoner. Lyssnarna hade kanske fått en annan bild av den statliga utgiftspolitiken om de bara hade fått denna enkla men talande bild av utvecklingen på ett område av vårt samhälle.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Utskottet har även haft till behandling ett flertal motionspar angående de enskilda vägarna. Resultatet har blivit, att utskottsmajoriteten har godtagit departementschefens förslag. Till utskottsutlåtanget är fogade två reservationer av representanter för folkpartiet och centerpartiet, som båda går ut på höjning av bidragsprocenten. Utskottsmajoriteten understryker det enskilda vägnätets betydelse för näringslivet och kommunikationerna i allmänhet. Statens satsning av 50,1 miljoner kronor är därför välmotiverad. Vi kan dock inte tillstyrka ytterligare höjning av bidragsprocenten eller ökning av anslagsbeloppen, då avsevärda förbättringar i bidragsgivningen genomfördes så sent som förra året. Dessutom pågår undersökningar om rationaliseringar och förbättringar av bidragsgivningen. De s. k. fritidsvägarna, som jag medger kan skapa bekymmer för de enskilda vägintressenterna, skall också prövas av 1960 års vägsakkunniga och 1962 års fritidsutredning. Därför kommer dessa problem snart tillbaka till riksdagen igen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i alla punkter.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara en enda sak som jag vill erinra om med anledning av herr Johanssons i Norrköping anförande. Han säger att vi har fått en årlig ökning av anslagen med 100 miljoner kronor — det var 103 i år och drygt 100 i fjol. Herr Johansson förutsätter att vi är glatt överraskade av att det blev på det sättet. Det skulle vi inte ha kunnat räkna ut när det ställdes i utsikt första gången, tror herr Johansson.

Men vi sade ganska klart ifrån redan första gången — lika klart sade vi ifrån i fjol och gör det i år också — att det

rör sig om sifferserier som inte är kongruenta i något avseende. Det vi talar om är 60 miljoner i påslag på nybyggnadsanslaget för landsbygden. Det andra är den totala ökningen av väganlagen. Beträffande den sifferserie vi talar om så fick vi 60 miljoner i förfjol, vi fick reellt sett 40 miljoner i fjol och vi får 60 miljoner i år. Vi är tacksamma för det. Men nu har vi under tre år talat om var sin sak, så jag hoppas att vi kan sluta med det nu.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kanske inte skall ta upp något gräl om de här siffrorna, men jag vill understryka att vårt uttalande första gången gällde en total ökning av anslaget med 100 miljoner kronor. Det är just detta uttalande som kommunikationsministern nu infriat två år i rad.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Utskottet har även haft att behandla en s. k. lokalmotion. Motionen rör vägunderhållet, och syftet med den är att få medel till en bättre upprustning av de jämtländska vägarna.

Även om motionen således kan betecknas som en lokalmotion, bör den ses i ett större sammanhang. Man blir väl alltmer medveten om att det behövs en aktiv lokaliseringssats från samhällets sida, om näringsliv och sysselsättningsmöjligheter i vissa delar av landet skall kunna utvecklas på ett önskvärt sätt. Jämtlands län är på det hela taget ett område där betydande insatser av det slaget behövs. Man brukar ofta betona kommunikationernas och vägarnas betydelse i lokaliseringspolitiska sammanhang. För Jämtlands vidkommande synes vägarnas betydelse i detta sammanhang vara särskilt påtaglig.

Vår länsutredning, som avlämnade sitt betänkande i fjol, pekade på att det

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

bristfälliga vägnätet måste moderniseras och upprustas, något som med hänsyn till den nuvarande standarden dess värre inte är gjort i en handvändning. Desto angelägnare är det då att man kommer i gång snarast möjligt. Som ett mått på den nuvarande vägstandarden i länet kan nämnas, att endast 18 procent av väglängden är permanentbelagd eller oljegrusad. Med nuvarande utbyggnadstakt kommer man inte att uppnå mer än 33 procent vid början av 70-talet. Så stor eller större andel permanentbelagda eller oljegrusade vägar har redan nu ett tiotal län i de södra och mellersta delarna av landet. Jag nämner detta eftersom det ständigt talas om att de arbetslösa i Norrland skall sysselsättas i beredskapsarbeten söderut. Man borde undersöka vilka behov av vägupprustning det finns i Norrland, innan man skickar de arbetslösa söderut. Skall vi få förutsättningar för en aktiv lokaliseringspolitik är det nödvändigt att en grund läggs genom vissa basinvesteringar. Jag tror då att en basinvestering i form av goda vägar är av mycket stor betydelse.

Eftersom ett förslag om en aktiv lokaliseringspolitik inom kort är att vänta till riksdagen, finns det anledning att understryka detta förhållande, ty det är möjligt att väganlagen inte kommer att direkt beröras i denna proposition. Det borde vara självklart att en intensifierad lokaliseringspolitik också måste återspegla sig i vägbudgeten och om inte annat bör den komma till synes i nästa års vägbudget.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan har med dessa ord endast velat understryka vägnarnas betydelse i lokaliseringpolitiska sammanhang.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag har närmast tänkt att komplettera vad herr Svensson i Ljungskile sade med några synpunkter. Jag tycker liksom han att utvecklingen

i år är relativt hyfsad; anslagsberäkningen kunde ha varit sämre, även om den inte motsvarar det föreliggande behovet.

Vad man framför allt har behov av att kritisera är statsrådets redovisning av läget: huruvida vi ligger före eller efter vägplanen. Den frågan har vi diskuterat i samband med behandlingen av vägplanen så länge jag kan minnas. Jag skall inte upprepa den debatten utan begränsa mig till att ansluta mig till de synpunkter som herr Svensson i Ljungskile i det hänseendet anfört. De är alldeles riktiga, och kritiken är såvitt jag förstår befogad. Vi ligger i fråga om vägbyggandet i kilometer räknat inte före vägplanen utan långt efter vägplanen.

Det avgörande vid bedömningen av situationen är väl i sista hand ändå det svenska vägnätets beskaffenhet, och ingen kan väl påstå att vägnätet är särskilt bra. Är man osäker på den punkten räcker det med att ta del av den inventering som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort och som redovisas i propositionen. Där konstateras helt enkelt att vårt vägnät inte motsvarar de anspråk som man bör kunna ställa på ett modernt vägnät med hänsyn till vårt lands industriella utveckling och den biltäthet vi har.

Om man nu inte anser att vi i år bör satsa mera pengar i absoluta tal på vägbyggandet — det finns onekligen statsfinansiella och konjunkturpolitiska skäl som talar för det, och jag kan alltså på den punkten ansluta mig till den bedömning som statsrådet Skoglund och förmodligen också finansministern gjort — måste man i varje fall se till att man får bästa möjliga utbyte av de pengar som läggs ned på vägarna. Det är särskilt i det hänseendet som jag tycker att det finns anledning att rikta kritik mot propositionen.

Den första punkt som jag vill rikta uppmärksamheten på är naturligtvis

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

flerårsplaneringen eller rättare sagt bristen på mer fasta flerårsplaner. Även på den punkten kan jag helt ansluta mig till herr Svenssons i Ljungskile uppfattning.

Herr Gustafsson i Kårby påpekade att det finns en viss överkapacitet i fråga om maskiner inom vägbyggnadsbranschen, och däri har han obestriddligen rätt. Överkapaciteten är stor, och det är klart att om vägbyggandet kunde bedrivas efter mera långsiktiga planer, så skulle maskinparken kunna utnyttjas på ett rationellare sätt och vägbyggandet bli billigare och mera effektivt. Det kan också påpekas att, såvitt jag har inhämtat, finns i varje fall i södra och mellersta Sverige överkapacitet även i fråga om arbetsledare och specialarbetare på vägbyggnadssidan.

Den andra punkt som jag vill rikta uppmärksamheten på rör förhållandet mellan ordinarie väganlag och vägbyggnadsanslag av beredskapsmedel. Riksdagen har själv för inte så många år sedan på förslag av statsutskottet sagt ifrån, att man inte skall blanda ihop ordinarie anslag med beredskapsanslag. Dessa anslag fyller olika syften, det ena vägbyggnadsmässiga och det andra arbetsmarknadspolitiska syften. Departementschefen började blanda ihop dessa båda begrepp redan 1962 genom den besynnerliga specialdestination på 60 miljoner kronor för vägbyggande och vägunderhåll i vissa län som han då införde. Utskottet opponerade sig då — försiktigt och hövligt, det skall erkännas — och har sedan dess varje år sagt att det inte tycker att det är en riktig metod, även om utskottet inte direkt yrkat avslag.

Även i år har utskottet uttryckt sig på samma kritiska sätt. Sälunda finner utskottet det allttjämt »tveksamt huruvida systemet med specialdestination av vissa byggnads- och underhållsmedel bör bibehållas». Man har kanske svårt att tänka sig ett snällare och mera

välartat utskott än det som här uttalar sig. Tre år efter varandra talar alltså utskottet om för Kungl. Maj:t att det egentligen är fel att göra på det sättet. När Kungl. Maj:t ändå fortsätter att göra på samma sätt, sätter utskottet ändå inte den makt, som utskottet ändå har, bakom orden. Men jag skall inte fortsätta att bråka på den punkten.

Jag vill peka på ett annat förhållande, som skulle kunna rättas till, vilket skulle leda till ett mera effektivt vägbyggande och underhåll än nu. Vi vet nu att av de reservationsanslag på 315 miljoner kronor som i år äskas under femte huvudtiteln till arbetsmarknadsstyrelsen för allmänna beredskapsarbeten kommer ungefär 150 miljoner kronor att bli avräknade mot automobilskattemedel. Av de uttalanden som departementschefen, d. v. s. inrikesministern, gjort i det sammanhanget framgår att han har förutsatt att vägarbeten i större omfattning än tidigare skall förläggas till södra och mellersta Sverige och att man skall använda beredskapsmedel även till större byggnadsprojekt än som hittills förekommit. Även om de arbetena naturligtvis kommer att bedrivas i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, är det väl uppenbart att styrelsen inte har möjlighet att på samma planmässiga sätt som i fråga om ordinarie medel fördela beredskapsmedel på de mest angelägna arbetena.

Det är alltså uppenbart att en stor del, kanske större delen, av dessa 150 miljoner kronor skall användas för vägbyggande. Då är det naturligtvis angeläget att de pengarna användes på det sätt som är mest rationellt. Vi vet att vägunderhållet släpar efter. Vi kan härvidlag erinra om vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv säger, nämligen att styrelsens inventering ger vid handen att vägnätet i flera viktiga hänseenden visar så stora brister att snabba och omfattande åtgärder erfordras för att en förstöring av det kapital vägnä-

Allmän översikt över beräkningen av vägsnlagan m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

tet representerar inte skall ske. Trots det har departementschefen i år prutat ned det belopp väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskar för ett och ett halvt år med inte mindre än 105 miljoner kronor.

Vi vet också att vägbyggandet i städerna släpar efter. Det framgår av departementschefens egen redovisning att även om man tar hänsyn till vägplanens bedömning i pengar räknat, ligger man mellan 100 och 150 miljoner efter vägplanens rent ekonomiska beräkningar. Denna eftersläpning drabbar både huvudleder i städerna och enklare trafikleder mellan de centrala delarna i städerna och de nya bostadsområden som växer fram. Om bostadsbyggandet inte synkroniseras med vägbyggnadsarbeten måste trafiken till dessa nya områden ske på otidsenliga vägar med allt vad det innebär av dålig kapacitet och ökad trafikosäkerhet. Trots den eftersläpning som föreligger har man från departementschefens sida i år minskat det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskade beloppet med 20 miljoner kronor, vilket alltså måste leda till att man gör en ny omfördelning i den fördelningsplan som gäller för städernas vägar. Detta leder för Stockholms vidkommande t. ex. till att Salt-sjöbadsvägen försenas, vilket får konsekvenser för Nacka och Fisksätra, och att Tyresövägen försenas vilket får komplikationer för den nya bostadsbyggelsen i Bollmoraområdet. Precis samma konsekvenser för bostadsförsörjningen uppträder i Örebro, Lund, Möln-dal, Karlshamn och Nyköping. Det finns alltså all anledning att försöka åstadkomma en förstärkning av sådana gatubyggnadsprojekt.

Detta resonemang leder fram till att man borde kunna flytta över 60 miljoner kronor från beredskapsmedel och göra dem till ordinarie medel. Av dessa skulle 20 miljoner kronor användas till byggande av vägar och gator och

40 miljoner kronor till underhåll. På det sättet skulle man kunna åstadkomma en mera planmässig byggnadsverksamhet, ett mera effektivt utnyttjande av pengarna. Men jag skall erkänna — och jag vill göra det innan någon annan säger det och tror att han därvid hittar på något nytt — att detta inte innebär att vägväsendet får mera pengar. Men en sådan omdisposition måste leda till att vägbyggandet blir mera planmässigt och att de mest angelägna vägbehoven blir tillgodosedda. På det sättet skulle vi använda våra resurser på det bästa sättet.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion II: 505, likalydande med motion I: 422. Utskottet yrkar avslag på dessa motioner under I beträffande vägunderhållet och under X avseende bidrag till byggande av vägar och gator.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Göingegården (h).

Herr *JOHANSSON* i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Bohmans anförande kanske det bör framhållas att specialdestinationen nu är något annorlunda än den var för ett par år sedan. Departementschefen säger att medlen skall användas för vägbyggande och vägunderhåll i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Vidare säger han: »Vid dispositionen av ifrågavarande anslagsbelopp bör, liksom tidigare, arbetsmarknadspolitiska synpunkter beaktas i fråga om företagens utväljande ur flerårsplanerna . . . ». Det innebär att de ingår i vägplanen ehuru de får förtur. De kommer alltså tidigare än beräknat beroende på arbetsmarknadsläget. Detta kan väl ändå inte vara fel? I en av de motioner, som herr Bohman undertecknat, har det visserligen talats om spe-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

cialdestinationen men det har inte ställts något yrkande härom.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Johanssons i Norrköping uppmärksamhet på att jag inte heller ställt något yrkande på den punkten. Även om specialdestinationen vidgats, är jag fortfarande kritisk mot den. Men ju mera man utvidgar den, desto mindre olägenheter blir det. Och om den täcker hela riket bortfaller olägenheterna helt.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag skall endast tillägga några synpunkter utöver vad jag nämnde under remissdebatten i år om stödet till vägarna i landet.

Motortrafiken i vårt land är ju stadd i en oerhörd expansion. Det gäller såväl person- som lastbilstrafiken. Nedläggandet av många av våra järnvägar jämte de ökade anspråken på bättre komfort har medfört att landsvägstrafiken ständigt ökar. Det är dock inte endast på de stora trafiklederna som biltätheten ökar och därigenom ställer stora krav på dessa, både vad gäller grundförbättringar och underhåll. Det gäller likavisst även de mindre länsvägarna. I motionerna I:76 och II:95 hemställes om uppräknig av anslaget för byggande av enskilda vägar med 3 miljoner kronor utöver det anslagsäskande som kommunikationsministern gjort. I dessa motioner hemställes också om personalförstärkning åt vägförvaltningarna för projektering av dessa upprustningar.

De enskilda vägarna i landet utgör i allt större utsträckning kommunikationsleder för transport av i försörjningshänseende viktiga råvarutillgångar. Det gäller såväl livsmedelstransporter som transporter av bland annat råvaror för cellulosaindustrien, alltså transporter av skogsprodukter. Denna industri

är en av våra viktigaste exportindustrier.

De enskilda vägarna utgör cirka två tredjedelar av de statliga vägarna. Transporterna av människor till och från arbetsplatsen har också ökat — under en ganska kort tidsperiod har den ökat till nästan det dubbla. Härtill kommer, som tidigare nämnts i debatten, den alltmer ökande trafiken av människor på väg till och från sina fritidsområden. Även denna trafik går i mycket stor utsträckning på de enskilda vägarna. Skolbarntransporterna får vi inte heller glömma. Även de går till största delen på de enskilda vägarna, och det talar väl, om något, för att dessa vägar måste vara i sådant skick att olycksriskerna elimineras till ett minimum.

Om transportväsendet på våra vägar skall rationellt kunna tjäna vårt näringsliv och vårt folk måste också de enskilda vägarna ges möjlighet till upprustning. Vägarna är nämligen inte bärkraftigare än den svagaste punkten på vägnätet. När två tredjedelar av det statliga vägnätet motsvaras av enskilda vägar och trafiken är utomordentligt stor förstår vi att det utgör en flaskhals i trafiknätet, om de enskilda vägarna befinner sig i dåligt skick. Transportkostnaden av råvaran från skogen till cellulosaindustrien är en av de största utgiftsposterna när det gäller förädlingskostnaderna inom denna industri; ända upp till 20 procent därav utgöres sålunda av transportkostnader. Och när vi vet att tillförseln av cellulosa och träindustriens råvaror i mycket stor utsträckning går över enskilda vägar, så förstår vi att upprustningen och det rationella utnyttjandet av dessa vägar har utomordentligt stor räckvidd.

Det är alltså inte bara storleken av stödet till det enskilda vägnätets underhåll som i detta sammanhang är av betydelse. Det gäller inte bara att upp-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

räkna anslagen och öka bidragsprocenten för underhåll av i detta fall de enskilda vägarna. Man måste först iståndsätta dem till en sådan klass att underhållsanslag kan erhållas. Det finns ute i länen en mängd ansökningar om upprustningsbidrag, som inte på långt när kan tillgodoses på grund av brist på tillgängliga medel. I mitt län väntar en kö av sökande på möjligheter att sätta i gång en upprustning.

Jag vill också framhålla att den ökning av anslaget som vi motionärer begärt, 3 miljoner kronor, endast motsvarar det belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett vara det minimala. Jag tror också att detta är ett minimikrav för att de enskilda vägarna skall kunna sättas i stånd på ett sådant sätt att de fyller sitt ändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 95 vilken är likalydande med motionen i första kammaren nr 76.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Allra först vill jag konstatera den samstämmighet som i stort sett råder mellan utskottet och Kungl. Maj:t i de frågor som kammaren just handlägger. Det är bara på en eller annan punkt som avvikande mening har anmälts.

Jag har närmast tagit till orda med anledning av att det ställts ett par frågor till mig. Ordföranden i vederbörande avdelning inom utskottet ville veta, om jag kunde säga något rörande tidpunkten för tillsättandet av en utredning, som skulle pröva frågan om den översiktliga vägplaneringen. När det gäller den saken vill jag från början framhålla att utbyggnaden av vårt vägnät, framför allt på landsbygden, har i tekniskt avseende principiellt följt de i vägplanen angivna normerna. Frågan

om investeringarnas omfattning har däremot bedömts årligen under hänsynstagande till det samhällsekonomiska och arbetsmarknadspolitiska läget!

I propositionen angående riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken anförde jag bl. a. att utvecklingen på skilda områden har blivit en annan än som kunde förutses, då vägplanen på sin tid upprättades. På grund härav ansåg jag det motiverat att frågan om den översiktliga vägplaneringen upptogs till förnyat övervägande, och jag anmälde i samband med propositionen min avsikt att senare hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla speciella sakkunniga för att verkställa en sådan utredning.

En utredning av detta slag kommer — såsom jag också berörde i trafikpropositionen — att omfatta en rad frågor såväl av mera allmän karaktär som med speciell anknytning till vägväsendets förhållanden. Vad beträffar de frågor av mer allmän karaktär, som sammanhänger med angivandet av riktlinjer för en översyn av vägplanen, vill jag erinra om att under senare tid har inom vederbörande departement pågått en diskussion om problematiken angående den ekonomiska långtidsplaneringen för i första hand den offentliga sektorn under närmast följande femårsperiod. Man kommer givetvis vid en sådan prövning in på mycket komplicerade och svårbedömda frågeställningar som det krävs relativt lång tid att penetrera. När det gäller de överväganden som i hithörande avseenden måste ske i samband med utformningen av direktiven har arbetet nu kommit så pass långt att man bättre kan bedöma frågan om tidpunkten för tillkallandet av de sakkunniga. För min del hoppas jag att det skall vara möjligt att under loppet av innevarande månad få direktiven klara och utredningen tillsatt.

Detta är det svar som jag vill lämna

Allmän översikt över beräkningen av väkanslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

i anledning av avdelningsordförandens fråga.

Vidare har man berört frågan om en flerårig investeringsserie för vägbyggnaderna. Det finns också en reservation med hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att det i fortsättningen upprättas en sådan serie. Jag vill då erinra om att det i olika sammanhang har framlagts förslag om fleråriga fixerade investeringsprogram för speciella delområden inom den offentliga investeringssektorn. Dessa förslag har dock i regel avvisats av statsmakterna därför att deras genomförande skulle minska möjligheterna att anpassa de offentliga investeringarna efter utvecklingen av samhällsekonomien och på arbetsmarknaden. Enligt min mening föreligger inte något skäl att i det här aktuella fallet behandla den statliga vägbyggnadsverksamheten annorlunda än andra delområden av den statliga investeringssektorn.

I fjolårets statsverksproposition redogjorde jag för det handläggningsschema som avsågs bli tillämpat från och med år 1964 för fördelningen mellan länen av följande års vägbyggnadsmedel. Det förfarande som då föreslogs skulle innebära att Kungl. Maj:t ganska snart efter det att riksdagen hade fattat beslut i anslagsfrågorna kunde ta ställning till investeringsmedlens fördelning mellan länen. På så sätt skulle det bli möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vägförvaltningarna att mycket tidigt få vetskap om vilka anslag de hade att förfoga över och arbeta efter. Genom denna form av handläggning — som alltså är ny för året — uppstod en tidsvinst i planeringsarbetet på omkring ett halvt år i förhållande till vad som hade gällt vid tidigare tillämpade förfaranden.

I riktlinjerna för flerårsplanarbetet för perioden 1964—1968, vilka utfärdades av Kungl. Maj:t i januari 1963, angavs bl. a. att flerårsplanerna för denna

period borde baseras på en årlig medelstildelning av 500 miljoner kronor till det ordinarie vägbyggandet. En medelstildelning utöver 500 miljoner kronor innebär möjligheter att bedriva företag i snabbare takt än enligt uppgjorda planer. Från planeringssynpunkt torde det inte medföra några särskilda olägenheter. Fördelarna härmed synes vara uppenbara i jämförelse med tidigare tillämpad metodik, då företag kunde få senareläggas på grund av att medelstildelningen blev mindre än enligt uppgjorda flerårsplaner.

Jag vågar för min del hävda att de åtgärder som från departementets sida har vidtagits under det senaste året för att underlätta planeringen av vägbyggandet innebär att reservanternas syften i allt väsentligt har kommit att kunna tillgodoses.

Man kan för övrigt, herr talman, ifrågasätta om riksdagen just nu skall träffa ett avgörande i överensstämmelse med den propå som framförts av reservanterna. Här skall nämligen — som jag alldeles nyss uttryckte saken — en utredning rörande en översiktlig vägplanering tillsättas, och det är givet att den med nödvändighet kommer in på frågan om en översiktlig planering för lång tid framåt. Det spørsmål som reservanterna reser — nämligen att pröva frågan om en vägplanering på lång sikt — kan, föreställer jag mig, utredningen inte komma förbi. Därmed kommer den också in på den fråga som herr Bohman och andra har aktualiserat i sammanhanget. Detta leder mig fram till att ifrågasätta huruvida riksdagen genom ett beslut i överensstämmelse med reservanternas yrkande skall springa före den utredning som kommer.

Herr talman! Jag vill tills vidare inskränka mig till att anföra dessa synpunkter på de frågor som har varit uppe i diskussionen. I övrigt har man ju varit ense om vad utskottet har föreslagit.

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! I föreliggande utlåtande behandlas bl. a. motionsparet nr 423 i första kammaren och 504 i denna kammare. I dessa motioner framföres krav på att de speciella behov som betingas av omständigheterna i Stockholms län skall tillgodoses. Herr Bohman har redan berört dessa särskilda omständigheter, men jag tror, herr talman, att det kan finnas anledning till ytterligare någon stunds begrundan.

Det är naturligtvis främst den stora trafiktätheten som skapar problem. Förslitningen av vägbanor i Storstockholmsområdet är mycket kostnadskrävande. Vidare är den dynamiska utvecklingen inom detta område helt utan motsvarighet i övriga delar av landet. Storstockholm byggs i dag ut som aldrig tillförne.

Anledningarna till denna utbyggnad skall jag inte gå in på, men konsekvenserna drabbar i första hand trafikapparaterens investeringssida. Att dessutom statsmakterna har ett särskilt stort ansvar för trafikfrågorna i Storstockholm sammanhänger med den förda bostadspolitik, som har lett till att rörelsefriheten på bostadsmarknaden väsentligt nedsatts. Detta har framhållits många gånger här i kammaren, men jag tror inte att det kan nog understrykas i detta sammanhang. Genom att människorna på grund av bostadsbristen och hyressplitringen har små möjligheter att välja bostad i närheten av arbetsplatsen får vi ett tryck på trafikapparaten så att en ond cirkel uppstår.

I rusningstid, då den jagade stockholmarens skall till och från sitt arbete, räcker resurserna inte till och det blir ibland rent kaos. Vad kösamhället här betyder i form av stress, minskad fritid, ökade kostnader och ökad vantrivsel skulle egentligen behöva bli föremål för en förutsättningslös utredning.

Jag nämnde att vi storstockholmare lever i ett dynamiskt samhälle. Det är

näringslivet som levererar dynamiken i detta sammanhang. Liksom i all byggnadsindustri har på kommunikationernas område en omvandling av metodiken skett så att en allt större del av arbetet görs vid projekteringen. Denna tar lång tid och är utomordentligt betydelsefull för att arbetet på fältet skall ske snabbt och så litet som möjligt hindra trafiken. Projekteringen just i storstadsområdena är särskild viktig, och den är även tidsödande eftersom ett otal intressen vill och måste göra sig gällande.

Om detta beror på organisatoriska förhållanden eller om det enbart beror på att det lever så många människor här i Storstockholm är ju nu föremål för en mängd funderingar i olika sammanhang. Det behövs i varje fall projekteringsresurser i ovanligt stor utsträckning för att man skall kunna lösa kommunikationsproblemen i dessa områden, och det är detta som motionärerna har velat trycka på.

Sedan projekteringen av ett vägföretag slutförts skall bygget sättas i gång. Här konkurrerar man i dagens läge om den knappa byggarbetskraften. Detta har bl. a. lett till att beslut fattats om att man skall sätta i gång arbetena på Värmdövägen som beredskapsarbete fram på höstkanten. Det är glädjande att detta arbete kommer i gång, och att ett beslut om beredskapsarbete meddelas i så god tid att planeringen av själva igångsättningen torde hinnas med är ju ett framsteg.

En av huvudfrågorna när det gäller de framtida miljardinvesteringarna i trafikbyggen är den rätta avvägningen mellan olika typer av trafikmedel. Jag tänker då närmast på Storstockholm och på valet mellan motorväg, tunnelbana och förortstrafik på järnväg. Enligt riksdagens beslut om trafikpolitiken i höstas skall dessa avvägningsfrågor ägnas allt större uppmärksamhet inom kommunikationsdepartementets

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ram. Helst hade jag nog sett att denna verksamhet förlagts till någon institution utanför departementet, så att den skulle komma inför den offentliga debattens argusögon innan det slutliga avgörandet träffas av statsrådet.

Sedan motionerna väcktes i januari: har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ett sådant avvägningsproblem tagit en ställning som är värd all respekt och aktning. Den har tillstyrkt att Stockholm och Lidingö beviljas statsbidrag för en tunnelbana mellan Ropsten och Gärdet, kostnadsberäknad till 30 miljoner kronor. Utgångspunkten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens resonemang har varit att utbyggnadsbehovet för vägar genom denna investering kan minskas med två körfiler, vilka skulle kosta 20 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrker således att beloppet 20 miljoner, motsvarande två tredjedelar av tunnelbanans byggkostnad, blir bidragsunderlag. På lång sikt tror jag det är åtskilliga miljoner man kan spara på en så framsynt tillskyndan, som ju också är helt i linje med vad riksdagen i höstas beslöt, nämligen att alla delar av landet skall garanteras en fullgod trafikservice.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få instämna i herr Bohmans yrkande, att motionerna I: 422 och II: 505 godtas av riksdagen.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! I anslutning till statsverkspropositionen har jag tillsammans med några kamrater i kammaren väckt en motion, II: 362, ikaflydande med motion I: 287, i vilken vi begärt ett förhöjt anslag för byggande av enskilda vägar samt att bidrag må kunna utgå även till s. k. fritidsvägar. Herr Svensson i Ljungskile har tidigare i dag framhållit att det med hänsyn till den

ökade fritidstrafiken är mycket naturligt att sådana krav framställs.

Jag vill nu uttala min tillfredsställelse över att utskottet har bedömt behovet av enskild väghållning som angeläget, att väghållningen är av betydelse för näringslivet och kommunikationerna i allmänhet samt att det är av intresse både för det allmänna och för väghållarna att de enskilda vägarna utbygges och underhålls på ett rationellt och ändamålsenligt sätt.

Under de senaste tio åren har det skett en fantastisk ökning av trafikintensiteten. Vi har också fått en allt tyngre trafik. Detta har påpekats tidigare, och det finns nu ingen anledning att upprepa det sagda. Framför allt i de län dit människor söker sig på fritiden får vi nu på de enskilda vägarna ta emot en mycket omfattande trafik av utomstående, och många av de vägar som byggdes med statsbidrag för tio—femton år sedan är nu i behov av ombyggnad och förbättring. De behöver breddas, rätas och grundförbättras samt påföras någon enkel beläggning. Det grus som nu påføres många av vägarna blir inte liggande länge utan hamnar rätt snart i diken.

Utöver de vägar som nu behöver byggas om och förbättras finns det också ett mycket stort behov av nya vägar. Enbart i det län som jag representerar ligger det ansökningar inne om vägbyggen för cirka 4 miljoner kronor, och om det gjordes en inventering av behovet skulle summan troligen mycket lätt bli den dubbla. Det är framför allt den intensiva sommartrafiken på dessa dåliga vägar som medför bekymmer. Människorna vill komma ner till badplatser och andra fritidsområden, och det är nu ofta förenat med stora risker ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Man kan ofta konstatera, att om man erhöi några tusen kronor till en enskild väg, så skulle betydande förbättringar kunna göras på åtskilliga håll. Man

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

kunde t. ex. då räta de svåraste kurvorna, sänka backkrönen eller dra vägen litet längre ned, ordna mötesplatser o. s. v. Nu saknas pengar härför. Det är därför min innerliga förhoppning att det i varje fall ett kommande år skall bli möjligt att höja dessa väganlag.

Nu kan man naturligtvis tvista om huruvida vi i första hand bör tillgodose näringslivets eller fritidens intresse i detta fall. För min del konstaterar jag bara att det numera på de enskilda vägarna går stora och tunga lass med bl. a. skogs- och lantbruksprodukter, men jag vet också att en stor mängd människor använder vägarna för att komma ner till badplatser och andra fritidsområden. Och jag vill inte sätta någotdera av dessa intressen framför det andra. I varje fall vill jag inte att vägarna avspärras annat än under onormala förhållanden, exempelvis i tjallossningstider.

Alla som har kontakt med landsbygden — och det är väl de flesta av oss — känner till dessa förhållanden. Om så inte hade varit fallet, skulle väl inte heller utskottets skrivning ha blivit sådan som den nu är.

I anledning av statsverkspropositionen har det också väckts en annan motion, II: 508, som gäller behovet av ändrade regler för erhållande av bidrag till byggande av enskilda vägar. Den motionen har jag läst med mycket stort intresse. Där har man påtalat att i många fall, då det sagts att statsbidrag skall utgå med 70 procent, har det i realiteten vid vägbyggena inte utgått mer än knappt 50 procent, beroende på att bidrag inte har utgått till alla förbättringsarbeten. När man skall pröva reglerna för beviljande av sfätsbidrag finns det all anledning att se på detta förhållande.

Jag skall med hänsyn till att frågan har behandlats av andra talare inte utveckla den ytterligare utan vill bara

återigen uttala förhoppningen, att vi skall få högre anslag till byggande av enskilda vägar.

I reservation nr 1 B b av herr Ivar Johansson m. fl. har yrkats att procent-satsen för underhållet skall höjas och även begärts ett större anslag för underhållskostnaderna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herrar *Dahlgren, Johansson* i Dockered, *Larsson* i Luttra, *Svensson* i Vä och *Gomér* (samtliga cp).

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att kommentera ett par motioner, som jag har avlämnat i detta ärende.

I den ena har jag fäst uppmärksamheten på att det ännu finns en del enskilda vägar, som korsar huvudled utan att varningstecken uppsatts vid korsningen. Sådana korsningar är särskilt farliga, eftersom bilisterna blir överrumplade av ett sådant möte med huvudled. Man tillämpar i sådana fall vanligen endast den reguljära förkörsrätten. Utskottet har skrivit att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan har denna fråga under överinseende och att man fortlöpande kompletterar dessa vägar med varningsmärken.

Det är mycket möjligt att man gör så, och jag hoppas att så är fallet. Men då återstår det emellertid ännu en hel del att göra. Jag har själv träffat på många sådana korsningar, där i varje fall ännu inget sådant varningstecken finns utsatt. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall påskynda detta arbete. Tyvärr skall det många gånger först inträffa ett olyckstillbud eller kanske rentav en olycka innan det uppställs ett varningstecken eller åtgärder av annat slag vidtages för att förbättra trafiksäkerheten.

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

I den andra motion som jag väckt har jag begärt, att Kungl. Maj:t vid nästa års budgetarbete skall beakta vikten av att anslaget till vägunderhållet ökas, så att en vägupprustning kommer till stånd i enlighet med de krav man har rätt att ställa inför den förestående högertrafikreformen. Jag tar till orda i frågan eftersom jag — kanhända med en felaktig tolkning — tycker att utskottets skrivning är något förbryllande. Jag läste i går i tidningarna att ett annat av riksdagens utskott uttalat att en viss fråga, som tagits upp i en motion, inte borde avgöras i anledning av en motion utan att man borde vänta till dess att samma fråga kom tillbaka i en proposition. Det skulle då tydligen vara mera smakligt att behandla frågan.

Under föreliggande punkt har utskottet skrivit att de av motionärerna därvid aktualiserade spörsmålen emellertid berör frågor av så central betydelse för väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet att det måste förutsättas att styrelsen själv beaktar desamma vid utprövandet av sina petita samt att de därmed i vederbörlig ordning prövas av Kungl. Maj:t.

Det är möjligt att man kan tolka dessa ord på olika sätt. Jag vill bara uttrycka min tillfredsställelse över det tydligen mycket stora förtroende man har för Kungl. Maj:t och för myndigheter utanför riksdagen när det gäller att beakta dessa frågor. Jag vill påminna om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i budgeten för nästa år, vilken vi nu behandlar, har begärt anslag, som anses nödvändiga med tanke på den förestående trafikreformen. Men jag konstaterar att Kungl. Maj:t ingalunda bifallit denna myndighets krav. Jag frågar mig därför var det finns några garantier för att Kungl. Maj:t i försättningen bättre kommer att tillgodose väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petita. Jag har den uppfattningen att riksdagen, om den anser att ett krav är angeläget, har frihet att

göra en s. k. beställning till Kungl. Maj:t. Det skulle ha varit intressant att få veta, var gränsen går mellan frågor som är så stora, att man vördnadsfullt skall buga sig för regeringen och låta denna ta hand om dem, och frågor som är så små att man inom utskottet själv tycker sig kunna behandla dem.

Utskottet erkänner emellertid att det är betydelsefullt att vägarna rustas upp tillräckligt inför den förestående trafikomläggningen. Vi i centerpartiet ställde ju kravet, när vi accepterade omläggningen till högertrafik, att vägupprustningen skulle ske i sådan takt att övergången blev förenad med så få risker som möjligt. Att vi sedan under förhandlingarnas gång nöjde oss med att skriva att vi »förutsatte» att det blev en sådan upprustning betyder inte att vi frångått vår ursprungliga uppfattning att en kraftig vägupprustning är ofrånkomlig inför övergången till högertrafik, och det är naturligt att vi bevakar dessa intressen i fortsättningen.

Jag hoppas alltså att vad utskottet skrivit inte betyder att utskottet saknar en egen mening utan att utskottet verkligen anser att Kungl. Maj:t skall lägga fram förslag om tillräcklig upprustning av vägarna i anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kommande propå. Enligt min uppfattning motsvarar vårt svenska vägväsende i dag ingalunda de krav som måste ställas, ifall övergången till högertrafik om ungefär tre år skall kunna göras så riskfri som vi har rätt att kräva och skyldighet att se till. Det är därför jag vill understryka att det brådskar med vägupprustningen före övergången.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Vad beträffar den första av herr Hanssons i Skegrie motioner, som gäller förhållandet att varningstecken ibland inte finns uppsatt när enskild väg korsar huvudled, har vi —

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

som framgår av utlåtandet — inhämtat att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen behandlar frågan. Men det är klart att en hel del är ogjort. Om herr Hansson träffar på speciellt farliga korsningar är det väl enklast för honom att påpeka saken för vägförvaltningen i länet. Vägförvaltningen har då möjlighet att vidtaga åtgärder.

Frågan om vägupprustningen inför omläggningen till högertrafik har vi ansett vara så central att det måste förutsättas att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkligen sysslar med den. Herr Hansson tyckte att detta vittnade om ett stort förtroende för ämbetsverken och för Kungl. Maj:t. Jag skall inte ge mig in på några värderingar i det fallet, men vi är ju allmänt sett överens om att ämbetsverken skall få sköta sig utan alltför mycket av pekpinna rörande detaljer från riksdagen. Herr Hanssons resonemang härvidlag gör ungefär samma effekt som om någon skulle komma till herr Hansson och säga, att herr Hansson skall tänka på vårbruket framöver. Herr Hansson vet nog att han skall göra detta utan att någon behöver påpeka det.

Vad beträffar olika läns önskemål är det betecknande att representanter för Jämtlands län, som väl är det mest glesbygdsbetonade, och representanter för Stockholms län, som väl är det mest tätortsbetonade, väckt motioner vari pekas på nödvändigheten av större anslag. I båda fallen gäller det ju synpunkter som normalt skall föras in i den ordinarie bedömningen, och det får väl förutsättas att så sker. Att pengarna sedan inte räcker till för att man skall få allt man tycker är nödvändigt i Jämtlands eller Stockholms län är vi alla medvetna om. — I fråga om Stockholms län är ju trafiken i södra skärgården liksom samordningsfrågorna för trafiken över huvud taget under utredning.

Rörande specialdestinationen har herr Johansson i Norrköping redan på-

pekat, med anledning av herr Bohmans yttrande, att innehållet nu är litet anorlunda än det var från början, vilket spelat in vid utskottets bedömning av frågan. — Herr Bohmans uttalande att utskottet »begagnade sin makt» med så stor moderation föranleder från min sida reflexionen, att kommunikationsministern vet lika bra som herr Bohman och jag att han har samtliga norrlänningar plus alla socialdemokrater i södra och mellersta Sverige bakom sig, och då är det inte så mycket kvar av utskottets makt i detta hänseende.

Det finns ingen anledning för mig att närmare kommentera motionärernas mycket naturliga synpunkter på respektive motioner.

Jag vill gärna uttala ett tack till statsrådet för det besked vi fick om tidpunkten då en utredning för revision av vägplanen kan sättas i gång. Utredningen kan alltså påbörjas innevarande månad. Jag tror att vi alla är tillfredsställda med den upplysningen.

Statsrådet kommenterade något frågan om en flerårig investeringsplan. Han pekade på vad som gjorts — tidigareläggningen av anslagens fördelning, som gör att man vinner bortåt ett halvår, och den botten på 500 miljoner som man har lagt. Båda dessa åtgärder har vi tagit med i beräkningen och noterat med tillfredsställelse. Jag sade i mitt första yttrande att både detta och de anslagssummor som faktiskt utgått i och för sig vittnar om hur önskvärd saken är, och i fråga om önskvärheten föreligger egentligen inga delade meningar.

Jag vill bara notera att statsrådet nu avvisade tanken på en flerårig investeringsserie mindre kategoriskt än tidigare; han ansåg det naturligt att den kommande utredningen tog upp även den frågan.

Jag tror att reservationen är så pass försiktigt hållen, att varken Kungl.

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Maj:t eller utredningen skulle fara illa, om riksdagen bifölle reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting emot den jämförelse som herr Svensson i Ljungskile gjorde mellan vårbruket och omläggningen till högertrafik. Även om det är självklart att jordbrukarna vet att det varje år skall komma ett vårbruk, översvämmas de av goda råd i tidningar, genom konsulenter och lantbrukslärare etc. om hur de skall förbereda och genomföra vårbruket. Jag förmodar att dessa välvilliga rådgivare inte förutsätter att deras arbete är onödigt av den anledningen, att jordbrukarna själva vet hur de bör förfara och göra de investeringar som de anser nödvändiga.

De krav vi ställt på vägarnas upprustning är att jämföra med en sådan rådgivning. Vi har tydligen ställt större krav än vad regeringen hittills visat sig vara villig att gå med på. Vi kommer som sagt att vidhålla vår uppfattning att denna rådgivning är på sin plats.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om vare sig herr Hansson i Skegrie eller statsutskottets avdelning har så stora förutsättningar att uppträda som rådgivningskonsulenter i det här fallet. Vad man pekat på i motionen är själva kravet som sådant, vilket alltså är ungefär jämförligt med det faktum att man skall sätta vårbruket i gång.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag hade ursprungligen tänkt utveckla mina synpunkter med anledning av ett par motioner under denna punkt som jag varit med om att väcka, nämligen I: 533 och II: 644 samt II: 643. Det förstnämnda motionsparet

gäller en hemställan till regeringen om skyndsamt behandling av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag angående förbindelse till Öland, och den sistnämnda motionen gäller bidrag till frakterna till dess en fast förbindelse med Öland etablerats.

Efter kommunikationsministerns yttrande i onsdags vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande nr 17 anser jag att motionernas syfte har tillgodosetts, och jag behöver därför inte vidare utveckla mina synpunkter på denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 422 och II: 505 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 422 och II: 505 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emel-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

lertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 66 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 A); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. IV) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 A) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V—IX

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. X

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 422 och II: 505 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. X) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 422 och II: 505 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 32 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XI a

Herr andre vice talmannen gav pro-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

positioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1 B a) av herr Boman m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 1 B b) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Mattsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 11:o) mom. XI a) i statsutskottets utlåtande nr 6 antager reservationen 1 B a) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 1 B b) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 34 ja och 33 nej, varjämte 133 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

position i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom. XI a) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 B a) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 65 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XI b, XII och XIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XIV

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 76 och II: 95 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Heden begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. XIV) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 76 och II: 95 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Persson i Heden begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 24 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XV—XVIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 28, s. 72 och 73) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad stat för statens trafiksäkerhetsråd m. m., att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Statens trafiksäkerhetsråd m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag

3—Andra kammarens protokoll 1964, Nr 16

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

av 290 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* väckt motion (II: 440);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimås* (II: 67), i vilka hemställts att riksdagen måtte dels till en ny anslagspost, förslagsvis benämnd Försök med skärpt trafikövervakning, under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor för att möjliggöra försök under särskilda perioder, föregångna och uppföljda av intensiv trafikpropaganda, under vilka trafikövervakningen skärptes, så att trafikövervakningens betydelse för trafiksäkerheten bleve bättre kartlagd, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att 1961 års trafiksäkerhetskommitté finge i uppdrag att verkställa utredning om utfallet av den begärda försöksverksamheten och därmed sammanhängande spörsmål;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wanhainen* och *Lage Svedberg* (I: 336) och den andra inom andra kammaren av fru *Lindekvist m. fl.* (II: 361);

dels en inom andra kammaren av herrar *Svenungsson* och *Edlund* väckt motion (II: 68);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 534) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bohman* och *Ringaby* (II: 652).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna i utskottets hemställan intagen stat för statens trafiksäkerhetsråd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

b) till *Statens trafiksäkerhetsråd m. m.* för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 290 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II:440 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I:52 och II:67, såvitt de avsåge särskild medelsanvisning till försök med skärpt trafikövervakning, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I:52 och II:67, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I:534 och II:652, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionen II:68 icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I:336 och II:361 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Källqvist* och *Eric Gustaf Peterson*, fröken *Elmén* samt herr *Löfroth*, vilka ansett att utskottet under III. och IV. bort hemställa,

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:52 och II:67, såvitt nu var i fråga, till Försök med skärpt trafikövervakning för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:52 och II:67, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att 1961 års trafiksäkerhetskommitté finge i uppdrag att verkställa utredning om utfallet av den begärda försöksverksamheten och därmed sammanhängande spörsmål.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har utskottet med några vänliga ord avslagit en motion, som jag har väckt i denna kammare och herr Eric Gustaf Peterson i första kammaren, om särskilda

trafikövervakningsperioder utan samband med hastighetsbegränsning.

Det är egentligen rätt kusligt att vi under ett år, då vi haft fartbegränsningar under helger och vid höga trafiktoppar, ändå har haft över 1 000 dödsfall i trafiken och över 22 000 trafikolycksfall.

Den fråga vi väckt är inte så liten som motionens få rader kanske kunde ge anledning att misstänka. Det är inte heller på det sättet att de motioner herr Eric Gustaf Peterson och jag fört fram är något slags hugskott. Motioner med detta innehåll har varit föremål för riksdagsbehandling redan tidigare, närmare bestämt 1962. Då hade tredje lagutskottet att ta ställning till den fråga som detta motionspar berör. Det skedde i anledning av en proposition från kommunikationsministern med förslag till förordning om ändring av vägtrafikförordningen för att man skulle kunna fullfölja dessa försök med särskilda fartbegränsningar. Utskottet, som då tog ställning till som det hette frågan om användbarheten av tillfällig hastighetsbegränsning såsom reguljärt trafikpolitiskt instrument, gjorde vid det tillfället följande uttalande: »För sin del vill utskottet särskilt hänvisa till vad motororganisationerna framhållit därom att nedgången i olycksfrekvensen under fartbegränsningsperioderna ingalunda helt kan hänföras till hastighetsbegränsningen utan att också bl. a. trafikövervakning samt propaganda i press, radio och television bidragit till förbättringen. Utskottet finner det angeläget att kommittén i görligaste mån efter vetenskapliga metoder söker isolera och var för sig kartlägga de olika på trafikutvecklingen inverkan faktorerna. Såsom tänkbar åtgärd i detta hänseende synes bl. a. böra övervägas det av flera remissinstanser framförda förslaget om experiment med intensifierad övervakning och propaganda men utan fartbegränsning.» Utskottet ansåg alltså att 1961 års trafiksäker-

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

hetskommitté borde ta detta i beaktande. Riksdagen gav såsom sin mening till känna till Kungl. Maj:t vad utskottet hade anfört i denna del.

Trafiksäkerhetskommittén har också tagit upp denna fråga. Den har dock inte följt de rekommendationer som tredje lagutskottet gav 1962. Utredningen framhåller nämligen på s. 30 i sitt betänkande: »Vad angår den föreslagna metoden med jämförande försök med bibehållen propaganda och polisövervakning men utan hastighetsbegränsning har kommittén sagt sig visserligen icke vilja bestrida att man genom en intensiv trafiksäkerhetspropaganda och en förstärkt polisövervakning i trafiken skulle kunna utana maximering av hastigheten nå samma effekt som vid en hastighetsbegränsning av den prövade typen.» Efter ytterligare några liknande argument drar emellertid utredningen följande slutsats: »Därmed vill kommittén å andra sidan ingalunda förneka intresset av att, såsom tredje lagutskottet uttalat, man i görligaste mån efter vetenskapliga metoder söker isolera och var för sig kartlägga de olika på trafikutvecklingen inverkan faktorer. Vad angår frågan om experiment med intensifierad övervakning och propaganda men utan fartbegränsning vill kommittén emellertid erinra om att, eftersom på sätt tidigare framhållits ett dylikt experiment icke skulle vara ägnat att belysa hastighetsfaktorns isolerade betydelse, det torde falla utanför ramen för kommitténs uppdrag, som just är att klarlägga effekten av en tillfällig hastighetsbegränsning . . .»

Det finns alltså ingen anledning att rikta någon anmärkning mot 1961 års trafiksäkerhetskommitté för att inte denna sak har fullföljts så som tredje lagutskottet tänkte sig 1962. Utredningen har helt enkelt förklarat att den inte anser sig ha fått detta uppdrag. Kritik för den försummelse som här begåtts — ty jag anser för min del att det är en försummelse — kan inte riktas

mot vare sig tredje lagutskottet eller kommittén, utan den måste riktas mot kommunikationsministern, som inte givit kommittén de tilläggsdirektiv som den tydligen behöver för att kunna utföra detta uppdrag.

Denna fråga är oerhört viktig. Jag tror inte man kan räkna med att fartbegränsningar i och för sig ökar trafiksäkerheten på vägarna så mycket. Vi har redan nu i § 39 och § 46 i vägtrafikförordningen på sätt och vis bestämmelser om fartbegränsning. Vad vi nu behöver är inte flera paragrafer i vägtrafikförordningen, utan vad vi behöver är efterlevnad av de bestämmelser som finns. Det är därför nödvändigt att vi får veta vilken inverkan en starkare och effektivare övervakning av trafikerna skulle ha. Det är möjligt att motororganisationerna, jag själv och flera andra med mig överdriver betydelsen av trafikövervakning, men det är också möjligt att kommunikationsministern avsevärt undervärderar den. Det är därför som det är så nödvändigt att få en undersökning som ger oss något att hålla i, så att vi inte behöver bara gissa, tro och ana.

Det är intressant att se hur man handlagt dessa saker i utlandet. Kommittén säger visserligen att man inte kan göra direkta jämförelser med försöken i andra länder. Det skall jag inte heller göra, men jag vill nämna något om hur man gått till väga i Belgien. Jag såg i en tidningsartikel i somras att man i Belgien hade upphävt bestämmelsen om hastighetsbegränsning därför att man ansåg att den var till men för trafiksäkerheten. Uppgiften var förbluffande, eftersom vi i vårt land vid ungefär samma tid övervägde om vi inte skulle införa hastighetsbegränsning för att få en ökad trafiksäkerhet. Jag var osäker på denna punkt och bad därför riksdagens upplysningstjänst att ta reda på något om detta. Jag fick därifrån ett papper som innehöll bland annat följande sakuppgifter.

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

Den 24 december 1958 införde man i Belgien hastighetsbegränsning inom tätbebyggt område till 60 km/tim. och utanför tätbebyggt område till 80 km/tim. alla veckoslut och helgdagar mellan vissa klockslag. Effekten var till en början god. Under det första halvåret gick olycksfallen ner i antal. Men andra halvåret 1959 ökade antalet olyckor igen. Den 6 april 1963, alltså knappt fyra år senare, hade man kommit så långt i sina studier av detta att man var färdig att upphäva bestämmelsen om hastighetsbegränsning. Därefter har man varit mycket försiktig i sina uttalanden, men vederbörande belgiska myndigheter anför bl. a. — och det är en sak som intresserar mig mycket — att man måste dra den slutsatsen att ett införande av en hastighetsbegränsning kan medföra en bättre trafiksäkerhet men att det därvid, om resultatet skall bli verkligt gynnsamt, är nödvändigt med konstant övervakning av trafiken genom polisen.

I förra veckan läste jag en annan intressant uppgift från Belgien. Tydligt skall man försöka tillämpa de erfarenheter som gjorts under den nämnda perioden. Man tänker i sommar anordna en landsomfattande kampanj med ökad trafikövervakning med ett tävlingsmoment eller rättare sagt premieringssystem inlagt, som går ut på att de trafikanter som tar sig igenom den av trafikpolisen övervakade sträckan felfritt skall utnämnas till »första klassens trafikanter». Det skall bli intressant att så småningom få höra resultatet av det försöket. Det är något i den stilen som vi motionärer och reservanterna i utskottet vill efterlysa. Det är uppenbart att riksdagens uttalade mening 1962 var alltför vagt utformad. Den har hittills inte givit något resultat. Den som nu vill ha resultat och vill att vi skall få veta något om detta har alltså all anledning att stödja den reservation vid punkt 21, som jag nu ber att få yrka bifall till, ty däri beställer vi helt enkelt

sådana försök, så att vi får veta något om hur det ligger till.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Alla, inte minst ledamöterna av statsutskottets fjärde avdelning, är naturligtvis medvetna om att trafiksäkerhetsfrågorna är oerhört aktuella och mycket viktiga. Det behöver man inte tvista om. Det pågår också både försöksverksamhet, trafikforskning, utbyte av informationer och mycket annat i stor utsträckning. Vad det gäller här är om riksdagen skall ge så utförliga direktiv i en sådan här detaljfråga, att man beviljar ett extra anslag och bestämt säger ifrån att så skall vi göra. Jag förmodar att kommunikationsdepartementet och detta departement underställda instanser har möjligheter att beakta även denna sak. I och för sig är naturligtvis varje synpunkt och varje rimligt förslag värda beaktanden, men i den praktiska verksamheten måste alla faktorer vägas samman, och man får pröva sig fram undan för undan. Det är i detta arbete på mycket bred front som vi inte har ansett att riksdagen borde binda sig vid en sådan här detalj och säga att just så skall det vara i just det avseendet. Vi har därför inte ansett oss kunna tillstyrka motionen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Med anledning av herr Rimås' inlägg i debatten finns det kanske anledning att påminna om de olika sätt varpå trafiksäkerhetsarbetet bedrivs i vårt land. Som herr Svensson i Ljungskile antydde finns det ingen kungsväg som leder fram till den absoluta trafiksäkerheten, utan det gäller att pröva sig fram. Och det gäller att använda över huvud taget alla metoder och möjlig-

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

heter som kan stå till buds i det arbetet. Därför skall jag begagna några minuter för att inför andra kammaren redovisa en del av de åtgärder som vidtas och kommer att vidtas för att öka trafiksäkerheten.

Statens bilinspektion inledde den 1 mars i år en kontroll över hela landet av handeln med begagnade bilar. Bilinspektionens folk har fått rättighet och möjlighet att gå in på försäljningsområdena, alltså även in i bilhandlarnas lagerlokaler och på enskilda områden, där begagnade bilar är uppställda. Att en sådan kontroll var nödvändig framgår redan av det första resultat som departementet fått ta del av. Från ett län rapporteras nämligen att bilinspektionen på tolv dagar fann 217 bilar som befann sig i sådant skick att de omedelbart måste beläggas med körförbud. I en affär inträffade det att av 14 bilar som var uppställda för försäljning belades 13 med körförbud av bilinspektionen. Detta om något visar hur nödvändigt och riktigt det var att regering och riksdag enade sig om ifrågasvarande beslut. Men det visar också, herr Rimås, att vi måste gå fram på flera vägar.

Polisen sätter in en intensiv övervakning. Under de hastighetsperioder vi haft här i landet har en ökad polisbevakning förekommit alltifrån det vi införde dem. Inrikesministern har bland annat i den proposition om polisväsendets organisation som han lagt på riksdagens bord understrukit angelägenheten av en ytterligare övervakning från polisens sida och har framhållit, att alla grupper inom polisen skall delta i det arbetet, även den patrullerande. En sådan övervakning har emellertid också skett under de gångna åren.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande skall under vårmånaderna på olika sätt öka sin verksamhet. Bland annat har den fått sin tid i radio och TV fördubblad för att på så sätt kunna göra en effektivare propaganda än hittills.

I anslutning till den principproposition om årlig besiktning av motorfordon som riksdagen godkände i fjol har nu riksdagen att pröva olika författningsförslag som föranleds av beslutet. Redan den 1 juli i år kommer AB Svensk bilprovningens arbete att successivt börja. Organisationen håller på att byggas upp. Men det är givet att den under en tid kan få arbeta under provisoriska förhållanden, men vilken organisation i detta land har inte fått göra det? Den kommer emellertid att vara fullt funktionsduglig den 1 januari 1965.

I en proposition som i dagarna lagts på riksdagens bord tar man också upp bestämmelser om tillfälliga fartbegränsningar såsom ett av många medel i trafiksäkerhetsarbetet.

Vi söker också från departementets sida att i ökad utsträckning samordna trafiksäkerhetsarbetet. De nya personalresurser som ställts till vårt förfogande kommer väl till pass i det vidgade och intensifierade trafiksäkerhetsarbete som erfordras, om vi skall vinna bättre resultat än hittills.

Olika slag av organisationer har hittills med framgång och intresse deltagit i trafiksäkerhetsarbetet, och jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla motororganisationerna. Jag hade för kort tid sedan ett sammanträffande med representanter från de politiska ungdomsorganisationerna och efterlyste vid detta tillfälle deras intresse för att aktivt delta i detta arbete. De förklarade sig beredda att i fortsättningen både på kort sikt och på lång sikt ställa sina krafter till förfogande för att verka för en ökad trafiksäkerhet.

Vi har tidigare här haft uppe frågan om mörkerkörningen och mörkerdöden. I detta avseende bedriver man nu på olika håll men framför allt inom Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande en intensivare kampanj. Bland annat söker man att få fram icke bara ett bättre utan också ett mera användbart reflexmaterial än det som nu finns. Vidare diskuteras mera ändamålsenliga

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

åtgärder i fråga om en ytterligare utbyggnad av gatu- och vägbelysning. Den frågan har vi för övrigt överlämnat till en särskild utredning att pröva.

Väginstitutet håller på att pröva elektroniska hjälpmedel i trafiksäkerhetsarbetet. Det gäller bland annat anordningar som i kurvor, backkrön och på andra platser med skymd sikt underlättar upptäckande av andra trafikanter. För närmare två år sedan gjorde vi en inventering av vägsträckor, som var särskilt olycksbetingade. Vi fick då fram ett material, som fortlöpande bearbetas, och pengar anvisas för omläggning av sådana sträckor.

På riksdagens bord ligger en proposition om skärpta krav vid typbesiktning. Det gäller alltså nya vagnar som skall sättas in i trafik på gator och vägar. Man har nämligen erfarit att de vagnar som kommer ut i trafik inte alltid är tillräckligt trafiksäkra. Det är vidare meningen att det material som denna skärpta typbesiktning ger skall användas i konsumentupplysningens tjänst.

För att skapa garantier för att tätorterna utbygges med vederbörligt beaktande av trafikens och trafiksäkerhetens krav är anvisningar i ämnet under utarbetande. Vi planerar också att vid konferenser särskilt med kommunalmän, stadsplanerare, byggherrar och andra ge en ingående orientering härvidlag.

Trafiksäkerhetsforskningens organisation är också uppmärksammas genom den utredning som tillsattes för någon månad sedan. Bland nya forskningsmoment kan nämnas psykologiska undersökningar beträffande trafikanternas prestationsförmåga i olika trafiksituationer.

Jag har tidigare i ett interpellationsvar haft anledning att beröra — och jag har anledning att ta upp dessa frågor även i ett kommande interpellationssvar — de åtgärder som förberedes för att skapa ökat skydd vid korsning av

järnväg och landsväg i plan. För detta ändamål är vi beredda att satsa pengar. Vi planerar också åtgärder för att bygga ut och effektivisera de regionala och lokala trafiksäkerhetsorganen, inte minst med tanke på den omläggning från vänster- till högertrafik som planeras. Vi har från departementets sida diskuterat med både bilförarutredningen och körtidsutredningen om att snabbt få fram resultat av deras utredningsarbete. Det är möjligt att förarutbildningsutredningen kan lägga fram sitt förslag redan till hösten. Körtidsutredningen skall framför allt ägna sig åt att åstadkomma en översyn av arbetsförhållandena inom den yrkesmässiga trafiken. Den skall framlägga förslag till effektiv arbetsinspektion för landsvägs- trafik och utarbeta ändamålsenligare arbetstids- och körtidsbestämmelser som skall gälla för alla yrkesförare.

Till sist — för att avsluta denna uppräknings — som inte är fullständig, vill jag nämna att den nordiska vägtrafikkommittén intensifierar sitt arbete för att till hösten framlägga förslag till enhetliga nordiska trafikregler. Kommittén överväger bl. a. sådana regler som skall medföra ett bättre skydd för fotgängare.

Jag har, herr talman, gjort denna uppräknings av olika åtgärder, som förberedes och som kommer att igångsättas, av den anledningen att närman lyssnade till herr Rimås anförande fick man det intrycket, att om man bara släppte ut tillräckligt många poliser på vägarna skapade man därmed alla garantier för trafiksäkerheten. Hans argumentation var alldeles för onyanserad. Här är det inte fråga om ett antingen- eller utan om ett både-och.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för denna redogörelse. Jag är fullt medveten om att en mängd åtgärder måste vidtagas om man skall kunna komma till rätta med dessa svåra

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

problem. I kommunikationsministerns uppräknig kanske ändå den allra viktigaste åtgärden ur trafiksäkerhetssynpunkt glömdes bort, den som vi tidigare i dag diskuterat under ett par timmar, nämligen att bygga bättre vägar.

När kommunikationsministern uppger att jag i mitt anförande påstått att lösningen av trafiksäkerhetsproblemet skulle vara att vi hade gott om poliser på vägarna gör han sig skyldig till en direkt felreferering av mitt anförande. Men kanske jag skall motivera varför jag särskilt betonat övervakningens betydelse i samband med hastighetsbegränsningen.

Jag bor vid riksväg 50, där det på en sträcka av 18 kilometer inte finns mer än en omkörningssträcka, som går att använda vid fri hastighet. Om hastigheten begränsas till 80 kilometer blir skillnaden mellan lastbilarnas och personbilarnas fart så liten att man inte kan utnyttja denna enda raksträcka. Då har jag observerat en kategori bilister — det är den som åstadkommer just omkörningsolyckorna, om vilka utredningen sagt att de tydligast utvisar en minskning under fartbegränsning. Det finns en del bilister som saknar den nödvändiga självkontrollen. Jag vill nämna en typ som jag ofta träffat på särskilt under sommartid då det stora lämmeltåget börjar på denna väg, som är genomfartsväg för turismen. Det är en typ bilister som har till valspråk: »Du skall inga andra bilar hava föredig.»

Den parollen kör de efter. När de människorna får se en baklucka på en bil uppstår hos dem en besynnerlig jaktinstinkt. Då är det inte längre fråga om huruvida det är trafiktekniskt lämpligt att göra en omkörning, utan de ökar hastigheten tills de kommit ifatt den framförvarande bilen, och sedan gör de omkörning oberoende av om det är en kurva, ett backkrön eller ett mötande fordon i sikte.

För att lugna mig själv och inte bli

arg, vilket är särskilt olämpligt när man kör bil, så brukar jag, om vederbörande har en dam med i bilen, tänka som så: »Den stackarn är tydligen på väg till BB med sin fru, och det är bråttom. Därför är han så uppriven och nervös och kör så fort.» Men de flesta av dessa bilister tillhör en sådan ålderskategori att de nog inte har någon fru, och då är det litet svårare att hitta på för mildrande omständigheter.

Ofta har också människor av detta slag ett särskilt psyke. Det är kanske fråga om en toffelhalt eller någon som haft en familjeträta innan han for hemifrån — jag skall inte fortsätta uppräknigen av de många olika saker som kan inverka i detta sammanhang. Dessa människor behöver emellertid hjälp för att kunna behålla sin självkontroll. De är vanligen fullt medvetna om att de bryter mot vägtrafikförordningen vid sina omkörningar, som gör oss andra så förskräckta och som åstadkommer sådant elände. Vari skall då denna hjälp bestå? Ja, vi har nu fått en helikopter som skall användas för trafikövervakning, och jag tror att detta är en lämplig metod. Om sådana här människor känner att ett vakande allseende öga från skyn följer deras förehavanden, så kan det vara fullt tillräckligt för att avhålla dem från dessa våldsamma omkörningar. I varje fall skulle det säkerligen ha en viss moralisk effekt, om vederbörande visste att de var som helst och när som helst kunde möta en trafikpolis.

Det är, herr talman, funderingar av detta slag som jag inte har kunnat underlåta att göra när jag under perioder av hastighetsbegränsning har kört på en väg där det inte är lämpligt med någon sådan begränsning. Det förvånar mig därför att kommunikationsministern, som är så medveten om att det behövs en rad trafiksäkerhetsbefrämjande åtgärder, inte har velat ta upp till prövning just den detalj som frågan om prov med skärpt trafikövervakning utan

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

kombination med hastighetsbegränsning utgör och låta oss få en utredning om effekterna av sådant övervakningsprov. Då skulle det kanske visa sig att resultatet i trafiksäkerhetsfrämjande syfte är bättre med ökad övervakning utan hastighetsbegränsning än med enbart hastighetsbegränsning. Det är min tro, men låt oss få en undersökning av saken — jag upprepar det.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag tycker inte att det är nödvändigt att inskränka sig till några sådana försök som herr Rimås här talat om. Vi är fullt på det klara med att det behövs en skärpt övervakning från polisens sida, och det är därför som inrikesministern bl. a. föreslagit sådana åtgärder i den proposition om polisväsendets förstatligande som han lagt på riksdagens bord.

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Det är inte förvånande att frågor som rör trafiksäkerheten i mycket hög grad intresserar riksdagens ledamöter. Vi har av olika skäl anledning att i betydande omfattning syssla med sådana frågor.

Såsom kommunikationsministern framhåller har det vidtagits en rad åtgärder på trafiksäkerhetens område, och jag skall gärna erkänna att många av dem har gjort god nytta. Men tendensen under de senaste åren tycks vara att hastighetsbegränsningen betraktas såsom det allena saliggörande. Från myndigheternas sida har man i hög grad byggt sina ställningstaganden på resultaten av olika försök med hastighetsbegränsning. Det är emellertid många faktorer som inverkar när det gäller att få ett objektivi mått på effekten av en hastighetsbegränsning. Jag tänker på skillnaden i trafikolycksfrekvens under perioder av torrt eller vått väglag, med frost eller tö o. s. v. Man kan också konstatera att resultatet

av hastighetsbegränsningar till en och samma hastighet blir mycket olika över huvud taget.

För min personliga del har jag inte heller mycket till övers för en hastighetsbegränsning till exempelvis 80 eller 90 km när det gäller en sådan väg som E 4. Om man brukar färdas från t. ex. Skåne och uppåt landet, så vet man att man nästan hur länge som helst får ligga i köer. Det är absolut felaktigt med någon kolartro på att en hastighetsbegränsning till 80 eller 90 km skulle vid sådan kökörning verka befrämjande för trafiksäkerheten.

Det är troligt att hastighetsbegränsningen skulle ha viss effekt under en tid, då man skrämt bilisterna med att vägen är mycket strängt övervakad, men det blir säkerligen bara fråga om en kortvarig förbättring.

Det finns, herr talman, en annan detalj i fråga om trafiksäkerhetsåtgärder som enligt min uppfattning har i hög grad försumrats, nämligen siktens betydelse. På många ställen inom vårt vägnät kan man år efter år konstatera att sikten icke på långt när är så god som den borde vara. Jag tänker nu inte på sådana sikthinder som uppkommer genom att vägen svänger. Lika ofta förekommer mycket besvärande sikthinder på grund av att vägen varierar i höjdded i s. k. svackor. En bilist som inte känner till vägen har ingen aning om att han vid en omkörning ett stycke längre bort kan möta ett fordon som han för tillfället inte ser därför att det befinner sig i en svacka. Detta är en verklig trafikfara, och jag är förvånad över att man inte har vidtagit flera åtgärder däremot än vad som hittills har skett.

Kommunikationsministern säger nu att man ämnar granska just förhållandena på sådana vägar där många olyckor inträffar. Jag tror att det i hög grad befrämjar trafiksäkerheten om man lägger större vikt vid detta problem.

Jag skulle också vilja säga några ord

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

om ett annat problem. Vi hygger för närvarande rätt många motorvägar, inte minst i Skåne. Jag har emellertid svårt att riktigt förstå en tendens: dessa vägar byggs så gott som uteslutande av betong. Den som har erfarenhet av landsvägstrafik vet att det inte finns sämre väglag att köra på vintertid än betongvägar. På höstar och vårar är det ofta dimma eller dis, och vid en viss temperatur uppkommer då en isbeläggning på dessa vägar. Om jag färdas på en väg av annat slag har jag ändå möjlighet att klara mig, men om jag kör på en betongväg med ett isskikt som kanske är $\frac{1}{2}$ mm tjockt är jag nära nog såld. Jag kan knappast hålla mig på vägen om hastigheten är högre än 30—40 km i timmen.

Det kan också hända att man på en fullständigt ren och fin väg bana i en höjdsträckning kan stöta på en isbeläggning som man inte på något sätt kunnat vara förvarnad om. Är vägbanan av betong är man då mycket illa ute.

Jag vet att vägmyndigheterna under flera år har proverat många olika slag av vägbanor, och jag hade väntat mig att vi någon gång skulle få besked om resultatet av dessa prov, men hittills har efterlysningen inte lett någon vart.

Man kan förmärka att bilisterna under de senaste vintrarna i allt högre grad har övergått till att köra med s. k. nabbade däck. Jag skall inte i likhet med en motororganisation rekommendera ett visst nabbfabrikat, men jag vill gärna härifrån påpeka att vem som än prövar vilket slag av nabbade däck som helst skall komma underfund med att han vinner en mycket betydelsefull säkerhetsmarginal. Det enda felet är att de nabbade däcken fortfarande är oerhört dyra. Det vore därför angeläget att åstadkomma billigare konstruktioner, som kunde möjliggöra en ökad spridning av de nabbade däcken.

Herr talman! Det finns emellertid ytterligare ett speciellt krx. Om jag kör

med nabbade däck vintertid klarar jag mig relativt hyggligt utom ifall jag hamnar på en betonggjuten väg. Inte ens med nabbdäck har jag stora möjligheter att bli kvar på en sådan väg vid en inbromsning. Därför är det angeläget att vi någon gång får veta vilket resultat som nåtts vid undersökningarna rörande betydelsen av vägbanans ytbeskaffenhet för trafiksäkerheten och därmed för bilismen. Jag är övertygad om att det finns mycket att vinna i detta avseende som hittills inte har beaktats, och jag vill absolut varna för övertro på att hastighetsbegränsning som sådan skulle vara en väsentlig trafiksäkerhetsfaktor. Jag tror inte att den har sådan betydelse, och jag skulle bli i hög grad besviken om vi tvingades anställa flera poliser som bara skall övervaka att bilisterna inte kör för fort. De skulle göra mycket större nytta som övervakare av trafiken i dess helhet.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! En vänlig kamrat stack i min hand proposition nr 101 angående förstatligande och omorganisation av polisväsendet — vilken kommunikationsministern åberopade — och om den ökade trafikövervakning som skall komma till stånd. I denna proposition heter det:

»Vidare föreslås att kommun i visst fall skall kunna åläggas att inom kommunen ombesörja enklare trafikövervakning, främst parkeringsövervakning.»

Det var alltså kommunikationsministerns svar på 1962 års riksdags beställning om undersökning angående trafikövervakning utan samband med hastighetsbegränsning.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag lär inte kunna berika debatten med flera synpunkter på utskottets utlåtande än vad kommunikationsministern redan har gjort. Jag vill inte bestrida att det ligger en hel del

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

berättigat i vad motionärerna anför. Dock måste jag vända mig mot den påtagliga överdrift som herr Henningsson presterade, när han påstod att trafiksäkerhetsarbetet under de senaste åren ensidigt har inriktats på hastighetsbegränsningar. Herr Henningsson har illa följt med vad som skett på senare år, inte minst på kommunikationsdepartementets initiativ, för att skapa en tryggare trafikpunkt.

Redan år 1953 lades den Mossbergska utredningen fram, och år 1955, då vi övervägde en hel del reformer på trafiksäkerhetsområdet i andra lagutskottet, förelåg både ett förslag från denna utredning och motionsförslag om en permanent hastighetsbegränsning till — om jag minns rätt — 90 km i timmen. Jag reserverade mig till förmån för detta förslag men vann inte gehör för synpunkten. Kanske var det lika bra, ty några år senare — jag tror att det var i november eller december det hårda året 1960, då olycksskörden på vägarna var så fruktansvärd — framlade kommunikationsministern förslag om hastighetsbegränsning över julhelgen. I Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande samt i trafiksäkerhetsrådet och på andra håll har man försökt vidga och bredda trafiksäkerhetsarbetet och vidta nya åtgärder för att komma till rätta med problemen. Om jag inte tar fel, arbetar också för närvarande ett par tre utredningar med sikte på att försöka nedbringa antalet dödsolyckor på vägarna. Den som enbart litar till hastighetsbegränsningar och säger, att de trafiksäkerhetsvårdande organen nu bara har att inrikta sig på hastighetsbegränsningar, kan man inte ta på allvar. Jag vill som exempel nämna att autostradorna i Tyskland på långa sträckor är hastighetsbegränsade ända ned till 70 kilometer i timmen. Och ännu mera anmärkningsvärt är att man på den spikraka autostradan mellan Bonn och Köln inte får köra mer än 100 kilometer i tim-

men. Om det alltså är fel att tillämpa hastighetsbegränsning, så är det inte bara vi svenskar som är godtrogna nog att tillgripa den åtgärden.

Nu hänvisar man kanske till de försök som trafiksäkerhetsrådet gjort med intensiv trafikövervakning på vägen mellan Stockholm och Södertälje. Ja, det är självklart att om man placerar ut tätt med poliser på vägarna, så får hastighetsbegränsningen bättre effekt. Det bestrider väl ingen. Men vi får också lägga något ansvar på förarna. Om myndigheterna inför hastighetsbegränsning, får vi väl förutsätta att förarna är så ansvars-kännande att de respekterar bestämmelsen. Och jag tycker att den åtgärden är mycket vällovlig vid försöken att nedbringa antalet olyckor på våra vägar.

Men jag kan ändå inte ansluta mig till reservationens krav på höjda anslag. NTF har ju i år fått ytterligare 200 000 kronor, och även trafiksäkerhetsrådet har fått anslaget höjt. Jag tycker att man inom den verksamheten skall vara tacksam för vad man får. De organ som arbetar med trafiksäkerheten — och särskilt trafiksäkerhetsrådet — kan ju också erhålla pengar från annat håll, som kan användas för de ändamål som reservanternas föreslår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HENNINGSSON (s) kort gennä-
le:

Herr talman! Det verkar som om herr Nilsson i Göteborg inte hade lyssnat på hela mitt anförande. Jag började nämligen med att säga att det har vidtagits många åtgärder i trafiksäkerhetsbefrämjande syfte och att en hel del av dem har varit lyckade. Men jag har inte kunnat undgå att märka att det under senare år har vuxit fram en kolartro på hastighetsbegränsningar, och den uppfattningen har herr Nilsson inte kunnat ta mig ur. Man har i dag allmänt en mycket stark tro på hastig-

Statens trafiksäkerhetsråd m. m.

hetsbegränsningar och anser dem vara det mest verksamma medlet i detta avseende, under det att jag för min del anser att det mest betydelsefulla för trafiksäkerheten på vägarna är god sikt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag skall be att få läsa ett stycke ur Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 100 om Organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m., som avlämnats till årets riksdag. Där står på sid. 52 bl. a.:

»En aktivare patrulleringstjänst kan beräknas bli av särskild betydelse för att skapa större säkerhet i trafiken. Jag vill understryka att trafikövervakningen är en väsentlig arbetsuppgift för varje patrullerande polisman och inte endast för sådan personal, som särskilt avdelats för uppgiften. Åtskilliga erfarenheter ger klart vid handen att en förstärkt trafikövervakning leder till ett färre antal trafikolyckor. Det är därför min övertygelse att polismännen kan bidra till ökad trafiksäkerhet genom att ägna trafiken skärpt uppmärksamhet och oftare ingripa mot de många felhandlingar av skilda slag, som trafikanterna gör sig skyldiga till. Den höga frekvensen av olovlig körning och onykterhet i trafiken gör det vidare angeläget att polismännen rutinmässigt kontrollerar förarens körkortsinnehav och nykterhetstillstånd.»

Hur blev det nu med parkeringen, herr Rimås?

Herr **RIMÅS** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det som kommunikationsministern nu läste upp ur proposition 100 var bättre än vad som står i proposition 101, det erkänner jag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag sade att det gällde den proposition som innebar omorganisation av polisväsendet, d. v. s. ett

förstatligande. Jag trodde att jag sade det så tydligt att även herr Rimås uppfattade det.

Fru **THUNVALL** (s):

Herr talman! Allra först vill jag säga att jag tycker det är beklagligt att vi skall behöva ökad polisövervakning av trafiken; vi borde bli vuxna någon gång också på detta område. Men jag är samtidigt övertygad om att det tyvärr är nödvändigt. Det har kanske inte gått in i vårt medvetande på samma sätt som i fråga om andra lagöverträdelser, att man är lagbrytare om man t. ex. överskrider föreskriven hastighet.

Jag begärde emellertid ordet på grund av den redovisning av kommande åtgärder som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här har givit oss. Efter vad jag kan finna är det en hel del värdefulla insatser som man kommer att pröva, och man kommer att försöka att nå ytterligare ökad trafiksäkerhet på olika sätt. Vi får t. ex. en tävling i trafik kunskap i skolan i år. Allt vad vi i dag kan göra för att ungdomen skall lära sig ökad trafiksäkerhet kanske kan göra sådana här diskussioner i framtidens riksdag mindre nödvändiga.

Statsrådet nämnde också kampanjen i höstas angående mörkerkörning och mera allmänt användande av olika typer av reflexmateriel. Jag ber statsrådet och hans medhjälpare att inte förtrötts utan gärna komma med tillägg till den redovisade katalogen, om det visar sig nödvändigt.

Herr **RIMÅS** (fp):

Herr talman! Det vara bara ett mysterium för mig hur det kom sig att det var samma rubrik på propositionerna 100 och 101, men jag har nu fått förklaringen av kommunikationsministern.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag betvivlar inte att denna bilägande och sakkunniga för-

Statens isbrytarverksamhet

samling skulle kunna diskutera trafik-säkerhet i största allmänhet under någon vecka, om ledamöterna hade lust. Men vad det här gäller är ju om andra kammaren skall ta en så bestämd ståndpunkt beträffande ett i motionen framställt detaljyrkande, att man särskilt bestämmer sig för denna detalj och beviljar ett extra anslag. Detta har utskottet avböjt. Däremot har utskottet ingalunda sagt att inte motionärernas synpunkter kan vara värda att beakta i det stora sammanhanget, och jag förmodar att de också kommer att beaktas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III och IV

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av herr Källqvist m. fl.; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Mom. V—VII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 22—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 36***Statens isbrytarverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 43, s. 102—104) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 6 894 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom andra kammaren av

herr *Westberg* väckt motion (II: 510), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om byggande av ytterligare isbrytare bleve föremål för prövning och beslut;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset väckt motion (II: 648).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte till Statens isbrytarverksamhet för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 6 894 000 kr.;

II. att motionen II: 510 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 648 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Under rubriken statens isbrytarverksamhet har bl. a. behandlats en motion av mig med hemställan att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om byggande av ytterligare isbrytare blir föremål för prövning och beslut.

Utskottet skriver positivt men anser sig »för sin del kunna förutsätta att behovet av nya isbrytare fortlöpande prövas av sjöfartsstyrelsen i samråd med övriga berörda myndigheter och intressenter samt att i anledning härav eventuellt erforderliga åtgärder vidtages. Med beaktande härav har utskottet ej funnit skäl tillstyrka motionen i fråga.»

Jag delar utskottets mening att sjöfartsstyrelsen följer denna fråga med stor uppmärksamhet. Men det är samtidigt ett faktum, att det här är riksdagen som skall anslå medel och att sjöfartsstyrelsen har att avväga behoven av anslagsmedel över ett stort verksamhetsområde, där isbrytarverksamheten utgör endast en mindre del. En beställning från riksdagen om ytterligare

Statens isbrytarverksamhet

isbrytare skulle därför kunna få stor betydelse, när det gäller att angelägenhetsgradera isbrytarverksamheten. Ser man frågan om vår isbrytarberedskap som ett ärende, är man också angelägen att ge till känna för berörda myndigheter, att man här kan påräkna ett mycket stort intresse från riksdagens sida.

Vi upplevde förra vintern hur viktigt det är att denna beredskap är tillräckligt hög. Dess storlek kan diskuteras, men med vår nuvarande beredskap kan vi inte enligt expertisen under svåra isvintrar hålla hamnarna på Norrland öppna, när isförhållandena kräver assistans för fartyg på väst- och sydkusten.

Beträffande i vilken ordning man anser att hamnarna skall hållas öppna vill jag hänvisa till isbrytarkungörelsen, där det står att »statens isbrytarverksamhet har till ändamål att bispringa sjöfarten i de svenska farvattnen samt å sjövägarna dit med isbrytning och därmed sammanhängande verksamhet». Vidare stadgas där, att »om samtidigt i olika farvatten uppstår behov av isbrytarhjälp, vilka icke på en gång kan tillgodoses, skall som regel isbrytarhjälp i första rummet lämnas sjöfarten på rikets västra kust, därefter sjöfarten i Öresund och de reguljära sjöfartsförbindelserna mellan södra Sverige och kontinenten, därefter sjöfarten på den svenska östersjökusten jämte trafiken däremellan och Gotland och därefter sjöfarten på Norrland och i inlandsfarvattnen».

Det är enligt min mening ett utomordentligt stort norrlandsintresse att isbrytarberedskapen stärkes. De svåra isvintrarna återkommer tämligen regelbundet vart fjärde eller femte år. När man förra vintern tillämpade den kungörelse som jag nyss citerat, måste man mycket tidigt dra ned isbrytarna från norrlandskusten för att klara isbrytningen från Stockholm och söderut. Det var endast ett synnerligen gynnsamt läge i södra Östersjön som gjorde det

möjligt att hålla stockholmshamnen öppen under förra året. Enligt de uppgifter jag fått från sakkunskapen var det alltså en tillfällighet att man inte behövde stänga stockholmshamnen.

En isbrytarberedskap av denna omfattning kan inte anses tillfyllest. Vi är alla ense om angelägenheten för Sveriges export och försörjningsmöjligheter av att sjöfarten så långt möjligt hålls öppen. Jag kan hänvisa till det skärpta konkurrensläget för t. ex. skogsindustrien.

Det måste för det norrländska näringslivet över huvud taget vara synnerligen betydelsefullt att kunna tillförsäkras tillgång till sjötransporter under en längre tid av året än vad som nu är fallet. Det skulle medföra stora kostnadsbesparingar och öka konkurrenskraften om skeppningssäsongen förlängdes.

Det är också möjligt att förlänga den, vilket det föreligger sakkunnigbesked om. Enligt en redogörelse i en faktidskrift, i vilken isbrytardirektören redogör för förhållandena på detta område, skulle det vara möjligt att förlänga seglationssäsongen i övre Norrland med ungefär en månad.

Det finns även uppgifter om vad detta skulle betyda penningmässigt. Hamnchefen i Umeå uppgav i januari månad i år, att en isfri månad för de båda nordligaste längan medför en inbesparing av 4,7 miljoner kronor i transportkostnader eller ungefär 157 000 kronor per dag. Det gäller alltså mycket stora värden, och man kan därför inte anföra ekonomiska skäl mot att utöka isbrytarberedskapen.

Det finns alltså enligt min mening mycket att göra på detta område. För vår långa kust måste det nuvarande antalet isbrytare — en mindre och tre större — vara alldeles otillräckligt. Jag skulle tro att det dubbla antalet isbrytare bättre skulle motsvara behovet. Jag har i min motion anfört att Finland har sju och Danmark fem isbrytare.

Statens isbrytarverksamhet

Danmark har dessutom givetvis betydligt mindre svårigheter med isförhållandena.

Eftersom jag är övertygad om att det finns mycket att göra på detta område, att det inte behöver stöta på några ekonomiska svårigheter att göra något och eftersom detta dessutom är en fråga av utomordentligt stor betydelse för norrlandsindustriens konkurrenskraft, hävdar jag att man bör göra insatser för att bygga ut vår isbrytarberedskap. Utskottet litar på att detta kommer att göras vår bön förutan, och det är möjligt. Men varför kan man ändå inte understödja detta krav med ett uttalande från riksdagen, i vilket vi begär att isbrytarberedskapen skall utbyggas?

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till min motion i detta ärende.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Låt mig säga ett par ord i anledning av herr Westbergs anförande.

En sträng vinter inträffar i genomsnitt vart fjärde eller femte år, sade herr Westberg, och det torde vara riktigt. Men en så sträng vinter som i fjol blir det i genomsnitt endast vart femtonde år, och för att hålla sjöfarten i gång utefter hela vår långa kust under sådana exceptionella förhållanden skulle erfordras en synnerligen hög och mycket kostsam beredskap. Uteslutet är ju inte att förhållandena kan bli ännu besvärligare än i fjol.

Nej, det är nog praktiskt taget omöjligt att hålla en beredskap som svarar mot kraven under *alla* förhållanden. För övrigt är det inte bara fråga om isbrytare — det är också fråga om huruvida rederierna vill ha sina båtar i gång under mycket svåra isförhållanden. Påfrestningarna blir nämligen

mycket stora även på dessa fartyg, när de skall ta sig fram i isiga farvatten.

En avvägning måste sålunda göras, och utskottet har förutsatt att prövningen skall fortsätta inom sjöfartsstyrelsen. Jag kan också meddela herr Westberg att den är i full gång, även om förslagen inte är färdiga. Just nu undersöks vad som skall byggas härnäst. Utskottet har alltså inte grundat sin skrivning på vaga förhoppningar.

Den kungörelse som herr Westberg läste upp träder ur kraft endera dagen, om den inte redan upphört att gälla. Alla prioritetsbestämmelser för olika kuststräckor och hamnar slopas och det överläts åt respektive myndigheter att bedöma is- och sjöfartsläget samt vidtagna åtgärder alltefter omständigheterna. Någon större förändring torde i och för sig inte bli följderna härav, ty det ligger i sakens natur att man får bryta isen utefter norrlandskusten i första hand men dra sig därifrån om det blir mycket svåra isförhållanden.

Även om jag gärna vill gå Norrlands intressen till mötes så långt det någonsin är möjligt tror jag sålunda inte att vi bör hänge oss åt illusionen, att det går att upprätthålla sjöfarten på Norrland under alla förhållanden. Frågan gäller huruvida riksdagen skall skriva och påminna Kungl. Maj:t och sjöfartsstyrelsen om att övervägandena rörande byggande av ytterligare isbrytare bör fortsättas, då dessa överväganden redan pågår.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! När herr Svensson i Ljungskile hävdar, att vi skulle ha verkligt svåra isförhållanden bara vart femtonde år, ber jag att få hänvisa till sjöfartsstyrelsens expertis, som säger att svåra isvintrar uppträder vart fjärde eller femte år.

Vidare sade herr Svensson att prioriteten för södra delen av landet skulle slopas, om den inte redan upphört. Jag vill då framhålla att prioriteten ger sig

Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar

själv, om isbrytarberedskapen inte är tillräcklig. Det var detta som hände förra vintern: man gick in för att hålla hamnarna utefter norrlandskusten öppna men tvangs mycket snart att dra bort isbrytarna från norrlandskusten för att kunna klara isförhållandena söderut. Redan i januari månad måste man exempelvis stänga Gävle hamn, och sedan förblev hamnarna stängda under resten av vintern.

Jag menar att en isbrytarberedskap av den omfattningen inte kan vara till fyllest, utan det finns mycket att göra ytterligare. Utskottets talesman hävdar att det inte under några förhållanden går att hålla sjöfarten på Norrland uppe under hela året. Jag är också på det klara med att detta inte går, men vad man kan göra är att förlänga skeppningssäsongen. En utredning har visat att skeppningssäsongen kan förlängas med åtminstone en månad, och när vi vet hur mycket detta betyder för sjöfarten på Norrland och för norrlandsindustrierna borde vi säga ifrån, att i Norrlands intresse skall allt göras för att utbygga isbrytarberedskapen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag såg att herr Westberg hade mycket att göra, när jag talade, så han hörde kanske inte allt jag sade.

Det är alldeles riktigt som herr Westberg framhåller, att svåra isvintrar inträffar vart fjärde eller femte år. Vad jag sade var emellertid att en så svår vinter som fjolårets har vi ungefär vart femtonde år.

Det rör sig här om en avvägningsfråga. Mera kan göras, men avvägningarna försiggår som sagt redan inom sjöfartsstyrelsen. Det torde därför inte medföra någon ändring om riksdagen uttalar att man skall fortsätta med övervägandena — man har ju redan börjat därmed.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 510; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 37—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44

Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 51, s. 124—130) att dels godkänna i statsrådsprotokollet föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens sjöhistoriska museum, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens sjöhistoriska museum vidtaga i statsrådsprotokollet angivna ändringar, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sjöhistoriska museum, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 308 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 78), vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bil. 8, punkt 51, statens sjöhistoriska museum, i vad det gällde fortsatta anslag till och organisation för regalskeppet Wasa.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 78,

Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar

a) godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1964 föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens sjöhistoriska museum;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sjöhistoriska museum som föranleddes av vad i nämnda statsrådsprotokoll föreslagits;

c) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för statens sjöhistoriska museum, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

d) till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 308 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Som bakgrund till vad jag vill säga på denna punkt har vi den diskussion om trafiksäkerheten som förut har förts här. Jag ställde mig frågan: Varför har inte kommunikationsministern samma krav på trafiksäkerhet när det gäller sjöfarten som han har i fråga om landsvägstrafiken?

Det s. k. regalskeppet Wasas historia har nu kommit att beröra även kommunikationsdepartementet. Först var det försvaret som skulle ha regalskeppet. Man kom emellertid underfund med att det vore föga hedrande att ha Wasa som regalskepp. Man ville sedan att ecklesiastikdepartementet skulle överta Wasa, men ecklesiastikdepartementet ansåg tydligen att skeppet inte hade någonting med kultur att göra, utan att det skulle bli en sjunkande kultur, om man övertog fartyget. Då vände man sig till kommunikationsdepartementet, och »skeppet Wasa» skall vi nu få som symbol för Sveriges kommunikationer! Vraket Wasa blir nu SJ-vraket Wasa!

Kommunikationsdepartementet har ju för vana att lägga ner trafiksvaga bandelar. Representanter för SJ har rest ute i bygderna i Norrland och annor-

städes och sagt att den och den bandelen är oekonomisk ur statens synpunkt och måste läggas ned. Så småningom har människorna ute i bygderna övertygats och så har dessa bandelar lagts ner. Men nu skall kommunikationsdepartementet inrätta ett speciellt museum i Stockholm och placera det sjunkna fartyget från 1600-talet på detta museum. Sedan skall man inbjuda de människor som lever runt de nedlagda trafiksvaga bandelarna till att besöka museet. Där kan vi lägga ned någon miljon om året i stället för att svenska folket skall ha kommunikationerna i gång.

Jag skall erinra om en historisk händelse utöver dem som jag berättat om i motionen.

Wasa sjönk 1628. År 1647 — om jag nu inte gör samma fel som herr Ohlin i fråga om årtal, men det tror jag inte att jag gör — hade man en debatt i det engelska parlamentet, varom någon konstaterade: När mänsklig dårskap har nått en viss punkt, måste man betala för den. I det här fallet har dessa ord av den engelske statsmannen be-sannats.

Nu vet jag inte om Wasa övertagits av kommunikationsdepartementet för att nedläggas. Förhåller det sig så, fullföljer man ju den vettiga linjen, att trafiksvaga och ekonomiskt icke bärkraftiga trafikföretag skall nedläggas. Men man tycks mena att Wasa skall leva vidare genom att — jag höll på att säga ligga i sprit och kuvös på detta museum, varigenom samhället åsamkas stora kostnader.

Om kommunikationsministern skulle göra en båttur till Kråkön, skulle han då — även om han går inomskärs — anse att detta skepp är så dugligt att han skulle våga gå ombord på det?

Herr talman! Det är en mycket underlig politik vi ibland för här i landet. På vissa saker har vi råd att kritiklöst kasta ut miljontals kronor men säger nej till livsviktiga ändamål. Att jag är

Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar

så kritisk på den här punkten beror på att staten när det gäller t. ex. hälso- och sjukvården säger nej till förslag som kanske bara gäller en underläkarterjänst. Varje vecka som går dör någon i sjukköen på grund av att han inte får sjukvård. I departementet säger man att man inte har råd att tillsätta de och de tjänsterna, men här tar man — i dubbel bemärkelse — upp ett vrak från botten. Och nu har kommunikationsministern mage att överta skeppet och göra det till symbol för sitt departement.

Man diskuterar nu den lämpligaste platsen för det framtida Wasamuseet. I Svenska Dagbladet den 28 mars uttalade en man som skall vara sakkunnig på detta område: »Man har också föreslagit att Wasa skulle placeras i viken mellan Skepps- och Kastellholmarna. Då man inte bör förvara regalskeppet liggande i vattnet skulle ett genomförande av detta förslag förutsätta att en stor del av viken torrlägges och överbyggs, vilket är diskutabelt ur miljösynpunkt.»

Nu vill jag bara fråga: Brukar kommunikationsministern när han är ute och fiskar ha ett liggande fartyg till sitt förfogande? Kan det vara vettigt att kommunikationsdepartementet nu skall ha ett liggande fartyg i Stockholm och att svenska folket med sina bilar skall fara ut till den här begravningsplatsen och se hur ett liggande fartyg ser ut? Är det detta liggande fartyg som skall symbolisera den svenska sjöfarten, då är, min själ, svensk sjöfart inte mycket att tala om!

Jag fick mig tillsänd en broschyr — den är visst utgiven av högern, ty i broschyren står det: »Rösta med högern!». I denna broschyr finns ett avsnitt med rubriken »Prestige och vidskepelse». Där heter det: »En sådan fråga skulle ha förbryllat 1600-talsmänniskan. För henne var det naturligt, att ett Kronans skepp var utstyrt så att Kronans och rikets makt och härlighet

blev uppenbar för alla och envar. Bilderna av barska krigare och lejon med grinande käftar skulle sätta skräck i fienden och ge besättningen självförtroende. Det var här säkerligen fråga om något mer än bara symboler. Skeppet hade sitt eget liv och utsmyckningen, målningen i rött och guld, de hotande figurerna, var magiska hjälpmedel till ökad livskraft. Så uppfattade förmodligen den tidens människor saken, medvetet eller omedvetet.»

Även om statsutskottet har funnit magi i detta skepp måste jag säga till min vän kommunikationsministern, att jag aldrig trodde att han som gammal »sjöfarare» skulle ta regalskeppet till sin symbol och dessutom göra det till symbol för ett departement som bör syssla med levande ting.

Jag har hittat tvenne valvisor från 1911 på kända melodier, i vilka socialdemokratien angrep F-båten m. m. Jag skall inte citera de visorna. De går på melodien »Tre trallande jäntor». Skulle inte kommunikationsministern, försvarsministern och ecklesiastikministern kunnat göra som i dessa visor: be Gud bevara oss för det här skeppet och låta det återgå till den del av universum, där det hör hemma? — Jag hoppas verkligen att vi skall kunna sätta stopp för det här eländet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon tävlan med herr Lundberg i fråga om orationer kring regalskeppet Wasa.

Jag växte upp i ett sjöfartssamhälle en gång i tiden, och där »låg» skutorna i vattnet. Men det kan hända att terminologien växlar utefter vår långa kust.

Jag vet inte huruvida kommunikationsministern har utnämnt regalskeppet Wasa till något slags symbol; det

Statens väginstitut: Utrustning

framgår i varje fall inte av handlingarna att han har gjort det. Fakta i målet är helt enkelt att riksdagen har beslutat att ta vara på detta gamla 1600-talsskepp, och vi har utgått från att riksdagen som vanligt fullföljer vad den bestämt sig för. Vi har alltså tillstyrkt detta anslag.

Men utskottet understryker i anslutning härtill kraftigt vikten av att beträffande den med Wasa förenade verksamheten de rationaliserings- och besparingsmöjligheter som befinnes möjliga i all rimlig utsträckning beaktas. Det bör alltså enligt utskottets mening inte vara några onödiga utsvävningar. Det torde väl vara den enda rimliga ståndpunkten i förevarande fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag är också uppväxt vid havet och jag har liksom herr Svensson den uppfattningen att ett skepp skall flyta och vara användbart. Det är därför jag anser att regalskeppet Wasa, som endast kunde sjunka — något annat kunde det ju inte — inte skall symbolisera vare sig svensk sjöfart eller någonting annat.

När staten säger nej till anslag som skulle ge människor den hjälp de behövde för att kunna leva, frågar man sig om det är nödvändigt att vid sidan av den gravplats, där man begravt dem som omkom vid denna olycka — eller vad det månne vara — år 1628, bygga ett så dyrbart och för framtiden kostnadskrävande gravmonument för Wasa, som ju ändå var orsaken till att människoliv och egendom gick till spillo och som symboliserar ett skede som vi borde säga adjö till.

Herr Svensson i Ljungskile och jag måste självklart säga oss: Det är egentligen ett hån mot svensk skeppsbyggarkonst m. m. att detta fartyg skall vara en symbol för svenska kommunikationer. Det måste väl också vara ganska

genant för kommunikationsministern, som gjort så mycket för att förbättra de svenska kommunikationerna, att han i fortsättningen skall ha ett vrak som symbol för den utveckling som skett på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 78; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 45—64

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65**Statens väginstitut: Utrustning**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Denna punkt i statsutskottets utlåtande gäller utrustningsanslaget för statens väginstitut. Enligt en inom kommunikationsdepartementet verkställd utredning är vägforskningsens och alltså väginstitutets viktigaste uppgift att genom tekniskt-vetenskapligt utvecklingsarbete åstadkomma ekonomiska landvinningar, varvid ekonomin måste vägas mot trafiksäkerheten.

Medelsbehovet för utrustning har institutet självt angett till något mer än 1 miljon kronor. Men sedan man begränsat sig till att låta anslagsbegäran avse bara de mest angelägna behoven, har man kommit fram till ett äskande på 310 000 kronor. För innevarande budgetår är anslaget 105 000 kronor.

Kommunikationsministern har inte ansett sig kunna tillmötesgå institutets begäran. Han föreslår att anslaget höjes med 15 000 kronor, och det må vara hänt. Men den angivna motiveringen, att detta skulle ge institutet ökade möjligheter att förnya och komplettera ut-

Statens väginstitut: Utrustning

rustningen, är jag inte imponerad av. När man, som kommunikationsministern, vet att den utrustning det här gäller är apparater och anordningar som drar kostnader i storleksordningen 100 000 kronor per styck, kan det knappast sägas att ett med 15 000 kronor höjt anslag ger institutet ökade möjligheter att förnya och komplettera sin utrustning.

Vi är några motionärer som i en motion nr 363 i denna kammare föreslagit en höjning av utrustningsanslaget från propositionens 120 000 kronor till 200 000 kronor. Vi säger att en sådan höjning »borde vara möjlig» och uttrycker oss alltså mycket försiktigt.

När jag lämnade in denna motion — det var under remissdebatten i januari — stod departementschefen här i talarstolen och talade så varmt för trafiksäkerheten, att jag var beredd att gå fram till honom och be honom skriva på motionen. Jag tyckte nämligen att han vid det tillfället framförde en stark motivering för ett tillmötesgående av motionärernas önskemål. Han talade om vår trafiksäkerhet som kan sägas bero på tre saker: *vägen, fordonet och människan*, och menade att man inte får se dessa punkter isolerade från varandra. *Vägen* var kommunikationsministern själv ganska nöjd med, men *fordonens* beskaffenhet och *människans* medverkan behövde nu uppmärksammas ytterligare.

Nu sysslar väginstitutet just med sådana kombinationer, som departementschefen så varmt talade för. Det finns därför anledning att en institution som väginstitutet, som har tradition på detta område och åtnjuter gott anseende för kunnighet och vederhäftighet, får ett rimligt tillmötesgående när det gäller anslag.

Utskottet har tydligen varit av samma mening som motionärerna. Det upprepar inte departementschefens uttalande, att det av honom förordade anslaget är till fyllest, utan har en annan moti-

vering. Utskottet säger att »institutet, enligt vad utskottet har erfarit, i samband med uppdragsverksamheten anskaffar utrustning i icke obetydlig omfattning».

Ja, jag vet att det är så, och departementschefen vet också att det är så. Omfattningen av denna anskaffning känner jag dock inte till och den är inte redovisad vare sig i propositionen eller utskottsutlåtandet. Men jag vill faktiskt ifrågasätta lämpligheten av att departementschefen i huvudsak avspisar institutets begäran om en höjning av anslaget genom att begränsa höjningen till 15 000 kronor och anser det vara ett fullt tillräckligt belopp. Han vet att det inte är så eftersom han vet att det kommer pengar från annat håll. Jag är också förvånad över att utskottet sedan avstyrker motionen under antydning att institutet får pengar från annat håll, då man inte vet hur stora belopp det gäller eller varifrån de kommer.

Jag ser denna fråga främst som en trafiksäkerhetsfråga som inte får negligeras, då vi gemensamt anstränger oss för att begränsa trafikolycksfallen. Jag har velat anföra detta med anledning av den trafiksäkerhetsdebatt som förts i dag, men jag har inte något särskilt yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Det kanske ändå bör sägas, för att väga av det som herr Tobé nyss var inne på, att anslaget till institutet för utrustning har höjts varje år. Dessutom har institutet möjlighet att utnyttja de medel som det får in på sin uppdragsverksamhet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 66—82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83

Lades till handlingarna.

Ecklesiastikdepartementet: Avlöningar — Konstnärstipendier

§ 9

Punkten 5**Utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde****Konstnärstipendier**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 10, punkt 5, s. 19—27) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 994 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

Punkten 1**Ecklesiastikdepartementet: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits anförde

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, 1. att riksdagen skulle besluta tillsätta en kulturutredning som toge sikte på mera aktiva och aktiviserande åtgärder än enbart stipendier och andra stödformer i syfte att samtidigt tillgodose kulturarbetarnas och samhällets gemensamma intressen och behov, efter riktlinjer som ginge ut på att ge konstnärerna (i vidaste mening) fler arbetsuppgifter samt bättre ersättning för deras högt kvalificerade arbete, 2. att anslaget till stipendier åt tonsättare i enlighet med Musikaliska akademiens och Föreningen Svenska tonsättares förslag höjdes från 271 000 kr. till 300 000 kr.;

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Vid punkt 1 i detta statsutskottsutlåtande är fogat ett särskilt yttrande av samtliga borgerliga representanter i utskottet. Det avser en motion med anledning av Kungl. Maj:ts i bilaga 2 till statsverkspropositionen gjorda uttalande angående det ekonomisk-politiska planeringsrådet liksom ett utbildningsråd. Motionen kommer senare här i kammaren att behandlas i samband med konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, och jag skall därför, herr talman, nu inte gå in på spörsmålet i fråga. Det särskilda yttrandet har endast avsett att här poängtera de i motionen berörda frågorna i vad gäller det avsedda utbildningsrådet och för att understryka frågans vikt härvidlag i konstitutionellt och parlamentariskt hänseende.

Herr talman! Jag har endast med dessa få ord velat anknyta till och understryka vad i det särskilda yttrandet har poängterats och jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 2 114 000 kr. till Konstnärstipendier;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 274) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 315);

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av

Konstnärstipendier

fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 294 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 332) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 320), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att under åttonde huvudtiteln fr. o. m. budgetåret 1965/66 lämnades en sammanställning över sådan kulturell verksamhet, vilken administrerades genom andra departement;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Fälldin* och *Gustavsson* i Alvesta väckt motion (II: 578).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge ytterligare stipendier åt tonsättare, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 273 och II: 316, i vad de avsåge ytterligare arbetsstipendier åt konstnärer inom måleri m. m., icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 327 och II: 333, i vad de avsåge ett stödsystem uppbyggt på dels ett ökat antal arbetsstipendier och dels inrättande av meritstipendier, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 994 000 kr.;

V. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge en kulturutredning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 274 och II: 315

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 332 och II: 320, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t närmare övervägde att under åttonde huvudtiteln, därest så visade sig tekniskt genomförbart, jämväl lämna en kortfattad sammanställning över bidragsgivningen till sådan kulturell verksamhet, som administrerades genom andra departement än ecklesiastikdepartementet;

VIII. att motionen II: 578 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under II. och IV. bort hemställa,

II. att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 273 och II: 316 i vad de avsåge inrättande av ytterligare tio arbetsstipendier åt konstnärer inom måleri m. m.;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 327 och II: 333 samt med avslag å motionerna I: 96 och II: 132 ävensom med bifall till motionerna I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 114 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Liksom föregående år kan man konstatera, att det kulturvänligare klimat som under de senaste åren varit rådande i ecklesiastikdepartementet håller i sig i år. Det begärs således i statsverkspropositionen ökade anslag till bl. a. konstnärstipendier, som be-

Konstnärstipendier

handlas i denna punkt, och utskottet har tillstyrkt förslaget härom.

Jag är helt medveten om att man måste skynda långsamt då det gäller upprustningen av ett område som under så lång tid försumrats och att man inte på en gång kan skapa ekonomisk rättvisa mellan konstnärer och kulturarbetare å ena sidan och övriga samhällsgrupper å andra sidan. Men jag tycker att man går väl långsamt fram, t. ex. då det gäller stipendier till konstnärer inom måleri m. m., i fråga om vilka det i statsverkspropositionen bara föreslås en ökning med tio större arbetsstipendier i förhållande till föregående år. Denna grupp konstnärer befinner sig kanske mer än någon annan konstnärsgrupp i stark ökning, vilket naturligtvis också medför att behovet av stipendier blir allt större år från år. Akademien för de fria konsterna har i sin begäran om anslag framhållit, att insatser av väsentligt större omfattning än vad som föreslås är nödvändiga, om dessa konstnärer skall kunna tillförsäkras en anständig trygghet.

I en motion som jag har varit med om att väcka i denna kammare har vi föreslagit, att ytterligare tio sådana arbetsstipendier skall ställas till förfo-gande för konstnärer inom måleri m. m., d. v. s. tio fler än som föreslagits i statsverkspropositionen. Detta skulle dra en kostnadsökning av 120 000 kronor.

Anledningen till att vi motionärer särskilt ömmar för dessa konstnärer inom måleri m. m. är att de enligt vår mening genomgående har mycket svårt att försörja sig på sitt konstnärliga arbete. Alltför många av dem hindras i sitt konstskapande genom att de för sitt livsuppehälle måste ta annat arbete. Det är inte alls ovanligt att man bland diskare och andra restaurangarbetare finner unga artister. Dessa unga artister och övriga arbetande konstnärer har rätt att ställa samma krav på social trygghet som andra grupper i

samhället. Konstakademiens förslag om arbetsstipendier innebär en väsentligt större ökning av antalet stipendier än vi föreslår i vår motion, men vi motionärer har inte vågat ställa våra krav så högt utan har nöjt oss med att föreslå en ökning med tio större arbetsstipendier utöver vad som föreslås i propositionen. Vi tycker därför att utskottsmajoriteten kunde ha tillstyrkt detta förslag. Det är dock inte så kostbart med dessa ytterligare tio stipendier, som skulle ge tio konstnärer möjlighet att arbeta i trygghet för det dagliga brödet. Dessutom skulle det för hela konstnärsgruppen utgöra ännu ett bevis på samhällets uppskattning av deras insatser för vår kultur. Vi har kanske i alltför hög grad varit inriktade på att förbättra den materiella levnadsstandarden i vårt land och låtit den kulturella standarden komma i andra hand. Som väl är håller det nu på att ändra sig, och vi är väl tämligen överens om att utbygga det ekonomiska stödet till konstnärer och kulturarbetare, så att de får ägna sig åt konstskapande på samma villkor som övriga grupper i samhället ägnar sig åt sitt arbete. Bara om de helt och fullt får ägna sig åt konstskapande kan konsten och konstnärerna få en central plats i vårt kulturliv, så att de får kontakt med och betydelse för allt större folkgrupper i vårt land.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Situationen för de konstnärligt verksamma är i dagens samhälle inte tillfredsställande. Detta har blivit dokumenterat gång på gång. Vårt allmänna välstånd har under de senaste åren ökat, och vi förutsätter, att detta skall fortsätta. Samtidigt nödgas vi emellertid konstatera, att denna välfärd icke i tillräcklig grad kommit de konstnärligt arbetande till del. Det

Konstnärstipendier

finns förvisso många orsaker till det. En av dessa orsaker — som på sitt sätt är ganska avgörande — är, att konstnärliga alster svårigen låter sig inpassas i den rådande marknadssituationen. Ingen som har accepterat en konstverkens exklusivitet kan godta den fria marknadsmekanismen som värderingsnorm för dem. Kulturskaparna befinner sig i en situation, som gör att frågeställningen ibland ytterst gäller, om det skall vara samhällets skyldighet att möjliggöra för dem att uteslutande syssla med konstnärlig verksamhet, även om den icke är lönsam. Det är riktigt som det ofta sägs, att många konstnärer helt enkelt inte kan leva på sitt yrke. Vi har att erkänna denna deras speciella situation, och därav följer, att samhället av kulturella skäl måste åta sig att ge konstnärerna ett något så när tryggt uppehälle och därigenom möjliggöra för dem att uteslutande ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet.

Det finns självklart ett samband mellan kulturarbetarnas ekonomiska villkor och deras förmåga att tillgodose samhällets kulturbehov. Kulturskaparnas villkor kan förbättras genom olika åtgärder. En åtgärd — men förvisso inte den enda — är utökning av den statliga och kommunala stipendieverksamheten av olika slag. I motionerna I: 327 och II: 333 hemställs, att av de medel som ställs till konstnärstodets förfogande borde inrättas ytterligare ett antal arbetsstipendier, avsedda att bidra till innehavarnas ekonomiska trygghet under en period av samlad konstnärlig insats. I reservation vid punkt 5 i utlåtandet rörande konstnärstipendier hemställs om ökning av anslaget till arbetsstipendier. Det görs visserligen på delvis andra grunder än som föreslagits i den motion, som jag har varit med om, men det förändrar ingenting i själva sakfrågan, d. v. s. kravet på fler arbetsstipendier, varför jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! I de principdeklarationer som fru Gärde Widemar och herr Nordstrandh avgivit kan jag utan vidare instämma. Kanske finns det inte heller några meningsskiljaktigheter när det gäller själva principen. Nu menade emellertid i varje fall fru Gärde Widemar, att takten i upprustningen har varit för långsam när det gäller konstnärstipendieringen. Det kan kanske därför vara lämpligt att ett ögonblick titta på vad som har skett på detta område under de senaste åren.

Konstnärerna inom måleri m. m., som det numera heter, hade så sent som år 1957 bara två stipendier att räkna med, vardera på 1 500 kronor. När akademien för de fria konsterna samma år skrev sina petita för det följande året, krävde den en höjning av detta blygsamma anslag, och den gjorde det med följande remarkabla ord: »Konstnären intar en särställning i våra dagars samhälle genom att det inte existerar ett fast samband mellan hans kvalifikationer och hans arbete å ena sidan och hans materiella status å den andra.» Resultatet blev att stipendiebeloppet 1958 höjdes till 40 000 kronor, två år senare till 80 000, följande år — 1961 — till 230 000 och 1963 till 331 000 kronor. Nu föreslår departementschefen 451 000 kronor. Det är alltså en höjning från 3 000 till 451 000 kronor på sju år. Det lönar sig inte att räkna ut den procentuella höjningen, men även den absoluta höjningen är ju betydande.

Det har varit på samma sätt med tonsättarna. De hade under det år som jag tar som utgångspunkt, 1958, stipendier på sammanlagt 40 000 kronor. De fick följande år 80 000 kronor, 1961 230 000 kronor och förra året 271 000 kronor. Det är alltså samma tendens på det området. Går vi till den tredje gruppen, som vi brukar kalla den fria gruppen, bestående alltså av övriga konstnärer, så finner vi att den gruppen ännu 1961 inte hade ett öre i stipendier. Den fick

Konstnärstipendier

380 000 kronor år 1962, följande år 612 000 och i år 912 000 kronor. Den fjärde gruppen, författarna, har inte på samma sätt tilligodotts. Deras utgångspunkt är 100 000 kronor, och först i år har det blivit en höjning, nämligen till 360 000 kronor.

Detta betyder, om man slår tillsammans de fyra posterna, en höjning på sju år från 180 000 till nära 2 miljoner kronor. Beloppet har alltså mer än tiofaldigats. Då har jag ändå inte räknat med den nya rubriken »Konstnärbelöningar». När man bedömer denna utveckling, måste man dessutom beakta att en motsvarande höjning har skett på ersättningsidan, alltså när det gäller ersättning till konstnärligt arbetande människor för den arbetsinsats de gör. Jag kan ta upp några punkter därvidlag.

Anslaget till Nationalmuseum för vård av samlingarna och inköp av ny konst till samlingarna har stigit — jag tar fortfarande 1958 som utgångspunkt — år efter år från 142 000 till 245 000 kronor, 296 000 kronor, 346 000 kronor, 421 000 kronor och i år till 500 000 kronor. En ny post har i det sammanhanget kommit till, anslaget till utställningar av svensk konst i utlandet, med 100 000 kronor. Håller vi oss fortfarande till konstnärer inom måleri m. m., kan vi peka på anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Det uppgick 1958 till 200 000 kronor, steg 1960 till 400 000, år 1962 till 500 000 och år 1963 till 1 miljon kronor. Nu föreslås 1 200 000 kronor.

Ersättningen till författarna för att deras böcker tas i anspråk på de offentliga biblioteken var 1958 endast 870 000 kronor men uppgår nu till i det närmaste 2 miljoner.

Samtidigt med allt detta har det skett en upprustning på angränsande områden. Musikhögskolan och konsthögskolan har sålunda i olika avseenden upprustats, och de studerande där har in-

ordnats i det studiesociala systemet. Vi har skapat ett speciellt filmstöd och en rikskonstbyrå har inrättats. Framför allt har det nu skett en höjning på det område som förut täcktes av lotterimedelsfonden, alltså anslaget till teatrar, orkestrar o. s. v. I år har anslaget höjts med 6 miljoner kronor efter en successiv höjning under tidigare år.

Jag har anfört dessa siffror och dessa omständigheter, inte för att ropa »Hurra vad det är bra!» — allting är visst inte bra; höjningarna är visserligen relativt sett mycket stora men absolut sett blygsamma — utan för att visa att det har skett en systematisk höjning år från år, speciellt sedan 1960. Denna systematiska höjning vittnar om en vilja hos ecklesiastikministern och regeringen att föra en målmedveten kulturpolitik. Det ingår i uppläggningsen att höjningarna av anslagen skall fortsätta, och jag är förvissad om att så kommer att ske.

Nu föreligger som vanligt motioner med överbud, men jag måste konstatera att överbuden i år är blygsamma. Visst skulle det vara skönt om konstnärerna inom måleri m. m. skulle få ytterligare 120 000 kronor, som reservanternas föreslår, och om tonsättarna skulle få ytterligare 29 000 kronor som föreslagits i motion. Inte är jag den som missunnar dem denna höjning! Sakliga skäl kunde tala för en mångdubbelt större höjning. Men jag måste å andra sidan konstatera, att ecklesiastikministern i år har lyckats höja stipendiesumman aktningvärt. Om fru Gärde Widemar frågar varför inte höjningen blivit större, så skulle jag vilja säga, att det är av samma skäl, vilka har föranlett fru Gärde Widemar att inte sträcka sig längre än till en utökning med ytterligare 120 000 kronor. Varför inte en miljon? Jo, det måste finnas skäl för det, och samma skäl har ecklesiastikministern haft för att inte för dagen gå längre än han gjort.

Med hänvisning till det anförda an-

Konstnärstipendier

ser jag mig utan samvetsförebärser kunna yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Till diskussion står här i dag inte endast de sedvanliga anslagsfrågorna utan också vissa principiella problem. Det är glädjande att alla partier nu visar ett starkt intresse för kulturarbetarnas ställning. Det är särskilt intressant att höra högerns representant här i debatten tala mot den fria marknadsmekanismen, d. v. s. mot kapitalismens lagar. Men jag hälsar honom gärna välkommen i kretsen av kultursocialister. Det har också kunnat dras i gång en livaktig debatt i pressen om det s. k. kulturstödet. Men frågan är hur samhället skall utforma sina åtgärder för att det skall ge avsett resultat.

Diskussionen har varit rätt förvirrad och delvis gällt detaljer som inte kan vara avgörande. Motsatsställningen här i dag i vissa frågor mellan socialdemokratiska och borgerliga utskottsledamöter gäller också underordnade problem. Frågan om konstnärbelöning eller konstnärersättning kan inte vara den väsentliga — i bägge fallen handlar det om olika former av stöd för att säkra en inkomst som går att leva på under viss tid.

Vi ser på saken så här: Det avgörande är att tillförsäkra kulturarbetarna goda utbildnings- och utkomstmöjligheter, främst genom att de bereds rikligare arbetstillfällen, erhåller beställningar från stat och kommun och får bättre betalt för sitt högt kvalificerade arbete. Därigenom skapas också förutsättningar för en kulturmiljö, där kulturen på ett helt annat sätt än nu blir en allmän angelägenhet. Det är alltså enligt vår mening inte så mycket fråga om att »stödja» författare, målare, musiker o. s. v. som fastmer att tillvarata deras begåvning och arbetskraft.

Stödformer av olika slag är under nuvarande förhållanden alltså ofrånkomliga, och vi är anhängare av en

utbyggnad av det statliga stipendieväsendet, men detta är inte tillräckligt och inte huvudsaken. Statsmakterna måste inrikta sina strävanden efter andra ledmotiv och med ett annat perspektiv än för närvarande. I stället för passivt stöd under skilda beteckningar krävs åtgärder som stimulerar kulturarbetarna i deras skapande arbete, åtgärder som bidrar till ökad produktivitet, högre konstnärlig kvalitet och även till ett mera utbrett kulturmedvetande i samhället som helhet.

Det är med dessa motiveringar vi i vår motion nr 132 föreslagit tillsättande av en allmän kulturutredning. Det är utmärkt att statsutskottet i princip stöder detta krav, men det hade varit ännu bättre, om man gått med på att begära utredningen nu. Varför skall man vänta när enligt vad utskottet skriver skäl talar för att en sådan utredning bör komma till stånd? Det skulle vara intressant att höra hur statsutskottets talesman motiverar dröjsmålet.

Utifrån vår allmänna inställning att man i första hand skall skapa mera arbetsuppgifter och ge en bättre ersättning åt kulturarbetarna — vara verksam »på ersättningsidan», som herr Arvidson uttryckte det — har vi i motionen föreslagit olika åtgärder. Jag nämner dem i ett sammanhang för att inte behöva återkomma alltför många gånger i debatten. Det gäller en ökning av anslaget till konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader och det gäller vidare höjning av ersättningen åt författare för utlåning av deras verk från biblioteken. Vi kommer givetvis att stödja de reservationer som tagit upp dessa våra krav.

Vi har också föreslagit viss utbyggnad av stipendieväsendet. Det gäller t. ex. en höjning av anslaget till stipendier åt tonsättare i enlighet med Musikaliska akademiens förslag. Det anslaget är annars oförändrat. Det gäller också förslaget från Akademien för de fria konsterna och Konstnärernas

Konstnärstipendier

riksorganisation om inrättande av långtidslegat. Till denna senare fråga får jag återkomma under nästa punkt på dagordningen.

Innan jag ställer vissa yrkanden under denna punkt, vill jag rätta ett misstag av statsutskottet. Vi har inte i vår motion yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till konstnärstipendier, och det finns därför ingen anledning att nämna denna under moment IV i utskottets yrkande.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, under momenten I och V bifall till motionerna I: 96 och II: 132 i berörda delar, och under övriga moment bifall till utskottets förslag.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det skall villigt erkännas, herr Arvidson, att anslagen av olika slag till kulturupprustning i vårt land har varit stora och är stora och att mycket har gjorts och mer förmodligen kommer att göras i detta avseende. Men det rör sig här om en bedömnings- och avvägningsfråga. När den politiska oppositionen i motioner framför sina synpunkter i fråga om den takt som man anser bör hållas i kulturupprustningen, bör detta, vilket har sagts många gånger förut men bör nämnas igen, inte ständigt betecknas som överbud. Även när man gör en mycket sträng avvägning, kallas det för överbud. Det kan emellertid med en viss tillfredsställelse konstateras, att herr Arvidson nu har tillagt adjektivet »blygsam».

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Herr Hermansson frågade vilka skäl utskottet hade till att skjuta på den stora kulturutredning som det talas om i utskottets utlåtande. Jag vet inte om jag vågar tala för hela utskottet, men själv har jag den uppfattningen att vid denna tidpunkt, då vi har inlett en allmän upprustning på detta område men ännu inte hunnit se de konkreta resultaten därav, är det för

tidigt att sätta i gång en stor utredning — som enligt min mening dock måste komma. Ju fler anslagspunkter vi får och ju större summor det gäller, desto angelägnare blir det med en översyn, en samordning, en framtidsplanering på lång sikt. Nu pågår inom ecklesiastikdepartementet en planering — jag vet inte hur långt fram i tiden den sträcker sig, men i varje fall är det en planering för de närmaste åren — som innebär att upprustningen kommer att fortsätta. Vi kommer därför inom de närmaste åren att få erfarenheter som är tillräckliga för en utredning att bygga på. När den tidpunkten är inne skall jag vara den förste att yrka bifall till en sådan utredning som herr Hermansson talat om.

Vad herr Nordstrandhs senaste anförande beträffar vill jag instämma i att det här är fråga om en bedömning, en finansiell avvägning. Herr Nordstrandh sade att den höjning som föreslås i reservationen är av blygsam karaktär, och detta har även jag understrukt. Jag vore frestad att i detta sammanhang, liksom jag gjort tidigare i denna kammare, återberätta fabeln om fåglarnas kungaval, men kanske herr Nordstrandh kommer ihåg den fabeln ändå.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 96 och II: 132 i motsvarande del; och biföll kammarens utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde emellertid voting, i anledning varav efter given var-

Konstnärbelöningar

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Boman m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 95 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III och IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 96 och II: 132 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. VI—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Konstnärbelöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 6, s. 27—30) föreslagit riksdagen att till detta

ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen skulle besluta att i enlighet med förslaget från Akademien för de fria konsterna och Konstnärernas riksorganisation långtidslegat instiftades och att 200 000 kr. anslöges för ändamålet för budgetåret 1964/65;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte under åttonde huvudtitelns driftbudget a) till Konstnärlegat (nytt anslag) för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr., b) avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett förslagsanslag av 300 000 kr. till Konstnärbelöningar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund* (II: 492), i vilka hemställts att riksdagen måtte I. vid sin behandling av förevarande punkt godkänna a) att som kvalifikationsgrund för erhållande av konstnärbelöningar skulle gälla endast de konstnärliga insatserna, b) att för reducering av konstnärbelöningar skulle räknas högst en tredjedel av mottagarens egna inkomster, c) att hänsyn i förekommande fall skulle kunna tagas till inkomsterna under löpande inkomstår i stället för till inkomsterna under föregående år, II. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i övrigt i motionerna anförts, samt III. till Konstnärbelöningar för budgetåret

Konstnärbelöningar

1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 191).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316 samt I: 396 och II: 492 ävensom II: 191, förstnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, till Konstnärbelöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 191 ävensom i anledning av motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 396 och II: 492, till Konstnärersättningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vad reservanternas anförde rörande de föreslagna konstnärersättningarna, särskilt att som kvalifikationsgrund för erhållande av konstnärersättning skulle gälla de konstnärliga insatserna, samt institutets karaktär av försöksverksamhet.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag återkommer under denna punkt, eftersom jag i en motion har yrkat avslag på det förslag om konstnärbelöningar som här behandlas.

Det är en helt ny form av konstnär-
understöd som föreslås av ecklesiastik-

ministern genom dessa s. k. konstnärbelöningar, och det har såsom ett förslagsanslag begärts 300 000 kronor, avsett att räckta till 25 konstnärbelöningar. Dessa belöningar skall utgå till personer som genom konstnärlig verksamhet gjort mycket betydande insatser inom svenskt kulturliv, vare sig insatserna har bestått i skapandet av litterära eller konstnärliga verk, uppträdande, såsom utövande konstnärer eller i annan form. I första hand skall, säges det, den konstnärliga insatsen vara avgörande vid utseende av belöningsinnehavare. Vid valet mellan meritmässigt likvärdiga konstnärer skall behovssynpunkten fölla utslaget. I princip skall konstnärbelöning utgå under innehavarens återstående livstid och vara skattebelagd. Belöningen skall vara tillgänglig för alla konstnärgrupper, och i första hand skall, som sagt, den konstnärliga insatsen vara avgörande vid utseende av innehavare. Men det är ju mycket tänkbart att flera konstnärer kan anses likvärdiga, eftersom valet skall gälla hela fältet av konstnärer, och då skulle alltså behovssynpunkten bli utslagsgivande.

För utdelande av konstnärbelöning skall gälla den viktiga begränsningen att belöningen minskar med det belopp som innehavaren förtjänar på annat sätt. Om han skulle genom eget arbete förtjäna 10 000 kronor, avräknas detta belopp från belöningen. Skulle hans övriga inkomster under ett visst år uppgå till 24 000 kronor, bortfaller konstnärbelöningen helt under detta år.

Ecklesiastikministern gör i statsverkspropositionen det uttalandet att genom denna konstruktion kan konstnärbelöningen, förutom att utgöra en hedersbevisning och garanti för en viss minimiinkomst under konstnärens återstående livstid, även fylla syftet att i viss utsträckning motverka ojämnheter i ekonomisk standard mellan olika konstnärgrupper.

Såsom jag framhållit redan i motio-

Konstnärbelöningar

nen lider enligt min uppfattning detta förslag av allvarliga brister. Hur skall det kunna göras en rättvis meritvärdering för konstnärer av olika slag? Hur skall man kunna finna någon gemensam mall för att bedöma t. ex. målares, författares och kompositörers meriter? Hur skall man med samma måttstock kunna värdera Birgit Nilssons sång, Karl-Birger Blomdahls musik, Evert Lundquists tavlor och Vilhelm Mobergs romaner?

Båda dessa syften med konstnärbelöningarna, alltså att de skall utgöra en hedersbevisning åt högt förtjänta konstnärer och dessutom tillgodose ett visst trygghetskrav, måste motverkas av bestämelsen om reducering för det fall att vederbörande har andra inkomster. Man får väl anta att åtskilliga av de konstnärer som kan komma i fråga befinner sig i inkomstlägen på minst 24 000 kronor, och i sådana fall mister alltså vederbörande helt och hållet belöningen.

Det kan inte heller vara stimulerande för det fortsatta konstnärliga skapandet att en konstnär inte skulle få någonting betalt för sitt arbete upp till ett belopp av 24 000 kronor. Det blir faktiskt det samma som en hundra procentig marginalskatt på vad han förtjänar utöver belöningen. Det skulle därför inte förvåna mig, om förslaget hade väckt större förtjusning i finansdepartementet än i ecklesiastikdepartementet. Det kan knappast bli fråga om någon större åderlåtning av försöksanslaget, om förslaget tillämpas på det sätt som uppenbarligen är avsett.

Det finns väl inte någon tvekan om behovet av stöd till konstnärer som befinner sig i ett ogynnsamt ekonomiskt läge och som behöver ett ekonomiskt bidrag för att kunna fortsätta sitt konstnärliga skapande. I reservation nr 2 av herr Boman m. fl. föreslås införandet av särskilda konstnärersättningar i stället för dessa konstnärbelöningar. Även i den motion som jag nyss om-

nämnde föreslås att konstnärbelöningar skall utbytas mot konstnärersättningar, vilka skulle kunna bli av utomordentligt stort värde såsom komplement till de arbetsstipendier som redan finns.

Dessa konstnärersättningar skulle tillfalla arbetande konstnärer som under en längre tid kan beräknas vara i ett ogynnsamt ekonomiskt läge och som genom konstnärersättningen skulle under dessa år kunna tillförsäkras trygghet och arbetsro. Någon reducering av ersättningen för det fall att de förtjänade egna medel skulle inte ske, men den skulle däremot vara skattepliktig.

Man hade tänkt sig att dessa konstnärersättningar till att börja med skulle utgå under fem år och kunna omprövas efter denna period. Om förhållandena vore oförändrade, d. v. s. om det alltjämt funnes behov av ersättning, skulle de fortsätta att utgå. Avsikten skulle vara att vederbörande konstnär inte kunde berövas ersättningen så länge han levde och vore i behov av den.

I motionen har vi kallat stödet konstnärslöna, men i reservationen har man använt uttrycket konstnärersättning. För min del har jag ingenting emot denna terminologiska förändring.

Jag tror att konstnärersättningarna skulle ge en betydligt mera tillfredsställande lösning av problemet och ge en ordnad trygghet åt ett större antal konstnärer. Naturligtvis är det önskvärt att resurserna så småningom kan ökas så att ännu fler konstnärer, som nu går i ständig ängslan för ekonomisk nöd, kunde få den trygghet som är nödvändig för dem och deras familjer.

I likhet med reservanterna är jag helt införstådd med att det kulturstöd, som konstnärersättningarna skulle utgöra, till en början måste få karaktären av försöksverksamhet. Något annat är inte heller avsett med de i statsverkspropositionen föreslagna konstnärbelöningarna.

Även om ett system med konstnärersättningar i den utsträckning som reservanterna föreslår skulle kräva 600 000

Konstnårsbelöningar

kronor i stället för högst 300 000 kronor som begärts, är jag av den uppfattningen att detta system skulle bli mycket värdefullare för konstnärerna. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Boman m. fl.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Enligt den uppfattning, som redovisas i motionerna nr 327 i första kammaren och 333 i andra kammaren, lider departementschefens förslag om s. k. konstnårsbelöningar av betydande svagheter. I realiteten innebär förslaget mera en trygghetsförsäkring än den belöning till högt förtjänta konstnärer som det borde avse. I många fall torde de personer, som kommer i fråga, att på grund av en rik produktion ha uppnått inkomster, som ligger över den föreslagna maximeringen av den nettoinkomst, ovanför vilken konstnårsbelöningar icke utdelas.

I sakens natur ligger också, att konstnårsbelöningar av den merittyp som här avses bör inrymma ett visst stimulansmoment. Det kan emellertid knappast ligga någon stimulans i ett system som innebär att ökade insatser och därmed ökade inkomster leder till en reduktion av belöningen. Varje inkomstökning under den maximerade inkomsten blir i realiteten ett slags subvention tillbaka till staten.

Med hänsyn till de synpunkter som anförts föreslås i motionerna nr 327 i första kammaren och 333 i denna kammare i stället för de av departementschefen förordade konstnårsbelöningarna inrättandet av ett antal meritstipendier, utgörande en samhällets hedersbevisning till väl meriterade och förtjänta konstnärer. Denna belöning skall inte reduceras på grund av innehavarens egna inkomster.

I linje med vad vi motionärer har åsyftat ligger reservationen nr 2 av herr Boman m. fl., som fogats till punkten 6 gällande konstnårsbelöningar. Därför

ber även jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr **ARVIDSON** (s):

Herr talman! Den nya stödform som fått beteckningen konstnårsbelöningar och som innebär en livstidsgaranti för en hygglig inkomst har många intressanta sidor. Om man läser i handlingarna — kanske framför allt i propositionen — får man det bestämda intrycket att departementschefen här har velat tillmötesgå ett mycket gammalt krav från yrkesutövarna på det konstnärliga området, nämligen kravet på konstnärlöner. Stödet är inte utformat så, men syftemålet är detsamma som syftet med konstnärlöner skulle vara, nämligen att garantera konstnären en viss ekonomisk trygghet i hans yrkesutövning.

Det är alldeles riktigt som det sagts i debatten att det här är fråga om hedersbevisningar. Riktigt är också att målsättningen, såsom förslaget är utformat i år, i viss mening står i motsättning till belöningarnas syfte i övrigt. Men jag ser trygghetsmomentet som det väsentliga. Här gäller det att skapa trygghet mot utebliven eller för låg inkomst, trygghet mot alltför starka inkomstfluktuationer och kanske framför allt trygghet mot misär på ålderdomen. Förslaget innebär bl. a. att en konstnär, som blivit belönad på detta sätt, slipper att ägna sig åt förtjänstarbete av icke konstnärlig art — om han nöjer sig med den standard som en inkomst på 24 000 kronor om året kan ge — och helt kan ägna sig åt sina konstnärliga uppgifter.

Är det nu fråga om en förnuftig konstruktion? Fru Gärde Widemar sade litet spydigt att finansministern nog har hälsat konstruktionen med förtjusning, eftersom den är så billig för staten. I många fall skulle nämligen konstnårsbelöningarna inte kosta staten någonting alls. Med det yttrandet avslöjade dock fru Gärde Widemar att hon inte

Konstnårsbelöningar

har begripit ett dugg av vad det här är fråga om. Fördelen med konstruktionen är just att kostnaderna är överkomliga och att det finns möjligheter att efter de första erfarenheterna utöka antalet konstnårsbelöningar, kanske till det tio- eller tjugodubbla. Den dag vi kan dela ut låt oss säga 500 sådana här belöningar åt kvalificerade svenska konstnärer av olika slag, vilka då får sin existens tryggad, har vi löst hela det eländiga kulturproblem som vi nu har att brottas med.

Därför är det avslagsyrkande som här föreligger mycket beklagligt. Om riksdagen i dag bifaller det yrkandet, föreställer jag mig att förslaget om konstnårsbelöningar aldrig kommer igen, och då har vi påtagit oss ansvaret inför de svenska kulturarbetarna att ha berövat dem möjligheten att få sina problem lösta för framtiden.

Förslaget lider emellertid av vissa svagheter i konstruktionen. Det har jag själv framhållit i den motion jag skrivit under, och fru Gärde Widemar och herr Nordstrandh har också pekat på dem. En av svagheterorna är att egna inkomster upp till 24 000 kronor är värdelösa. Detta kommer visserligen inte att fresta de belönade att sluta med sitt konstnärliga arbete, ty konstnärsdriften påverkas inte på det sättet, men de skulle kanske frestas till att inte utnyttja sin konstnärliga produktion ekonomiskt. Därför är det önskvärt att ha en annan reduktionsregel än den som regeringen har föreslagit. Det skulle inte bli mycket dyrare, om man läte hälften av konstnärernas egen inkomst vara utan verkan på belöningens storlek. Utskottet har också rekommenderat en översyn i den riktningen till nästa år. Jag vill i sammanhanget påpeka, att om man i departementet hade underställt förslaget konstnårsorganisationernas bedömning, så hade vi där kunnat peka på denna svaghet och misstaget hade då aldrig gjorts.

Fru Gärde Widemar pekade på en

annan svaghet i förslaget — och jag vill inte säga att hon har fel därvidlag — nämligen svårigheterna att värdera olika konstnärliga insatser inbördes. Vi har inte någon måttstock för det, sade hon. Detta är i och för sig riktigt. Men man kan självfallet ha en allmän uppfattning om en konstnårs betydelse och lägga den till grund för fördelningen av belöningarna.

Departementschefen har föreslagit att det förberedande urvalet av belönade konstnärer skall göras av fyra olika instanser och stipendieutdelande korporationer, nämligen styrelsen för Sveriges författarfond när det gäller författare och översättare, konstakademien när det gäller konstnärer inom måleri m. m., musikaliska akademien när det gäller tonsättare samt KLYS' stipendienämnd när det gäller övriga konstnärer. Dessa organ skulle var för sig inlämna förslag till departementet, där man sedan skulle göra den slutliga avvägningen. Vi har i KLYS varit mycket bekymrade över detta förslag, alltså inom den samarbetsnämnd som de olika kulturarbetarnas organisationer har skapat. Vi menar nämligen att det skulle leda till en osund konkurrens mellan de fyra grupperna och förleda dem att göra upp förslagslistorna med hänsyn till vad som bedömdes kunna stå sig i konkurrensen och inte med utgångspunkt från verkliga förhållanden. Därför har vi i våra skrivelser till statsutskottet i samband med denna fråga begärt en annan tågorning. Vi föreslår att de fyra korporationerna skall utse en gemensam delegation som avger ett enda förslag till departementet. Sedan bör det givetvis ankomma på Kungl. Maj:t att göra det slutliga urvalet. Nu har utskottet accepterat en sådan lösning och rekommenderar den till departementet. Jag tror alltså att de svagheter, som här påpekats, kommer att rättas till.

Av fru Gärde Widemars anförande framgick, att hon trodde att reservanternas förslag vore konstnärsvänligare

Konstnärbelöningar

än utskottets. Jag vågar understryka att detta är helt felaktigt. Styrelsen för författarfonden, där författarna själva har majoritet, styrelsen för FLYCO, Fria litterära yrkesutövares centralorganisation, samt Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd har enhälligt ställt sig bakom denna form av konstnärbelöningar. Man har pekat på bristerna och bett att få dem ändrade men fasthållit vid själva systemet. Jag tror att reservanterna här påtar sig ett mycket stort ansvar inför konstnärsvärlden genom att vidhålla sitt avslagsyrkande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NORDSTRANDH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner mig en aning obehagligt berörd inför det hot herr Arvidson avfyra, innebärande att om kammaren inte bifaller departementets förslag i dag, kommer något sådant förslag aldrig tillbaka och konstnärerna blir utan sitt stöd. Innebär detta, att departementet så småningom kommer med ett bättre genomtänkt förslag efter att ha plockat bort alla de svagheter i det nu föreliggande, som herr Arvidson här räknat upp, så må det vara i hög grad välbetänkt, att den översynen sker i departementet.

Men skulle detta hot innebära att departementet skulle tappa fortsatt intresse för utbyggnaden av stödet till konstnärerna på denna punkt, om kammaren i dag bifaller reservationen i stället för departementets förslag, måste jag fråga, om herr Arvidson är bemyndigad att framföra sådana konsekvenser.

Konstnärerna blir ju inte utan hjälp och stöd, om reservationen segrar i kammaren. I förhandenvarande situation synes det mig, som om de får ett bättre stöd, än om kammaren accepterar departementets förslag.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag reagerade på samma sätt som herr Nordstrandh inför det hot som herr Arvidson framställde. Om vi här framlägger ett enligt vår uppfattning bättre förslag än det som finns i statsverkspropositionen, kan det inte vara rimligt att säga att vi fördenskull för all framtid berövar konstnärerna möjlighet att få understöd i den ena eller andra formen. Så snarstucken får man väl ändå inte vara i departementet.

Så vill jag säga att jag för min del inte missförstått föslaget. Jag har läst statsverkspropositionen ordentligt — i varje fall den här delen. Där står inte, att om detta belopp på 300 000 kronor inte skulle åtgå till de 25, som skall utses att få konstnärbelöningar, skall resten fördelas bland ytterligare ett antal konstnärer efter samma principer som gäller för de först utsedda. Det är mycket möjligt att detta varit tanken bakom propositionen, men det är i varje fall inte uttryckt någonstans. Då har man ingen anledning att räkna med att effekten skall bli sådan. Jag tycker för min del att det är det enda riktiga, om man nu skall besluta om dylika belöningar, att man får ge belöningar till andra personer i stället för dem som inte kan ta emot dem därför att de har för stora inkomster. Men det står som sagt ingenting i propositionen om den saken.

Herr Arvidson och jag är tydligen helt ense om de svagheter som finns i förslaget. Jag skall inte uppehålla mig vidare vid dem, eftersom det gäller ett försöksanslag. Man får väl förmoda att förslaget i framtiden kommer att förbättras i både det ena och det andra avseendet. Om resultatet blir att det framlägges ett bättre förslag från departementet nästa år, har denna debatt inte varit förgäves.

Konstnärbelöningar

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Både herr Nordstrandh och fru Gärde Widemar har använt ordet hot och undrat, om jag är bemyndigad att å departementets vägnar framföra ett sådant hot. Jag har inget bemyndigande från departementet. Vad det här är fråga om är emellertid att reservanterna avvisar garantiprincipen, eftersom den är behäftad med konstitutionella svårigheter. Självfallet innebär ett avslag i kammaren på förslaget om konstnärbelöningar ett underkännande från kammarens sida av garantiprincipen. Det är inte, fru Gärde Widemar, fråga om att det i fortsättningen inte skulle kunna lämnas hjälp i den ena eller andra formen, men hjälpen kommer väl att försvinna i denna form. Man får gå fram på andra vägar, som dock aldrig kan lämna ett stöd av samma omfattning som konstnärbelöningarna skulle kunna ge, om utvecklingen blir lyckosam.

Fru Gärde Widemar säger att det inte står något i propositionen om att budet, för den händelse en konstnär inte behöver ta i anspråk den garanti som ställts till hans förfogande, skulle gå till en annan konstnär, varigenom antalet automatiskt skulle utvidgas. Nej, det står inte så i propositionen.

Om det emellertid i år visar sig att de 25 utvalda allesammans har 24 000 kronor i egen inkomst — vi kan tänka oss detta fall — och alltså inte drar nytta av garantien i år, skulle detta innebära att departementet nästa år utan några betänkligheter kan föreslå 100 rum. Och skulle det visa sig att inte heller dessa drar någon kostnad, kanske vi året därpå kan vara uppe i 500 rum. Det är detta som är grundtanken, som herr Nordstrandh och fru Gärde Widemar inte vill låtsas om.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Förslaget om konstnärbelöningar har ju föranlett en mycket livlig diskussion. Jag skall inte ta

upp alla de argument som anförts mot förslaget, exempelvis beträffande den tekniska konstruktionen. Här kan väl en ändring ske efter viss prövningstid. Det finns dock risk för att urvalet av belönade kommer att ske mycket ojämnt. Även om det finns många högt förtjänata författare och konstnärer, som har relativt låga inkomster och alltså kan komma i fråga för dessa belöningar, kan effekten av metoden bli egendomlig.

Jag tycker emellertid att metoden bör kunna godkännas som ett första steg på vägen för att lösa trygghets- och pensionsproblemen för kulturskaparna. Men det är angeläget att det sker en snabb utbyggnad av systemet, så att detta blir mera omfattande. Det skulle vara intressant och av värde för kammaren, om den kunde få ta del av ecklesiastikministerens planer i detta hänseende.

Vi tycker dock det är angeläget att komplettera pensionsgarantien med en annan stödform av långtidskaraktär. Vi har därför föreslagit införande av s. k. långtidslegat, att löpa förslagsvis 15 år och under den första tiden vara på belopp av 6 000 kronor i enlighet med förslaget från konstakademien och Konstnärernas riksorganisation. Beloppet kan ju höjas i mån av tillgångar. Dessa långtidslegat skulle ge ett visst mått av ekonomisk trygghet åt väl kvalificerade yngre konstnärer, som är i behov av sådant stöd. Denna stipendieform tycks synnerligen väl anpassad för den yngre konstnärsgenerationens akuta behov. Förslaget har tyvärr inte föranlett några åtgärder från departementschefen och nu inte heller av utskottet.

Herr talman! Vi har inte som utskottet förmodar ställt detta förslag i motsättning till konstnärbelöningarna utan avsett det som en komplettering av dessa. En kombination av åtgärder, som skapar ekonomisk trygghet dels för de äldre, dels även för de yngre konstutövarna, förefaller oss vara den bästa vägen.

Konstnärbelöningar

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring däri, vilken föranleds av bifall till motion II: 132 i den del som avser inrättande av långtidslegat.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Herr Arvidson försökte i debatten dela upp oss i sådana som är »särskilt konstnärsvänliga» och sådana som inte är särskilt konstnärsvänliga. Jag tycker att herr Arvidson och jag kan anse oss båda vara konstnärsvänliga och låta det stanna vid detta. Jag menar att vi inte skall partipolitiserade dessa frågor.

Herr Arvidson sade, att man inte skall ropa »hurra, vad det är bra!» Jovisst kan man göra det! Jag tycker att det varit bra ställt med konstnärstödet utveckling under de senaste åren. Herr Arvidson säger att vi motionärer kommer med »överbud». Ja, jag har motionsvis föreslagit en höjning av anslaget på denna punkt från departementschefens 300 000 till 600 000 kronor. Men jag hoppas att man inte betecknar det ett överbud utan att man betraktar det som ett uttryck för min uppskattning av det initiativ som departementschefen tagit.

Utskottet vill — vad beträffar urvalet av dem som skall åtnjuta konstnärbelöningarna — göra en distinktion mellan det som jag framhållit i min motion och det som står att läsa i propositionen. Och förvisso finns det en nyansskillnad. Jag har yrkat, att endast de konstnärliga kvalifikationerna skall vara avgörande vid utseendet av belöningsinnehavare. Departementschefen har skrivit: »Den konstnärliga insatsen bör alltså i första hand vara avgörande vid utseende av belöningsinnehavare. Samtidigt synes emellertid vid val mellan i stort sett lika meriterade kandidater hänsyn böra tagas även till behovssynpunkten.» Jag tycker, herr talman, att skillnaden är hårfin.

Nej, vad vi bör diskutera är samban-

det mellan konstnärbelöningarna och belöningsinnehavarens inkomst. Därvidlag har ju reservanterna inte velat göra någon reduktion. Jag skall gärna erkänna, att i det första utkastet till den motion jag framlagt fanns heller ingen reduktionsregel. Men vid närmare eftertanke tyckte jag att man borde ha en viss, ej alltför kraftig reduktion med avseende på inkomsten, åtminstone under försökstiden. Jag stannade vid att yrka på att en reduktion av belöningarna skulle göras med högst en tredjedel av belöningsinnehavarens inkomst. Herr Arvidson är inne på precis samma linje i sin motion — jag kan enkelt uttrycka saken så att herr Arvidson förordar reduktion med hälften av inkomsten.

Det har sagts åtskilligt om denna sak redan av fru Gärde Widemar, herr Nordstrandh och herr Arvidson, så jag tycker inte att jag behöver argumentera vidare. Jag vill bara säga, att det är en vanlig erfarenhet att när pengar delas ut av samhället, så måste man vara försiktig med inkomstgraderingen, så att incitamentet till att arbeta och skaffa sig inkomster ej avtrubbas.

Herr Arvidson citerade konstnärorganisationerna. Vi kan konstatera att samtliga tre remissinstanser är på — jag säger herr Arvidsons och min linje, trots att herr Arvidsons motion tycks ha kommit en smula i skymundan.

Vad som sägs av KLYS — Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd — måste man ju ta särskild hänsyn till, eftersom KLYS representerar sexton organisationer av kulturarbetare på litteraturens, konstens, musikens och teaterns områden. Och KLYS skriver: »Den viktigaste invändningen mot konstruktionen av konstnärbelöningarna riktar sig emellertid mot den föreslagna reduktionsregeln. Enligt förslaget skall staten fylla ut konstnärens inkomst upp till 24 000 kronor. Detta innebär, att konstnären, såvida han nöjer sig med en årsinkomst av så relativt blygsam storlek, inte blir

Konstnärbelöningar

intresserad av att skaffa sig egna inkomster. — — — Det synes KLYS nödvändigt, att den föreslagna reduceringsregeln ersättes med en annan. KLYS ansluter sig till de förslag i detta avseende som innehålles i motionerna av hr Wahlund och hr Arvidson med förord för den förstnämnda.»

Nu får vi räkna med att vad vi beslutar i dag blir ett provisorium, och då skall vi inte göra så stor affär av det hela. Vad jag sagt leder naturligen till ett yrkande om bifall till min motion II: 492, men jag kommer, herr talman, subsidiärt att rösta med reservanterna.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Det besked herr Wahlund gav sist i sitt anförande innebar väl något av en logisk saltomortal. Herr Wahlunds hela inställning skulle motivera att han följde utskottet.

Vi skall inte diskutera konstnärsvänlighet — det är jag på det klara med. Men att jag begagnade termen »konstnärsvänlig» berodde på att fru Gärde Widemar motiverade sitt förslag med att det vore mera konstnärsvänligt än utskottets. Jag har den rakt motsatta uppfattningen.

Jag vill i sammanhanget komplimentera herr Wahlund. Hans förslag var en konstruktiv insats på detta område. Vad som kan invändas mot detaljutformningen är att vederbörande kan ha så hög inkomst som 62 000 kronor och ändå få konstnärbelöning. Jag föreställer mig att riksdagen inte är beredd att gå till sådana höjder. Mitt förslag var 42 000 kronor. Det skall vi emellertid inte strida om här. Herr Wahlund har kanske observerat att utskottet anslutit sig till tankegångarna i hans motion och min. Det vore konsekvent av herr Wahlund att gå på utskottet och inte på reservationen.

KLYS' av herr Wahlund citerade skrivelse, vilken rekommenderade herr Wahlunds motion, har jag skrivit!

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen 2) av herr Boman m. fl.; 3:o bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 396 och II: 492; samt 4:o bifall till utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i motionerna I: 96 och II: 132; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde dock herr Hermansson votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraproposition begärde dock herr Hermansson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 6:o) i statsutskottets utlåtande nr 8 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 396 och II: 492, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 96 och II: 132.

Interpellation ang. riskutjämning för jordbruket

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 47 ja och 8 nej, varjämte 144 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i den förberedande voteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 6:o) i statsutskottets utlåtande nr 8 antager reservationen 2) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 396 och II: 492.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 6:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 94 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående punkter av förevarande utlåtande och övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 10**Interpellation ang. riskutjämning för jordbruket**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skegrie (cp), som yttrade:

Herr talman! Jordbruket blir alltmer riskbetonat. Den intensitet och effektivitet varmed vårt jordbruk i dag bedrives kräver i förhållande till inkomst-

Interpellation ang. riskutjämning för jordbruket

möjligheterna mycket betydande insatser av kapital. Eftersom detta i stor utsträckning måste lånas ökas riskerna väsentligt vid variationer i inkomster. Sådana variationer är emellertid ofrånkomliga i en näringsgren som i så hög grad påverkas av oberäkneliga faktorer.

Från såväl statsmakternas sida som i den offentliga debatten krävs nu en snabb storleksrationalisering inom jordbruket. Om dessa krav skall vara realistiska bör de kombineras med åtgärder som stimulerar jordbrukarna i sådan riktning. Ett av de viktigaste medlen är då sannolikt att åstadkomma en verkligt effektiv riskutjämning.

En relativt liten förändring i negativ riktning av jordbrukens avkastning innebär en flerdubbel större förskjutning i brukarens inkomst och kan medföra ett allvarligt hot mot hans möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Riskutjämnningen måste därför vara uppbyggd så, att den kan ge individuellt skydd. Jämfört med industrien är jordbruket eftersatt i detta hänseende. Den rätt till förlustutjämnning som jordbruket har är inte på något sätt tillräcklig.

När skörde-skadedyddet infördes avsågs detta vara en riskutjämnande åtgärd. Efter de år under vilka detta system nu har prövats måste det tyvärr underkännas såsom riskutjämningsinstrument. Det skydd det lämnar är alltför litet och därtill slumpartat. Skörde-skadeförsäkringen måste därför kompletteras med andra åtgärder för att ge ett tillräckligt och smidigare skydd vid inkomstbortfall. Särskilt har försäkringens nuvarande konstruktion utsatts för kritik då det gällt att reglera förra årets skadefall. Och detta med full rätt. Systemet bör överses och ges en mera individuell karaktär om det skall vinna förtroende.

För jordbrukarna i allmänhet framstår emellertid möjligheten att få avsätta medel i konjunkturutjämningsfonder såsom det fördelaktigaste riskskyd-

det. Ett motsvarande system för sådan utjämnning mellan goda och mindre goda konjunkturer som det vilket införts på skogsbrukets område i form av skogskonon bör med fördel även kunna användas inom jordbruket. Förutsättningen för ett effektivt resultat är då att det får användas även vid relativt låga inkomster. Givetvis kan till ett riskskydd även räknas en hel rad andra faktorer, men på kort sikt framstår ett bättre skörde-skadedydd och rätt till resultatutjämningskonon såsom i hög grad aktuella.

Såsom tidigare sagts har kapitalinvesteringarna inom jordbruket ökat i hög grad under senare år. Detta beror på flera faktorer. Dels har den hårda konkurrensen på marknaden tvingat fram betydande investeringar i byggnader och inventarier och dels har den ständiga penningvärdeförsämringen drivit upp jordpriserna inte minst genom att personer med kapital önskar placera detta värdebeständigt i en jordbruksfastighet. Uppluckringen av jordförvärvslagen har medfört att köpare av jordbruksfastigheter nu i allt större utsträckning kommer från personer inom andra sysselsättningsgrenar och för vilka placeringen i en jordbruksfastighet utöver att den är värdebeständig även har skattemässiga fördelar. Sådana förhållanden tvingar jordbrukare, som avser att köpa ett jordbruk för att ha det som enda utkomställa, att i konkurrensen betala priser som ligger över det normala avkastningsvärdet. Om det skall vara möjligt för unga människor att välja jordbrukarens yrke och därvid ta de risker som en betydande skuldsättning innebär så måste tryggheten vara bättre tillförsäkrad än nu.

Det är därför aktuellt att vidtaga effektiva åtgärder i riskeliminering riktning för jordbruket. Utan sådana insatser från statsmakternas sida är propagandan för skynsam storleksrationalisering mer eller mindre verklighetsfrämmande.

Interpellation ang. skördeeskadeskyddet

Med stöd av ovanstående ber jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet observerat jordbrukets behov av en effektiv riskutjämning?

Är herr statsrådet villig redogöra för regeringens synpunkter på åstadkommandet av ett sådant riskskydd som ovan berörts?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. skördeeskadeskyddet

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

Herr talman! Hälsingland drabbades 1962 av svåra skördeeskador — de värsta i mannaminne. Vissa ersättningar utbetalades även genom det permanenta skördeeskadeskyddet, varigenom verkningarna för de enskilda jordbrukarna lindrades. Inom ersättningsområde nr 980, som omfattar Ljusdalsregionen och där skadorna var särskilt svåra, trädde dock skyddet inte i funktion. Endast 0,14 procent av dem som inkommit med skadeanmälan erhöll ersättning. Detta förhållande har väckt stort uppseende hos alla som känner till de lokala förhållandena och har medfört en mycket utbredd irritation bland berörda jordbrukare, som med rätta anser att de blivit orättvist behandlade. Statistiska centralbyråns besked om att ersättning ej skulle utgå blev också föremål för massöverklaganden. Den 25 april 1963 uppvaktar vidare en deputation från orten jordbruksministern. Man anser sig därvid ha fått löfte om att en undersökning av förhållandena skulle företas och att rättelse skulle erhållas. Skrivelser har sedermera översänts till jordbruksnämnden den 4 oktober 1963 och till jordbruksministern den 18 januari 1964.

Bland de frågor som togs upp vid ovannämnda uppvakning och i den i samband härmed överlämnade skrivelserna var bl. a., att antalet skördeuppskattningsområden skulle utökas. Detta önskemål synes nu vara på väg att uppfyllas. Någon rättelse i fråga om de uteblivna ersättningarna för 1962 års skördeeskador har emellertid inte skett. Ej heller har något officiellt besked lämnats om huruvida några särskilda undersökningar företagits och om vilka resultat man därvid kommit till.

Det förhållandet att skördeeskadeskyddet ej trädde i funktion 1962 får tillskrivas en serie olyckliga omständigheter. Sålunda måste fastslås att normskörden inom område 980 för flertalet grödor är för lågt uppskattad. Som exempel må nämnas att normskördevärdet för havre år 1963 var 616 kronor och för korn 587 kronor per ha. År 1963 var de aktuella skördevärdena 1 187 resp. 969 kronor. Visserligen var 1963 ett gott skördeår i dessa bygder, men det är orimligt att skörden skulle varit 93 resp. 65 procent större än normalt. En uppjustering av normskördevärdena är en grundförutsättning för att skördeeskadeskyddet i dessa bygder skall bli effektivt. Området är ej heller så likartat att det bör bilda ett enda uppskattningsområde. Mot områdesindelningen har också berörda länsorgan protesterat.

Uppskattningen av den aktuella skörden 1962 måste på något sätt ha blivit felaktig. Vissa slumpfel måste naturligtvis accepteras, men det måste föreligga möjligheter att korrigera sådana uppenbart orimliga skörderesultat, som i detta fall förekom bland provyttematerialet för havre. Det kan nämnas att gillesombuden för Ljusdals och Järvsö socknar 1962 uppskattade havreskörden till 500 kg per ha under det att provyttemetoden gav 1 480 kg per ha.

Utän särskild undersökning kan inte fastställas varför man vid dessa båda uppskattningar kommit till så olika resultat. Som en bidragande orsak har

Interpellation ang. viss ersättning i samband med förbud mot användning av kemiska växtskyddsmedel

nämnts att den havre, som skördades på provytorna och i hela strån stoppades i säckar, kunde eftermogna. I verkligheten frös spannmålen innan den skördades, och då den var grön och o mogen inträdde stora vikt- och kvalitetsförluster. Enligt jordbrukarnas uppfattning borde ny provtagning ha skett i de fall frost inträffat mellan första provtagningen och verklig skörd av fältet. Det är nu jordbrukarnas mening att en ny ersättningsberäkning bör ske för detta område eftersom den förra baserades på felaktigt material. Vid en sådan omräkning borde det vara möjligt att göra beräkningarna på grundval av siffrorna för omkringliggande områden.

Med hänvisning till det anförda ber jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

Har herr statsrådet observerat det utfall, som skördeskadeförsäkringen fått för 1962 års skörd inom ersättningsområde 980 (Ljusdalsregionen)?

Är herr statsrådet beredd vidtaga några åtgärder med anledning av här redovisade förhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. viss ersättning i samband med förbud mot användning av kemiska växtskyddsmedel

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Vä (cp), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har de s. k. bekämpningsmedlen fått ökad användning på olika områden, t. ex. vid bekämpning av växtsjukdomar, skadeinsekter och parasitdjur. Medlens användning har på senare tid kommit i blickpunkten på ett alldeles särskilt sätt. Detta beror på att man befarar att med-

len innehåller gifter som innebär en allvarlig fara både för människor och djur. Man har talat om en »tyst vår».

På lagstiftningsområdet har åtgärder vidtagits för att på ett bättre sätt komma till rätta med dessa problem. Enligt den nya lagstiftning som trädde i kraft i och med ingången av detta år skall statens giftnämnd ha uppsikt över bekämpningsmedlens handhavande och ingripa på lämpligt sätt om så befinnes erforderligt för att undanröja risker för skadeverkningar. Giftnämnden kan således utfärda förbud mot att t. ex. betningsmedel som innehåller visst gift användes inom växtskyddet. Ett dylikt förbud utfärdades av giftnämnden den 4 mars innevarande år och trädde i kraft med omedelbar verkan.

Det är givetvis av största vikt att bekämpningsmedel som innebär risker för kanske betydande skadeverkningar inte kommer till användning. Det finns således i och för sig ingenting att erinra mot giftnämndens möjligheter till ingripande av nämnt slag. Däremot bör uppmärksammas att de ekonomiska konsekvenserna för vissa enskilda kan bli mycket omfattande om giftnämnden utfärdar förbud. Det är icke känt i vilken mån så hittills varit fallet, men från principiell utgångspunkt framstår den nuvarande ordningen som mindre tillfredsställande. Det kan sålunda tänkas att nya erfarenheter och vetenskapliga rön kommer att föranleda förbud beträffande användningen av bekämpningsmedel, som före förbudet använts i mycket stor omfattning och vilket som följd härav finns i lager i stor mängd hos återförsäljare m. fl. De som innehar sådana lager är givetvis inte ansvariga för den situation som sålunda inträffat. Tvärtom kan det ifrågasvarande bekämpningsmedlets försäljning och användning ha rekommenderats. Likväl kan innehavare av de åsyftade lagren drabbas av betydande ekonomiska förluster till följd av att lagren blir praktiskt ta-

get värdelösa genom giftnämndens ingripande och förbud.

Enligt min mening kan det i sådana fall som här åsyftats vara motiverat med en möjlighet till ersättning för ekonomisk förlust, i vart fall då förlusten inte är obetydlig. Det vore av värde om möjligheterna till en sådan ersättningsrätt kunde prövas så snart som möjligt.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig medverka till en prövning av frågan om möjlighet till ersättning för förlust å ineliggande lager av bekämpningsmedel, vilken uppkommit till följd av att giftnämnden utfärdat förbud mot bekämpningsmedlets användning?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.57.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 10 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Det meddelande, som i dag på förmiddagen nådde oss om vår kammarkamrat Harry Wahrendorffs bortgång, har fyllt oss alla med djup förstämning. Wahrendorff bevistade i år sin nionde riksdag. Efter ett par år i jordbruksutskottet tillhörde han sedan 1959 andra lagutskottet. Som aktiv jordbrukare och genom omfattande engagemang inom jordbrukets föreningsrörelse hade han blivit väl förtrogen med jordbrukets problem. I andra lagutskottet kom hans starka personliga intresse för sociala frågor ofta till uttryck. Wahrendorff gjorde också en värdefull och uppskattad insats i sin hemkommun och i landstinget.

Genom sitt vänliga och glada sätt vann Harry Wahrendorff sympati och tillgivenhet där han gick fram. Vi minns honom med tacksamhet och lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde
(forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 8

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 8, s. 31)

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka bl. a. hemställts, såvitt nu var i fråga, att anslaget enligt nu gällande former för budgetåret 1964/65 höjdes till det av statens konstråd föreslagna beloppet 1 500 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr. till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 475) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Antonsson* (II: 608), i vilka hemställts att riksdagen måtte vid sin behandling av förevarande anslag under åttonde huvudtiteln bevilja ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall

till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge medelsanvisningen, motionerna I: 273 och II: 316, I: 327 och II: 333, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 475 och II: 608, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.;

II. att motionerna I: 96 och II: 132, i vad de avsåge att procentregeln borde bli riktgivande för medelsanvisningen under detta anslag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 327 och II: 333 ävensom med bifall till motionerna I: 96 och II: 132, I: 273 och II: 316, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 475 och II: 608, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Den debatt i kulturfrågor som nu föres är kanske ensidigt inriktad. Den rör sig inte precis om estetiska värderingar utan om materiella ting. Den gäller frågan om materiella resurser till en aktiv kulturpolitik.

Jag skulle med några ord vilja säga någonting om konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. På den punkten har departementschefen höjt anslaget i år med 200 000 kronor, medan han

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

däremot förra året gjorde en kraftig höjning från 500 000 kronor till en miljon. Jag skulle vilja hänvisa till vad statsutskottet framhöll förra året, nämligen att det var följdriktigt att förslag lades fram, som väsentligt kunde bidra till dels att säkerställa konstnärlig medverkan vid utformningen av utsmyckningen av statens byggnader och statliga anläggningar, dels att främja våra konstnärers arbetsmöjligheter och utkomstmöjligheter. Statsutskottet räknade då med att den förordade höjningen skulle få sin efterföljd också under kommande år.

Nu har konstrådet begränsat sig till att begära en höjning av detta anslag med samma summa som föregående år, alltså 500 000 kronor. Vid förra årets riksdag påmindes från olika håll och även från folkpartiet om det positiva svar som den s. k. procentregeln fick vid 1962 års riksdag. Denna regel syftade på att i anslagen till statliga byggnader skulle inräknas medel för konstnärlig utsmyckning. Det var fråga om medel som inte understeg 1 procent av byggnadskostnaderna. I år har vi i motionerna I: 273 och II: 316 påmint om återinförande av denna regel och väntar oss förslag om detta till nästa års riksdag. I avvaktan på att denna procentregel åter skall gälla har vi föreslagit — och här är alla reservanter överens — att riksdagen måtte bevilja en höjning av förevarande anslag med 500 000 kronor i jämförelse med innevarande budgetår. Det är alltså ett förslag som går ut på samma höjning som föregående år. Det betyder att anslaget då skulle stiga till 1,5 miljoner för nästa budgetår, en summa som överensstämmer med vad konstrådet har föreslagit.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservation 3 som är fogad till punkt 8 och gällande konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Kulturskaparnas villkor

kan höjas även genom andra åtgärder än det rena stipendierandet. Ytterligare ett tillvägagångssätt, som måhända i det långa loppet är det bästa, står till samhällets förfogande, då det gäller att förbättra konstnärernas situation, nämligen att skapa fler arbetstillfällen.

När det gäller den konstnärliga utsmyckningen av byggnader och andra anläggningar, t. ex. parker, kan såväl stat som kommun och enskilda ge direkta arbetstillfällen för dem som arbetar inom den bildande konsten. Sådana beställningar bör, evad det gäller stat eller kommun, vara regel. Urvalet av konstnärer bör då utsträckas även till andra än de allmänt kända och erkända, inte minst till yngre konstnärer. Samhället har att i eget intresse, kan man väl säga, uppträda som arbetsgivare och beställare. Genom att agera uppdragsgivare kommer samhället att aktivt bidra till sitt eget förskönande, samtidigt som de med uppdrag hedrade konstnärerna, utom att få ett kontant-tillskott, ställes inför upplevelsen att behövas och att vara till nytta.

Det måste därför i och för sig hälas med tillfredsställelse, att ecklesiastikministern har varit beredd att förorda en höjning av anslaget för utsmyckningsändamål med 200 000 kronor. Han synes emellertid vid sin avvägning av anslagsbeloppets storlek ha varit alltför restriktiv. Vill man för framtiden säkerställa konstnärlig medverkan vid utformningen och utsmyckningen av statens byggnader och anläggningar och därvid indirekt främja våra konstnärers arbetsmöjligheter och utkomst, måste man för de närmaste åren sikta in sig på en något större kontinuerlig ökning.

I enlighet med detta synsätt har i motionerna I: 327 och II: 333 hemställts om en uppräknig av utsmyckningsanslaget med 100 000 kronor med kontinuerlig fortsättning påföljande budgetår — ett förslag, som kanske är taget till i underkant.

Utomordentligt glädjande är då, att

reservanterna i utskottet omedelbart velat räkna upp beloppet kraftigare. Det är mig ett nöje att få yrka bifall till reservation nr 3, fogad till punkten 8 och gällande konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Herr Arvidson redogjorde tidigare i dag för hur detta anslag har höjts undan för undan, och jag behöver inte upprepa de siffror han nämnde. Anslaget har sexdubblats på några få år. Förra året fördubblades det, och i år höjs det alltså med ytterligare 200 000 kronor.

Vi är alla överens om att detta anslag hör till dem som är ytterst betydelsefulla, både för samhället och för konstnärerna, och hör till de anslag som bör fortsätta att ökas undan för undan. Enda skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar är att vi inom utskottsmajoriteten tycker att det i år får räcka med den höjning som Kungl. Maj:t föreslagit. Anslaget får ju ändå vägas mot de övriga utgifter vi har att ta ställning till både under åttonde huvudtiteln och under andra huvudtitlar. Detta anslag får även vägas mot andra former av konstnärsstöd.

Vi anser alltså att den föreslagna ökningen kan betraktas som tillfredsställande för i år och hoppas att det skall vara möjligt att genomföra en fortsatt ökning nästa år.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

Utställningar av svensk konst i utlandet

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 83 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

Utställningar av svensk konst i utlandet

Kungl. Maj:t hade (punkt 9, s. 31 och 32) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergman* och *Birger Andersson* (I: 146) samt den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 192), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.;

Utställningar av svensk konst i utlandet

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr. till Utställningar av svensk konst i utlandet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 410) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Borrby (II: 483).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 146 och II: 192, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.;

II. att motionerna I: 410 och II: 483 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström*, *Gillström*, *Einar Persson* och *Fritz Persson*, fru *Wallentheim*, herrar *Mårtensson*, *Gustafsson* i Stockholm, *Blidfors*, *Almgren* och *Mellqvist*, fru *Lewén-Eliasson*, fröken *Olsson* samt herr *Blomkvist*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med av-

slag å motionerna I: 146 och II: 192, I: 273 och II: 316 samt I: 327 och II: 333, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Det gäller nu ett ganska nytt anslag. Tidigare har utställningar av svensk konst — i den mån sådana förekommit — fått finansieras inom ramen för anslaget för våra kulturella kontakter med utlandet, men för ett par år sedan infördes ett särskilt anslag för utställningar av svensk konst i utlandet. Det är alltså något av en försöksverksamhet. Den har fallit mycket väl ut. Man har funnit att man kan uträtta ganska mycket för dessa 100 000 kronor.

I propositionen föreslås att anslaget skall utgå oförändrat i år. I en motion av herr *Nordstrandh m. fl.* yrkas höjning av anslaget med 50 000 kronor, i en motion av herr *Källqvist m. fl.* föreslås höjning med 100 000 kronor och i en motion av herr *Arvidson m. fl.* föreslås en höjning med 150 000 kronor. Det är nästan så att man kan fråga sig som i Ruskaby: Vad är vad och vad? Vilken avvägning är den rätta? Liksom i fråga om det anslag vi nyss fattat beslut om är högerns företrädare ganska försiktiga i sitt motionerande, men sedan är det slut med försiktigheten. Beträffande det förra anslaget motionerade högern om ökning med 100 000 kronor och röstade för en ökning med 500 000 kronor. I detta fall har alltså högern i motion föreslagit en ökning med 50 000 kronor, men när man sedan skall kompromissa mellan de olika motförslagen så tar man det högsta, 150 000 kronor.

Nu finns det ingen möjlighet att göra gällande att det beloppet är för högt.

Det går utan tvivel att göra över med hur mycket pengar som helst på ett sådant här anslag, men fråga är hur snabbt man skall gå fram och hur mycket pengar man skall lägga ned just på denna verksamhetsform, och om den över huvud taget skall finansieras över detta särskilda anslag eller om den skall inordnas i Svenska institutets eller någon annan verksamhet.

Utskottsminoriteten — som vi blivit denna gång — har ansett att eftersom anslaget är så pass nytt och med tanke på den ganska tillfredsställande verksamhet som har kunnat möjliggöras inom det nuvarande anslagens ram kan vi lugna oss och avvakta utvecklingen, innan vi går med på ytterligare höjning av anslaget. Vi har alltså i detta fall anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag att anslaget skall utgå oförändrat med 100 000 kronor även följande budgetår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 4 av herr Näsström m. fl.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som fröken Olsson säger, att departementschefen inte har föreslagit höjning av anslaget till utställningar av svensk konst i utlandet. I realiteten betyder ju detta en sänkning, ty även på detta område måste kostnadsökningarna slå igenom. Om man då inte höjer anslaget måste det innebära en sänkning.

Som fröken Olsson också nämnde, har tre par motioner väckts, vari man yrkar höjning av anslaget. Förslagen har varierat, men gemensamt för dem alla är att man tycker att Kungl. Maj:ts förslag är för snålt. Fröken Olsson framhöll i sitt anförande att detta är något nytt, ett försök, och att det har utfallit väl. Ville man dra konsekvensen av det resonemanget, är en ytterligare höjning verkligen befogad, i synnerhet som detta, såsom jag ser det, är ett förnuftigt sätt att hjälpa konstnärer att föra ut deras konst i det levande livet, att den

Utställningar av svensk konst i utlandet

blir uppmärksammas, och på det sättet kanske också kunna skaffa köpare till den. Det skulle i varje fall innebära en stor uppmuntran för dem.

I reservationen säger man, att »de medel som anslås till kulturfrämjande åtgärder och upplysningsverksamhet i allmänhet i årets statsverksproposition ävenledes bör kunna avsättas för att i större utsträckning än hittills visa upp svenskt konstskapande i skilda former, utan specialdestination». Om reservanternas varit logiska i sitt tänkande och handlande skulle de egentligen ha yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag, eftersom de 100 000 kronorna redan är specialdestinerade. Dess bättre har reservanternas inte gått så långt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Svensk litteratur, svensk musik och svensk konst är relativt okända ute i världen. Det kan bero på att det som vi skapar här i landet inte har intresse för omvärlden, men det kan också bero på passivitet från svensk sida. Kulturexport kan inte komma till stånd utan aktiva insatser. Frågan är av sådan vikt att den borde bli föremål för en utredning. Sedan rätt många år har konstutövarnas egna organisationer förberett en underbyggd framställning till regeringen om en sådan utredning. Detta är emellertid — och det är det som har åstadkommit förseningen — ett nordiskt problem, inte bara ett svenskt. Nyligen har det också tagits upp inom nordiska kulturkommissionen, och vissa nordiska initiativ på området har redan tagits.

Detta anslag går till Svenska institutet. På kulturexportens område har den insats som institutet gjort ingalunda varit obetydlig, men resurserna har varit små. Det särskilda anslag på 100 000 kronor till konstutställningar i utlandet som institutet fick för några år sedan har i

Utställningar av svensk konst i utlandet

hög grad underlättat dess verksamhet, som naturligtvis pågått en längre tid men som speciellt under de senaste åren varit löftesrik. Låt mig, herr talman, säga några ord om denna verksamhet!

Redan 1962 anordnades en utställning som kallades »Tolv svenska målare» i New York och på två andra platser i Amerika. I Paris utställde 14 konstnärer. En grafikutställning visades på olika platser i Italien, en annan i Tyskland. Siri Derkert kunde ställa ut i Amsterdam, och Sverige deltog i den internationella grafikbiennalen i Lugano. Vissa av dessa utställningar visades också 1963. Utställningen »Tolv svenska målare» har visats på många olika håll i Förenta staterna, också i år för övrigt. Akvareller och grafik av 22 svenska konstnärer har visats i Iran och Irak. I den tjuogoandra internationella akvarellbiennalen deltog 21 svenska konstnärer. En utställning av figurativt svenskt måleri har visats i London. En grafikutställning har från Island gått vidare till Sydamerika. Några svenska målare deltog i sjunde biennalen i São Paolo i Brasilien. En omfattande utställning av skulptören Eric Grates verk har visats i Paris, Bryssel och Antwerpen. Einar Forseth har haft specialutställning i Coventry i England. 11 svenska konstnärer utställde i London, och Sverige var vidare väl representerat vid den tredje ungdomsbiennalen i Paris.

En så omfattande verksamhet kan givetvis inte bekostas enbart med de 100 000 kronor som detta anslag har lytt på. I vissa fall har institutet bara kunnat lämna bidrag till utställningarna, i andra fall har andra medel som institutet haft till sitt förfogande mobiliserats. Men verksamheten har varit betydelsefull, och den bör icke minskas. Den bör kunna utvidgas. Det är emellertid uppenbart att en verksamhet av denna art är dyr, och den ser ut att bli allt dyrare. Institutet planerar en betydelsefull, stor utställning av modern svensk konst i Paris, som ensam torde sluka det nuva-

rande anslaget på 100 000 kronor. Fröken Olsson nämnde att man åstadkommit ganska mycket för 100 000 kronor. Om man tittar på Svenska institutets verksamhetsberättelse, finner man i själva verket att det till denna verksamhet 1963 åtgick 250 000 kronor. Institutet fick alltså ta 150 000 kronor av andra medel.

Vi har haft en försöksverksamhet på detta område under några år. Efter denna försöksverksamhet borde den svenska konstutställningsverksamheten i utlandet få möjlighet att på bred front öppna en svensk kulturoffensiv. Det är inte bara svensk synd som bör uppmärksammas ute i världen. Vi bör kunna göra världen uppmärksam på att vi har andliga värden att erbjuda. Inte minst har vi en levande konst som är värd att lära känna. Jag har ansett att en kulturoffensiv över hela det kulturella området är av den största betydelse både för kännedomen om vårt land ute i världen och för den svenska konsten själv, men jag har menat att man får välja ut en punkt där man gör bräschen. Jag har funnit att man lämpligen bör börja just med konstutställningar. Till detta behöver vi mera pengar än de 100 000 kronor som hittills har anslagits.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! När det gäller anslaget till utställningar av svensk konst i utlandet, skulle jag, särskilt med anledning av vad fröken Olsson nyss anförde, vilja hänvisa till ett par rader i den reservation till utlåtandet som fröken Olsson har accepterat. Det heter där, att som en del av det statliga kulturstödet bidrar de medel som anvisas via detta anslag till att bryta den isolering som våra konstnärer inom måleriet så lätt hamnar i: »Sett inte minst från denna synpunkt synes det angeläget att förevarande anslag hålles på en sådan nivå, att detta senare syfte främjas.»

Jag kan inte riktigt förstå hur detta syfte skall främjas, om man håller detta anslag på den nivå som nu föreslagits av reservanterna, d. v. s. om man accepterar Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat belopp, 100 000 kronor. Detta anvisades redan 1962. De medel som det här är fråga om tillförs ju, som herr Arvidson nyss sade, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Detta institut har för nästa budgetår begärt en höjning av reservationsanslaget med 150 000 kronor. Det är alltså Svenska institutets förslag som utskottet har accepterat.

Sådana konstutställningar som det här är fråga om måste väl ha ett stort PR-värde för vårt land. De bidrar och har bidragit till att vidga kännedomen om nutida svensk konst i utlandet, och det är ett betydelsefullt led i kulturutbytet med andra länder. Dessutom har kostnaderna för utställningsverksamhet av detta slag ökat ganska kraftigt under den senaste tiden.

Jag vill med stöd av det anförda yrka bifall till utskottets förslag om de 250 000 kronorna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Förslaget om 100 000 kronor till utställningar av svensk konst i utlandet uppfattas tydligen av somliga som ett humanitärt anslag. Jag ser värdet av detta anslag på ett helt annat sätt. Jag menar att ett stöd åt svensk konst som visas på utländsk botten har ett mycket starkt inslag av upplysningsverksamhet utåt om Sverige. Det är ett sätt att nyttiggöra en nationell tillgång som vi har i våra konstnärer.

Många har kanske den föreställningen att Sverige som konstland inte har någon chans att spela en roll i internationella sammanhang. Emellertid utgör Sverige en ovanligt god marknad för konst. Sålunda har vi i Sverige ungefär 1 000 konstnärer som lever helt på sin konst, alla kanske inte så flott, men de

Utställningar av svensk konst i utlandet

lever i alla fall på sin konst. Det är alltså ett gott klimat för konstnärer här. Också utländska konstnärer som kommit hit har funnit, att de här har en möjlighet att leva på sin konst som de inte funnit i andra länder. Mångenstädes i Europa finns det ett mycket ringa antal konstnärer som kan detta, liksom det är få författare som kan leva på vad de skriver. I förhållande till folkmängden finns det i de stora länderna ett mycket färre antal konstnärer som lever på sin konst. Det finns kanske en del rika konstnärer, men den bredd både på köparsidan och på konstnärssidan som vi har finns inte.

I andra länder samlar konstnärerna, rika människor, vissa intressegrupper, konst i privata gallerier, men menige man har inga tavlor på väggarna. I Sverige försöker däremot nästan varje människa som kommer upp i en viss standard att få en tavla på väggen och försöker följa med utvecklingen inom konsten. Utomlands är det också vanligt att konsthandeln matchar fram en liten grupp konstnärer och betalar deras utställningar i andra länder och ser till att denna lilla grupp konstnärer syns överallt i världen. Hos oss spelar inte konsthandeln den rollen.

Konstlivet här vilar inte på några hundra konstnärer och några få rika. Här har en demokratisering av både konstägandet och konstnjutandet ägt rum som jag tycker är värt att observera och som kanske gör att den offentliga verksamheten i dag i Sverige har ett större ansvar även för att svensk konst skall kunna visas ute i världen.

Att ordna en konstutställning utomlands är dyrt. För en målare är det rena hasarden att försöka ha en utställning i London eller Paris. Han får vara beredd att satsa en massa pengar. 6 000 à 7 000 kronor är det minsta en konstnär måste vara beredd att kasta ut, och de pengarna kanske han aldrig får tillbaka. Det blir tryckkostnader, utgifter

Utställningar av svensk konst i utlandet

för propaganda och självklart för transporter och gallerihyra som han har att betala. Vad som även är viktigt för honom och som de svenska konstnärerna klagat över är att det är dåligt beställt med service för att han skall klara sig utomlands. Det händer att en konstnär kommer till ett främmande land och på grund av att han inte har kännedom om platsen hyr fel galleri så att han aldrig får några recensioner, och så blir hela försöket misslyckat. Konstnärerna behöver ha stöd även i detta avseende. De klagat på — med rätt eller orätt, det har jag svårt att avgöra — att *våra* beskickningar inte har samma intresse för utställningar och konstnärer som beskickningarna i Sverige har för utländska konstnärer som kommer hit. Det kanske är en missuppfattning men så uppfattar man det i konstnärskretsar. En konstnär som ställer ut i London eller Paris kan inte räkna med någon stor försäljning, men vad han hoppas på är recensioner, att bli prövad i större sammanhang och komma under ögonen på några av de stora konstsamlarna och konstköparna.

Varje svensk konstnär som blir känd ute i världen har också gjort Sverige känt. Det är därför inte bara konstnärerna själva som vinner härlighet, även landet drar stor fördel av att kunna visa fram goda konstnärer. Vi har heller ingen anledning att vara blygsamma. Svensk konst tål att visas. Den har sin speciella egenart, den känns uppfriskande. Den har en nationell särprägel av ursprunglighet, kanske just på grund av att vi lever relativt periferiskt. Medan konstarterna i länder som ligger mera i centrum ofta har blivit utnötta kan svensk konst väcka intresse. I våra dagar sker f. ö. en omskiktning av den konst som står i centrum. Det är inte längre den franska konsten förbehållet. Engelsk och amerikansk konst har blivit uppmärksammas. Det finns stora utsikter att även svensk konst skulle kunna komma i blickpunkten. Men här-

för kräves att vi ställer oss bakom som nation.

Danmark har i det avseendet lyckats bättre. Där finns en grupp konstnärer som hör till de bästa i världen. De har lyckats bli erkända utanför landet och de har, såvitt man förstår, ett stöd i sin nation på ett sätt som svenska konstnärer ännu inte känt när de ställer ut utanför vårt land. Sverige har inte heller konsttidsskrifter på internationellt språk, varigenom de kan göra sig hörda eller bli sedda.

Fröken Olsson sade att de 100 000 kronor som Svenska institutet använt givit mycket goda resultat. Det är möjligt att resultatet blivit goda, men jag är inte säker på att de blivit så goda som de kunde ha blivit. Det är dock fråga om en försöksverksamhet även för Svenska institutet.

Det har sagts att de samlingsutställningar som anordnats inte väckt det intresse som utställningar av enskilda konstnärer skulle ha gjort. Säkerligen skulle bättre resultat nås och större intresse väckas för svenska konstnärer om verksamheten lades om. Vi har t. ex. en sådan konstnär som Evert Lundquist, som satsat hårt på utställningar i New York, London och på andra håll. Han har blivit sedd och uppmärksammas och räknas till de kanske hundra bästa i världen. Säkerligen har vi flera konstnärer som åt sig själva skulle kunna vinna mark och åt Sverige uppmärksamhet och uppskattning.

En höjning till 250 000 kronor skulle alltså kunna bli en stimulans att göra verksamheten bättre, att vinna ut mera av den. Att det är en verksamhet som alla tror på, därom vittnar det faktum att utskottet tidigare accepterat ett anslag på 100 000 kronor. Man har kanske bara tilltrött dessa 100 000 en större betydelse än de i verkligheten har. Jag tycker att vi skall rösta för ett anslag på 250 000 kronor. Samtidigt bör vi göra klart för oss att detta inte främst är ett sätt att vara vänliga mot konst-

närerna utan ett ekonomiskt försvarbart sätt att satsa på svensk konst i utlandet. Vi får säkerligen igen pengarna i form av goodwill. Och kanske får vi igen dem rent affärsmässigt också, eftersom vi kan få ny marknad för svenska konstnärer.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är alldeles självfallet att detta inte är ett anslag där man kan tala för eller emot vissa belopp. Detta anslag måste komma med i det allmänna avvägningsresonemanget. Jag vill i all korthet understryka att jag onekligen har känt trycket inom hela kultursektorn mycket starkt och på många punkter ovanligt starkt, men på denna punkt har jag verkligen inte känt något tryck. Anledningen härtill är helt enkelt att de medel som under de två senaste åren stått till förfogande i stort sett ansetts vara tillräckliga med det program man nu har kunnat arbeta efter.

Herr Arvidson räknar upp vad Svenska institutet har utträttat, och jag vill inte ytterligare förlänga den listan. Jag vill i stället formulera det så här: Om jag inte är felunderrättad har Svenska institutet, numera också i samarbete med UD — ty denna fråga går in i en stor allmän goodwill-kampanj för svensk kultur — över huvud taget bara tvingats avstå från en utställning, i Tyskland, som i stället kommer nästa år. Här har nämnts de tolv svenska målarna, Eric Grate, utställningarna i Persien, Irak, akvarellbiennalen i Jugoslavien, grafikutställningen inte bara i Italien utan även på Island, i Venezuela och i Chile. Det är alltså läget.

Utskottet understryker under en annan punkt önskvärdheten av att ecklesiastikministern till nästa års riksdag i samband med åttonde huvudtiteln ger en allmän översikt över vilka medel

Utställningar av svensk konst i utlandet

som står till förfogande för olika kulturella ändamål, och jag skall självfallet försöka uppfylla den beställningen. Herr Arvidson nämnde att Svenska institutet utöver de 100 000 som på denna punkt har anslagits kunnat förfoga över ytterligare 150 000 kronor. Det är också allmänna medel. Vidare har utrikesdepartementet numera också pengar som är avsedda för svensk upplysningsverksamhet i utlandet.

Jag kanske, herr talman, får begagna tillfället att nämna att jag har för avsikt att med hjälp av lotterimedel bifalla en framställning från Svenska institutet att lägga upp vad vi kallar en garantilånefond för skulptörer som önskar ordna utställningar utomlands. Det är ofta dyrbart för dem att låta gjuta sina arbeten, och det behövs ett stort kapital för att över huvud taget ordna utställningar. De flesta kan emellertid sedan återbetala det lånade beloppet; skulptörer på den nivå det här gäller får i allmänhet åtminstone debet och kredit att gå ihop vid utställningar i internationella sammanhang. Framställningen avser inte heller något stort belopp. Man har begärt 50 000 kronor, och jag anser att så mycket pengar bör kunna ställas till förfogande för ändamålet.

Jag vill vidare erinra om det nordiska eller i varje fall svensk-finsk-norska samarbetet när det gäller Biennalen i Venedig, där vi nu fått vår första nordiska utställningspaviljong.

Det förekommer alltså kring anslaget under denna punkt en rad aktiviteter som man inte bör glömma bort i detta sammanhang, och jag är därför, herr talman, förvånad över att utskottet just beträffande denna sak har tagit i så hårt.

Till sist vill jag bara understryka att vi väl alla är överens om att det måste vara fråga om en utställningsverksamhet på allra högsta nivå, som utgör — låt oss gärna använda det ordet — en god propaganda för svensk konst och svensk kultur. Däremot är det inte me-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

ningen att direkt använda allmänna medel i enskilda konstnärers försäljningskampanjer utomlands — om nu möjligen någon har trott att detta också varit avsikten.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att varje sådant här anslag bör ses i ett stort sammanhang, och samordnar man verksamheten visar det sig ju att det ena anslaget stöder det andra.

Jag betvivlar inte heller på något sätt ecklesiastikministerns vilja att få något verkligt stort utträttat på detta område. Det föreföll emellertid av hans anförande som om han menade att Svenska institutet egentligen hade funnit det tillräckligt med de 100 000 kronor som nu erbjudits. Men går man till den skrivelse varmed Svenska institutet presenterade sina önskemål för det kommande budgetåret, finner man att institutet ser med bekymmer på utvecklingen. Institutets verksamhet på detta område håller på att kvävas av brist på pengar, och man hävdar att ett enda projekt, en stor utställning i Paris, skulle sluka alla medel.

Därför håller jag för min del fast vid utskottets ståndpunkt och yrkar ännu en gång bifall till dess förslag.

Utskottets hemställan i mom. I bifölls med 94 röster mot 84 röster för reservation nr 4 av herr Näsström m. fl.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Olsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 9:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Näsström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 84 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 10, s. 32—35) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaff

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 96) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 132), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att ersättningen åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

m. m. höjdes från fem till åtta öre per boklån och att övriga ersättningsbelopp justerades i proportion därtill, i enlighet med äskandet från styrelsen för Sveriges författarfond;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Källqvist* och *Billman* (I: 273) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Keijer* (II: 316), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under åttonde huvudtitelns driftbudget måtte anvisa ett förslagsanslag av 3 716 000 kr. till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och fru *Hultell* (I: 491) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 581), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändrade grunder för fördelningen av författarsättningen och insamlande av statistik över bokutlåningen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 132 samt I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.;

II. att motionerna I: 491 och II: 581 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Arvidson*, *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bi-

fall till motionerna I: 96 och II: 132 samt I: 273 och II: 316, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 716 000 kr.;

b) av herrar *Virgin*, *Akerlund* och *Staxäng* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 491 och II: 581, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till ändrade grunder för fördelningen av författarsättningen och insamlande av statistik över bokutlåningen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! De anslag som går direkt till kulturarbetarna kan indelas i två grupper. Den ena omfattar stipendier och belöningar, den andra har formen av ersättningar för utfört arbete.

Till den senare gruppen, ersättningsgruppen, hör det anslag som går till utsmyckning av offentliga byggnader. Det utgör betalning för det arbete som konstnärerna nedlägger. Till denna grupp hör också ersättningen åt författarna för biblioteksutlåningen. Författarna får ersättning för att samhället gratis tillhandahåller deras böcker åt allmänheten. Vi finner att det är en riktig princip att allmänheten gratis skall kunna låna böcker i biblioteken, men vi har också fått respekt för uppfattningen att författarna genom samhället skall ha ersättning för detta. Nu är frågan hur stor denna ersättning skall vara.

Detta problem borde egentligen bli föremål för förhandlingar mellan staten och författarorganisationerna, men sådana äger ju inte rum. Den summa som utbetalas är inte resultatet av förhandlingar. Därigenom kommer denna ersättning att få skenet av en gåva från

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

samhällets sida till författarna. Det är beklagligt att den uppfattas så. Kanske finns det även en och annan riksdagsman som på detta sätt har missuppfattat saken.

Ätminstone förefaller det som om utskottsmajoriteten var inne på denna tankegång. Den föreslår att ecklesiastikministern när han nästa år skall överväga anslagets storlek framför allt skall tänka på den del som går till den s. k. fria fonden — som om det inte var fråga om författarnas egna pengar och som om de inte själva skulle ha förstånd att dela upp anslaget för olika författarändamål. Jag måste betrakta dessa pengar som en ersättning som författarna får och har rättighet att få.

När det gäller anslagets storlek måste man tydligen fortfarande argumentera som om det var fråga om ett vanligt stipendieanslag. Därför måste det understrykas att inte bara den fria delen är värdefull. Det är ur den pensioner, stipendier av olika slag och understöd utgår. Den andra delen, direktersättningen till författarna för utlåningen, är också av betydelse. Den är ofta en mycket viktig del av en författares budget. Det finns en stor mängd författare som får bara 10—20—30—40 kronor, och för dem spelar denna ersättning ingen ekonomisk roll, men en betydelsefull grupp svenska författare får i författarpenning 1 000—2 000—3 000 kronor, och för dem spelar det en mycket stor roll om bibliotekersättningen ligger på 3 eller 5 eller 8 öre per lån. Det bör alltså understrykas att också denna del är viktig och att det skulle vara av värde om den ersättning som på detta sätt utgår direkt till författarna för utlåningen kunde bli av sådan omfattning att allt fler av dem kunde bygga på den i sin budget.

Det är emellertid lättare att plädера för den fria anslagsdelen. Författarfondens styrelse pekar i sina petita framför allt på den omständigheten att pensionsbehovet växer. Medborgarna i gemen

gör nu anspråk på att få pensioner som de kan leva hyggligt på. Författarna kan inte räkna med att få ATP. Vi har mycket noggrant undersökt den saken. Någon allmän pensionering kan inte grundas på författarinkomster. Därför är författarfonden vår enda möjlighet att på ett anständigt sätt pensionera författarna. Men för närvarande kan vi bara dela ut ett 40-tal pensioner. Ett par av dem är på 10 000 kronor. De flesta är på 7 000 kronor. Till författaränkor utgår i allmänhet 4 000 kronor i pension.

Vi räknar med att en mycket stor grupp författare kommer att uppnå pensionsålder under de närmaste åren, men med nuvarande anslag finns det inga möjligheter att tillmötesgå deras önskemål om pension. Vi kan nämligen inte reservera hela fonden för pensioner.

Det är också viktigt att verksamma författare erhåller arbetsstipendier, så att de kan frigöra sig från annat, icke konstnärligt arbete och ägna sig åt sina egentliga uppgifter. Alltför många författare kan i dag inte leva på sitt författarskap, som de borde få ägna sig helt åt. Författarfonden är därvidlag vårt värdefullaste medel.

När departementschefen tar ställning till framställningen från författarfondens styrelse, framhåller han att de 30 nya arbetsstipendierna under rubriken konstnärsstipendier bör kunna avlasta författarfonden en hel del bekymmer. Han pekar också på att pensionsfrågan på sätt och vis har lösts genom förslaget om konstnärsbelöningar. Ja, jag erkänner gärna att de 360 000 kronorna — en höjning av 260 000 kronor — är en värdefull förstärkning. Men jag kan inte se att konstnärsbelöningarna med systemets nuvarande konstruktion och det fåtaliga antalet belöningar på något sätt kan hjälpa författarfonden att pensionera författarna.

Vi står här inför en kris, som kan bli allvarlig. Författarpenningen utgår för närvarande med 5 öre per boklån. Från

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

början var den 3 öre men höjdes för några år sedan till 5 öre. Redan när bokutredningen på sin tid lade fram sitt förslag om bibliotekersättning räknade man dock med 5 öre, vilket i dagens penningvärde skulle motsvara mellan 8 och 10 öre, om man också medräknar standardstegringen. Jag tycker det är rimligt att den utvecklingen fullföljes och att redan i år en höjning till 8 öre per boklån fastställs, i enlighet med vad som föreslagits i reservationen.

Jag vill också tillägga att svensk litteratur för närvarande genomgår en kris. Författarna söker nya uttrycksformer på samma sätt som man gör inom konsten och musiken. Vi har en experimenterande litteratur, som ställer stora krav på läsaren. Den är inte populär i nämnvärd grad. Den är svårsäld. Men krisen är viktig, ty ur den kommer att framgå en litteratur av nytt slag, en litteratur som motsvarar den tid vi lever i, en litteratur som väl också kommer att nå ut till människorna. Men till dess att så sker måste de svårlästa författarna ha möjligheter att leva och arbeta, kanske inte så mycket för deras egen som för den svenska litteraturens, den svenska konstens och det svenska samhällets skull. Jag vill lägga kammarens ledamöter på hjärtat att vårt viktigaste ekonomiska instrument för att hålla denna verksamhet vid liv just är den ersättning som utgår för utlåning av författarnas verk genom biblioteken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord om ersättningen till författarna för utlåning av deras verk genom biblioteken, och jag understryker då först vad herr Arvidson nyss anförde.

Departementschefen har i år föreslagit samma belopp som 1962 och 1963, d. v. s. drygt 2 miljoner kronor. Jag anser det emellertid vara riktigt att vi respekterar de anslagsäskanden som sty-

relsen för Sveriges författarfond har gjort och att bibliotekersättningens grundbelopp höjes från 5 till 8 öre per lån av rättsskyddat svenskt originalverk och från 1 till 4 öre för lån av översatt verk och att även styrelsens övriga förslag bifalles. Författarfondens styrelse har också förordat en omdisposition av fondens medel, så att den individuella författarpenningen, som utgår i proportion till antalet lån, ändras till förmån för författare vilkas verk utlånas mycket.

Detta är ju förslag som har väckts redan 1961 och som alltså återkommer. Jag tycker att det finns mycket bärande skäl för att acceptera de förslag som styrelsen för författarfonden har framlagt.

Herr Arvidson har också understrukt behovet av pensioner till författare och deras efterlevande, ett behov som blir alltmer markant. Jag vill också understryka styrelsens uttalande att det är nödvändigt att öka pensionernas belopp och inrätta ett antal nya pensionsrum. En genomgång av författarkåren visar också att dess åldersfördelning för närvarande är sådan att ytterligare ett hundratal pensioner borde kunna inrättas under de närmaste åren.

Genom den föreslagna höjningen av bibliotekersättningen skulle det också bli möjligt att utöka antalet långtidsstipendier, höja pensionernas och arbetsstipendiernas genomsnittsbelopp och också öka deras antal.

Nu har emellertid departementschefen hänvisat till den särskilda medelsanvisningen för större arbetsstipendier åt författare och översättare, alltså anslaget till konstnärsstipendier. Han har också hänvisat till införandet av konstnärsbelöningar till högt förtjänta konstnärer. Jag tycker det kan vara skäl att här hänvisa till vad Fria litterära yrkesutövares centralorganisation, FLYCO, och dess styrelse har framhållit, nämligen att den pensionsform, som de nya konstnärsbelöningarna kan anses vara,

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

bara kan tilldelas mycket kvalificerade författare och att den inte alls kommer efterlevande till godo — jag tänker på änkor och minderåriga barn. Dessutom är det såvitt jag förstår stor skillnad mellan konstnärsbelöningar och biblioteksersättning. Konstnärsbelöningar är en form av stipendium, men biblioteksersättning är en verklig ersättning för utfört arbete, compensation för den inskränkning av upphovsrätten som de fria bibliotekslånen innebär.

Det kan också vara värt att understryka vad FLYCO framhåller om den betydelse som fondens långtidsstipendier har och kommer att få i framtiden. Då antalet konstnärsbelöningar är begränsat — de avses bara bli 25 stycken — måste fonden kunna tillhandahålla en stipendietyp som är en mellanform mellan de tillfälligt utgående punktstipendierna och konstnärsbelöningarna.

Reservanterna föreslår en uppräknings på sammanlagt 1,6 miljon, alltså ett förslagsanslag på 3,7 miljoner. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen 5 a.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Under denna punkt finns det två reservationer, och jag skulle vilja säga några ord i anslutning till reservation 5 b, vilken grundar sig på förslag i en motion som jag burit fram här i kammaren.

Den s. k. författarpenningen, som utgör hälften av biblioteksersättningen, är rent principiellt en tilltalande form av ersättning, då den till sin natur är en ersättning för utfört arbete, som herr Arvidson tidigare poängterat. Den har också stor betydelse för författarna. Skäl talar säkerligen för en höjning av beloppen, men jag tror att man först har anledning att se på förhållanden som berör fördelningen av författarpenningen.

Ersättningen baseras på utlåningsfrekvensen vid biblioteken, och en första

förutsättning är naturligtvis att de statistiska uppgifterna från biblioteken är riktiga. Statistiken förs nu med stickprovsundersökningar, som troligen blir relativt rättvisande för de flesta författare och i synnerhet för dem som är allmänt lästa över hela landet. Men för många som har en begränsad läsekrets blir statistiken ofta inte rättvisande. Det finns exempel på författare som har en mycket stor utlåning på bibliotek i närheten av sin hemort men får mycket litet av dessa pengar helt enkelt därför att det är en vit fläck i statistiken för det område där vederbörande bor.

Den nuvarande statistiken omfattar mindre än 1 procent av hela utlåningen, som beräknas till cirka 50 miljoner boklån per år. Av de cirka 3 000 bibliotek vi har för man årligen statistik på ungefär 115, d. v. s. vart 25:e bibliotek. Ser man till enbart de mindre biblioteken med upp till 10 000 boklån per år, som utgör flertalet, ungefär 2 500, finner man att det tas prov bara på vart 40:e bibliotek. Det är alldeles uppenbart att det med nuvarande former för statistikinsamling kan bli stora orättvisor för många författare.

För att nå en förbättring i detta avseende kan man tänka sig dels att det förs en väsentligt utökad statistik, i synnerhet för de mindre biblioteken, dels att man tar särskild hänsyn till författarnas bostadsort och täcker vars och ens område med ordentlig statistik. Jag tror att det finns anledning att utreda denna fråga och framlägga förslag till förbättringar.

Den andra frågeställning som tagits upp i motionen och i reservationen är, att den nuvarande fördelningen är orättvis så till vida att den missgynnar vissa kategorier av författare, t. ex. lyriker, som naturligtvis inte kan ha den stora utlåningsfrekvens som populärförfattare har.

Jag har framför mig en uppställning gjord av Sveriges författarfond över för-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

fattare med mer än 50 000 boklån under år 1961, vilken är ganska intressant. Den toppas av Astrid Lindgren som hade 896 826 utlåningar, vilket gav en ersättning av nära 10 000 kronor. Litet längre ned på listan kom Eyvind Johnson med 85 220 boklån, vilket motsvarar ungefär 1 600 kronors ersättning, och Jeanna Oterdahl med 64 791 utlåningar och ungefär 1 400 kronors ersättning. Detta visar att det är en kolossal skillnad i utlåningsfrekvens beroende på karaktären av författarnas verk.

Ännu markantare blir skillnaden när man går ned till författare med utlåningar under 50 000 per år. Där kommer de flesta av våra lyriker in i bilden. Jag har inhämtat några uppgifter över dessa författare. Johannes Edfelt hade t. ex. 7 000 utlåningar per år och fick 175 kronor, Erik Lindegren med 3 020 utlåningar fick 75 kronor och Karl Erik Englund med 1 400 utlåningar fick 35 kronor. Det är alltså fråga om mycket små belopp.

Jag är medveten om att det inte är ett lättlost problem att få till stånd en ändring på detta område. Men jag tror ändå att man genom en utredning skulle kunna komma fram till förslag till någon form av gruppindelning av författarna, och dessa grupper skulle ha differentierade ersättningsgrunder.

Syftet med detta skulle vara att få betydligt större ersättningar till författare, som är mera svårtillgängliga för allmänheten. Det är också just dessa författare som har det största behovet av att få en bättre ersättning än nu. De får inte alls samma inkomster som populärförfattarna vid försäljning av sina verk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 5 b av herr Virgin m. fl.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Medan herr Hedin var inne på dessa frågor kunde han ha fortsatt och påpekat mycket svårare orätt-

visor än dem han drog in i blickfältet. För en liten bok, t. ex. en sagobok, som ett barn läser igenom på en halvtimme och som på ett skolbibliotek omsätts kanske flera gånger om dagen eller i varje fall dagligen, betalas lika mycket som för en stor roman, som det kanske tar veckor för en tränad läsare att komma igenom. Det finns många sådana orättvisor i detta system.

En del av orättvisorna ligger kanske, som herr Hedin framhåller, i själva samplingsförfarandet, vilket herr Hedin vill utvidga. Vi arbetar inom författarfondens styrelse hela tiden med detta problem, och vi har sökt nedbringa kostnaderna, vilka till att börja med syntes ta hela anslaget i anspråk. Det går inte att utvidga denna mycket kostsamma statistik, om man vill hålla kostnaderna inom rimliga gränser. Man kan inte heller åstadkomma en millimeterrättvisa, och jag tror inte att det är detta man bör syfta till.

När det gäller författare som är presenterade på bara en ort får man räkna med att de små bibliotek, som tas med i statistiken växlar år från år, och någon gång kommer väl även en sådan författares räjong med. Samplingen är annars ett vetenskapligt tillförlitligt instrument, som vi arbetar med att förbättra år från år.

Beträffande det andra problemet medger jag att det visst finns exklusiva författare och lyriker, som inte får någon författarersättning att tala om, medan författare av bestsellers får mycket. Såsom fonden är konstruerad skall den utgöra en motvikt till och utjämna denna orättvisa. Den har skapats för att de exklusiva författarna, bland dem lyrikerna, skall kunna få sin del av det goda som kommer från fonden. Jag tror att denna nya undersökning är onödig, och jag yrkar avslag på reservation nr 5 b.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arvidson gav exempel på ytterligare orättvisor, som

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

skulle kunna ge anledning till en undersökning. Jag tycker nog att det finns många skäl för att företaga en utredning på detta område, vilken kanske kunde genomföras av författarfonden själv. Det är inte möjligt att få någon rättvisa i statistiken, när flertalet bibliotek står utanför denna — bland de mindre biblioteken kommer bara vart fjortonde i beaktande vid statistikens uppgörande. Det måste bli mycket stora luckor i statistiken — en orättvisa som påpekats av många författare.

Jag anser att det finns anledning att rätta till detta. Det är emellertid svårt att säga hur det skall göras, och jag har därför begärt en utredning på denna punkt.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I utskottets utlåtande står det att författarfondens styrelse bör ha ögonen riktade på dessa problem och själv göra de undersökningar som är nödvändiga. Herr Hedins senaste anförande syns alltså tala för ett bifall till utskottets hemställan.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Alla de exempel som herrar Hedin och Arvidson anført visar tydligt hur ohanterligt som instrument för en någorlunda rättvis fördelning av pengar till författarna anslaget för den s. k. bibliotekersättningen blir, om man fortsätter att bygga ut systemet enligt motionärernas och reservanternas önskemål.

Tidigare i dag har framhållits — herr Arvidson var inne på det nu också — att något av det allra viktigaste för utövarna av dessa fria yrken, författare, konstnärer och andra, är att få pensionsfrågan ordnad. Pensionsfrågan har ordnats någorlunda tillfredsställande för majoriteten av svenska folket, och det gör det så mycket angelägnare att ordna den också för grupper som står utanför och måste stå utanför den allmänna pensioneringen.

Ett litet steg på vägen togs när vi nyss beslutade om konstnärsbelöningar. Här har framhållits ett par gånger att konstnärsbelöningarna är så ytterligt få att de inte medför någon avlastning att tala om för författarfonden t. ex. Ja, det blir naturligtvis inte någon större avlastning i första omgången, men meningen är ju inte att det skall stanna vid de 25 konstnärsbelöningar som nu är beslutade, utan det är en första början. Visar det sig att det går att komma fram på denna väg får en utbyggnad göras.

Och något betyder väl ändå dessa belöningar. Likaså betyder naturligtvis de 30 nya arbetsstipendierna att författarfonden får möjlighet att lägga större belopp ur den fria delen på pension. Men inte heller detta torde komma att räcka, utan vi får tänka oss ytterligare andra möjligheter. Det framgår också av departementschefens skrivning att han räknar därmed, men han anser att de 30 nya arbetsstipendierna ändå indirekt betyder ett så stort tillskott till författarfonden att det för i år får räcka med dem. Huruvida vi skall fortsätta på denna väg att höja utlåningsörena eller om vi på annat sätt skall lösa stipendiefrågorna och pensionsfrågorna blir det väl anledning att återkomma till.

Statistiken har herr Arvidson redan talat om — hur dyrbart och krångligt det skulle bli att försöka göra den mer utförlig — och likaså har herr Arvidson anført drastiska exempel på hur systemet med ersättning per boklån slår.

En indelning av böckerna i kategorier av något slag tror jag inte vore särskilt lyckad. Att en bok lånas litet kan betyda att den är svårtillgänglig, att den är exklusiv, men det kan också betyda motsatsen: den är helt enkelt så dålig att ingen vill läsa den. Författarna till sådana böcker skulle hänföras till samma kategori som de exklusiva författarna och bli berättigade till någon sorts högre bidragsprocent.

Om man på detta sätt i detalj grans-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

kar de olika förslagen till omläggning finner man, att genom att bota en orättvisa ger man upphov till en annan, som är ännu värre. Systemet med denna bibliotekersättning är som sagt ganska ohanterligt, om man vill på något sätt differentiera ersättningen till författarna.

Från flera håll har anförts — det kanske inte är rätta tillfället att ta upp saken nu — att ersättningen för utlånade verk är en rättighet som författarna har. Vi har godtagit principen att författarfonden skall tillföras medel i proportion till utlåningen av författarnas verk och att författarna själva skall ha en del av dessa medel. Men det var mycken diskussion innan detta anslag infördes, och stor tvekan rådde på många håll om det verkligen var en riktig princip. Andra konsumtionsvaror än böcker kan man, sedan man en gång köpt och betalt dem, låna ut — många personer kan använda dem, man kan sälja dem i andra hand o. s. v., och producenten får inte någon ersättning när så sker. Vi har inte genomfört ersättningsprincipen på något annat avsnitt av det konstnärliga området än litteraturens — ingen har satt i fråga att målarna skall ha ersättning för varje museibesök. Principen är alltså inte så självklar att det kan sägas vara en rättighet för författarna att erhålla ersättning. Men har vi en gång godtagit denna princip när det gäller författarfonden får vi naturligtvis fortsätta att tillämpa den tills vi eventuellt finner något bättre, även om det ibland visar sig att principen är ohanterlig, liksom den kära gamla procentregeln när det gäller konstnärlig utsmyckning, som vi haft rätt mycket krångel med sedan den en gång fastlades av riksdagen.

I år har dock författarfonden fått ett indirekt tillskott genom de övriga anslag som vi godtagit, och utskottet anser i likhet med departementschefen att det får räcka för denna gång. Nästa år kommer saken på nytt under prövning, och

då har vi litet erfarenhet av hur dessa andra åtgärder verkat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag skall be att på två punkter få understryka och kanske något variera de argument som tidigare talare anförde.

Denna fråga har onekligen ett mycket stort principiellt intresse. Det gäller den viktiga frågan om kulturarbetarnas rätt till skälig ersättning för sitt arbete. Författarhonoraret kan inte anses helt lösa problemet med författarnas rätt till skälig ersättning för utfört arbete, utan kvar står det problem som vi i dag diskuterar.

Kungl. Maj:t föreslår nu ett bibehållande av den nuvarande ersättningen för boklån, vilket ger den enskilde författaren 2,5 öre per boklån med en viss begränsning, medan reservationens förslag skulle ge författaren 4 öre per boklån med viss reduktion. Man kan då fråga: Vilket av dessa båda belopp kan vara ett riktigt uttryck för vår uppfattning att kulturarbetaren lika väl som andra bör ha en skälig ersättning för sitt arbete? Ja, vad är det värt att en bok lånas ut? Vad har det för värde för dem som har förmånen att låna och läsa en bok? Man kan svara att det kan inte bedömas. Men vi vet vad det kostar att låna ut en bok, och alla är överens om att biblioteken tillhör de verkligt värdefulla kulturinstitutionerna i vårt land och att den insats de gör är värd mycket mer än vad biblioteksverksamheten kostar. Man kan lugnt säga att bokutlåningen sannerligen inte kostar för mycket.

Vad kostar då denna verksamhet? Statsrådet skulle kanske kunna tala om för oss att kostnaden är mycket olika för olika typer av bibliotek. I genomsnitt är kostnaden på några håll ca en krona per utlån, men för många av våra bibliotek är kostnaden väsentligt högre.

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Detta är inte för dyrt för att folk skall få förmånen att fritt låna böcker. Men när man frågar hur mycket författaren kan göra anspråk på — han som tillsammans med bibliotekspersonalen möjliggör denna verksamhet och som gjort den grundläggande prestationen — svarar regeringen att man för närvarande inte vill ge mer än 2,5 öre; 4 öre är för mycket. Jag kan inte förstå det. Jag tror att detta är ett av de områden där man från början har använt ett felaktigt grepp; man har slängt åt en grupp författare en obetydlig summa och sedan har man med några års mellanrum gjort en mindre justering uppåt. Men man stannar inte och tänker efter, om den ersättning man erbjuder är av rimlig storleksordning. Jag tycker att 4 öre är alldeles för litet, men det är klart att vi bör gå steg för steg framåt. I så fall är naturligtvis reservationen ett icke obetydligt steg i rätt riktning.

Man kan här göra jämförelse med det lagstadgade system vårt land har för ersättning åt tonsättarna för framförande av musikverk, enligt vilket STIM tar ut mycket betydande belopp, som privata konsumenter till stor del betalar. Staten har ingenting att invända mot detta system som innebär att upphovsmännen får en mycket betydande ersättning. Vi är alla överens om att detta är rimligt. Staten har också som huvudman för radio och TV fått lov att betala sådan ersättning — mycket betydande belopp för övrigt — liksom de enskilda konsumenterna. Vore det inte naturligt att staten inte vore njuggare när det gäller ersättning åt författare än när det gäller ersättning åt upphovsmän till musikaliska verk?

I fråga om ersättningen för musikaliska och litterära verk finns det i vissa avseenden stora olikheter. De som säljer grammofonskivor och böcker som går är dock i vissa avseenden i rätt likartat läge. Men i det ena fallet utgår ersättning med rätt betydande belopp,

medan det i det andra fallet görs rätt kraftiga reduktioner av den låga ersättningen.

Herr talman! Jag vill också understryka de synpunkter som framhållits av herrar Arvidson och Källstad i fråga om pensionstryggheten. Att det finns behov av den pensionstrygghet som författarfonden i ringa skala åstadkommer erkänner alla. Författarfondens styrelse har förklarat att det under de närmaste åren finns behov av ytterligare ett hundratal pensioner och att det därför är nödvändigt att öka de disponibla medlen. Om riksdagen nu avvisar det förslaget, innebär det då inte att man intar en snålare attityd när det gäller denna folkgrupps pensionstrygghet än när det gäller andra grupper inom det svenska samhället?

Om man svarar, såsom fröken Olsson gjorde för en stund sedan, att detta problem håller på att utredas och att det så småningom blir en ändring, finns det anledning att fråga: Kan det förhållandet att ett problem, som i ringa utsträckning är löst, i framtiden kanske kommer att lösas vara något skäl att inte i dag göra det som är rimligt? Naturligtvis inte. Nästa fråga blir då, om de krav på ökade anslag till författarfonden som framställts i reservationen är överdrivna. Går reservanterna i dagens läge för långt i sina krav på pensionstrygghet? Jag har svårt att förstå att detta krav går för långt. Jag tycker att reservationens förslag innebär ett mycket blygsamt bidrag till författarfondens verksamhet att åstadkomma trygghet åt denna grupp av medborgare.

Med hänvisning till de skäl jag framfört på dessa båda punkter ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men som ordförande i bokutredningen som på sin tid

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

föreslog detta stöd vill jag bara varna kammarens ledamöter för konsekvenserna av herr Ohlins tankegång.

Det har aldrig varit bokutredningens och inte heller min mening, herr Ohlin, att värdera lånen i öretal och säga att det är värt 2½ öre att låna ut en bok. Det är det naturligtvis inte; det är värt betydligt mera. Men det är lika löjligt att påstå att det skulle vara värt 4 öre eller 8 öre — det är en fullkomlig omöjlighet. Då är det bättre att följa den väg, som högern föreslog — herr Dickson föreslog den i denna kammare vid flera tillfällen — att låta allmänheten som lånar böcker i biblioteken betala i stort sett vad denna förmån kan anses vara värd. Då blir det emellertid fråga om betydligt större belopp.

Men den principen, som är en ren marknadshushållning, kolliderar ju med en annan princip i svenskt kulturliv som vi hittills hållit mycket styvt på, nämligen allmänhetens rätt att fritt låna böcker vid våra offentliga bibliotek. Därför är det farligt att resonera som om regering och riksdag sutte och värderade den kulturella prestation som ligger bakom en bok. Det är i stället det sammanlagda beloppet som vi utgår ifrån. Det är fråga om skälighet och billighet och inte om en juridisk rätt för författarna att få ersättning för att samhället använder deras verk på detta sätt genom utlåning i offentliga bibliotek.

Med ett belopp av 5 öre per utlåning kommer vi fram till en summa av 2 020 000 kronor. Det är *det* beloppet vi skall diskutera.

När vi började budgetarbetet i höstas hade kungörelsen om att författarer-sättning skulle utgå med 5 öre ännu inte hunnit torka, som man säger — den hade just kommit ut av trycket. Bokutredningen föreslog på sin tid ett belopp av 5 öre per utlåning. Det har dröjt länge — vilket jag beklagar — innan vi kommit upp till detta belopp. Jag anser också, precis som herr Arvidson,

att vi skall gå vidare på denna linje. Jag har ingenting att invända mot det sättet att resonera, men jag varnar på det bestämdaste mot att införa värderingar av hur mycket det kan vara värt att låna böcker i offentliga bibliotek, ty då, herr Ohlin, är det meningslöst att tala om 2½, 4 eller 6 öre, utan då blir det helt andra belopp och även en helt annan princip som det kommer att röra sig om. Jag undrar om det inte var just sådana tankegångar som också föresvävade fröken Olsson när hon sade att det finns många sätt att lösa detta problem på.

Men detta är fundamentet: frihet för allmänheten att låna böcker i de offentliga biblioteken. Sedan får det allmänna på ena eller andra sättet lämna ersättning till författarna för denna förmån. För närvarande utgår det 2 miljoner kronor för detta ändamål.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Ecklesiastikministern kanske inte observerade att mitt resonemang förde fram till att ingen ville bestrida att värdet av boklån är betydligt större än kostnaden för boklånen, att dessa kostnader för boklånen är betydande och att ersättningen till författarna utgör en ringa procentuell andel av denna kostnad. Även jag utgick alltså från att det inte går att finna någon riktig siffra i kronor och ören för vad ett boklån är värt men att värdet av bokutlåningen är större än kostnaden för boklånen. Alla är ju överens om att denna utlåningsverksamhet bör utvidgas.

Då säger statsrådet att man inte kan påstå att det är värt 8 eller 10 öre etc., utan att det rör sig om helt andra belopp. Ja, det är ju precis vad jag sade! Att få läsa en bok måste anses vara värt mer än vad själva utlåningen kostar. Vi måste ju i viss mån tänka i kronor och även när det gäller att bestämma om ersättning i kronor och ören. Det räcker för mitt resonemang att värdet uppen-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

barligen är av en helt annan storleksordning än de belopp som här har föreslagits, och på den punkten var statsrådet enig med mig.

Låt oss då utgå från detta: värdet är mycket större. Från denna gemensamma utgångspunkt ställer jag då frågan: Varför inte betala författaren ens en ersättning på 4 öre? Ecklesiastikministern svarar, att eftersom vi har antagit principen om fria boklån för allmänheten kan vi inte göra det. Ja, men principen om fria lån borde väl då leda till att författaren inte får någon ersättning alls, men den principen är orimlig och underkänd. Frågan blir i stället: Bör samhället inte betala en skälig ersättning, när samhället har infört principen att de som lånar böcker skall få göra det gratis? Vi har ju förkastat principen att eftersom folk skall få låna böcker gratis skall författarna inte få någon ersättning. Vi har i stället infört principen att allmänheten skall få låna böcker gratis och att samhället skall lämna ersättning åt författarna.

Då blir frågan: Vad är skälig ersättning, är det 2½ öre eller 4 öre? Att man ställer den frågan just mot bakgrunden av de siffror jag anfört torde vara naturligt. Jag vill bara konstatera att statsrådet inte på något sätt har motiverat varför det skulle vara berättigat att säga nej till en ersättning till den enskilde författaren av 4 öre per boklån upp till en viss gräns, varefter en viss reduktion inträder. Det är ju i själva verket en mycket blygsam ersättning.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5 a); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid vote-

ring, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10: o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 a) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 42 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5 b); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10: o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

**Kungl. biblioteket: Omkostnader — Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien:
Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen**

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 b) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 33 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31

Kungl. biblioteket: Omkostnader

Sedan punkten föredragits anförde

Fru FORSLING (fp):

Herr talman! Visserligen vet jag att det nästan är en utopi att kunna få en motion bifallen i denna kammare, men jag måste ändå med beklagande konstatera att statsutskottet föreslagit att motionen om mikrofilmning av det värdefullaste svensk-amerikanska tidningsmaterialet inte måtte bifallas av riksdagen. Förstår vi verkligen vilka historiska värden som håller på att gå förlorade för eftervärlden i och med att många av dessa dokument, många av de dagliga tidningar som berättar om svenskarnas verksamhet i USA från mitten av förra århundradet håller på att vittra sönder? Avstyrkandet har gjorts inte därför att man har funnit motionens syfte vara mindre gott utan därför att man ansett att frågan i första hand hade bort prövas av riksbibliotekarien.

Men varför har man då inte remitterat motionen till kungl. biblioteket? Enbart det faktum att detta förslag inte finns upptaget i riksbibliotekariens petita borde inte vara skäl nog att avstyra. Jag vet med säkerhet att riksbibliotekarien skulle ha lämnat ett positivt svar på denna fråga, om man tagit kontakt med honom. Jag vet detta därför att jag före motionens tillkomst bad honom ta ställning till saken.

För att inte förlänga debatten onödigt länge ber jag ändå, herr talman, att få tacka för en välvillig skrivning. Utskottet har i alla fall anvisat en väg, och den anvisningen skall naturligtvis i framtiden i annat sammanhang efterkommas.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 32—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

Kungl. Maj:t hade (punkt 42, s. 77 och 78) föreslagit riksdagen att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 944 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 68) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 83), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta 1. att statsbidrag skulle utgå med 90 % till landsantikvariernas avlöningar, oav-

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

sett om amanuensbidrag utginge, 2. att statsbidrag skulle utgå med 90 % av amanuensernas avlöningar, 3. att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 312 000 kr.;

dels en inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Hellebladh* väckt motion (I: 109);

dels ock en inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Hellebladh* väckt motion (I: 162), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att statsbidraget beträffande avlöningar inom landsantikvarieorganisationen skulle fastställas till 90 % i fråga om såväl landsantikvarier som amanuenser samt för ändamålet för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge en omläggning av bidragssystemet för landsantikvarieorganisationen, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen I: 109 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 944 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort under I. och III. hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 68 och II: 83 samt I: 162, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag skulle utgå med 90 % av såväl landsantikvariernas som amanuensernas avlöningar;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 68 och II: 83 ävensom med bifall till motionen I: 162, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Den till denna punkt knutna reservationen innebär önskemål att rätta till ett som vi anser avvita förhållande beträffande vissa avlöningar inom landsantikvarieorganisationen.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår statsbidrag med 90 procent till landsantikvariernas avlöningar. Statsbidraget reduceras till 66 $\frac{2}{3}$ procent, om huvudmännen tillika anställer en amanuens i arbetet på landsantikvarieämbetet. Statsbidrag utgår med endast 50 procent av amanuensernas avlöningar.

Den akademi under vilken landsantikvarieorganisationen sorterar har vid upprepade tillfällen hemställt om förhöjt statsbidrag med hänsyn till arbetsökningen. Denna hemställan har inneburet dels att ingen reduktion skall äga rum vid personalförstärkning, dels att statsbidrag för amanuenserna också borde utgå med samma procentsats, nämligen 90 procent. Framställningen har ej beaktats.

Den reduktion från 90 till 66 $\frac{2}{3}$ procent, som jag nyss nämnde om, gör att de inom organisationen verksamma anser sig sakna nödvändiga resurser för att på ett riktigt sätt kunna fullgöra sina

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

uppsdrag. Vi vet att landsantikvariernas arbete är av stort intresse för oss alla. Det måste anses vara alldeles felaktigt att staten, när man vill fullgöra ett arbete på ett bättre sätt, svarar med att sänka statsbidraget från 90 till 66 $\frac{2}{3}$ procent.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 6 vid punkten 41.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Den reservation som här föreligger anknyter direkt till och innehåller en tillstyrkan av ett yrkande i fyrtipartimotionen nr 83 i denna kammar.

Den debatt om olika kulturfrågor som förts hittills i dag och i fortsättningen torde komma att föras i anslutning till detta utskottsutlåtande får betecknas som glädjande. Jag har den uppfattningen att vårt kulturstöd inte enbart bör begränsas till att stimulera ett mer eller mindre modernistiskt konstskapande i dag och i morgon. Det gäller även att ta till vara och åt framtiden rädda olika konstytringar från tidigare generationer och svunna tider. Samtidigt är det här fråga om brådskande arbetsuppgifter eftersom för varje år som går allt mindre finns kvar att rädda åt eftervärlden.

Det stöd som ges till museiväsendet ute i landet utgår i form av statsbidrag till länsorganisationer med kulturminnesvårdande uppgifter. Detta statsbidrag är knutet till lönekostnaderna men med en underlig och negativt verkande konstruktion som fröken Karlsson nyss erinrade om. Den gör att en länsorganisation av detta slag, som finner sig behöva anställa en amanuens för att hjälpa landsantikvarien i det kulturminnesvårdande arbetet och därmed får vidkännas en lönekostnadsökning på 20 000 à 30 000 kronor, endast får ett med 2 000 à 3 000 kronor höjt statsbidrag. Detta medför svårigheter att ute

i länen få till stånd den effektiva landsantikvarieorganisation som arbetsuppgifterna påkallar. Inte enbart de olika bygderna ute i landet utan på lång sikt även våra riksmuseer blir menligt drabbade av detta förhållande.

De statliga museerna är koncentrerade till Stockholm. Även om riksantikvarieämbetet och de flesta statliga museerna har rikskaraktär och därför i viss mån betjänar hela landet, är dock landet utanför huvudstaden i det väsentligaste beroende av de lokala anordningar som finns i de olika länen. Den höjning av statsbidraget till landsantikvarieorganisationen som föreslås rör sig visserligen om sammanlagt 356 000 kronor. Det är dock att märka, att även med denna uppräknings fördelning till statsanslagen till de kulturminnesvårdande arbetena med omkring 90 procent till Stockholms stad och endast omkring 10 procent till landet i övrigt. Även om som jag nämnde den till Stockholm förlagda verksamheten delvis har rikskaraktär, är det väl ändå uppenbart att det inte är för mycket begärt att 10 procent av statens insatser för det kulturminnesvårdande arbetet bör komma landet i övrigt till godo.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Vad det här gäller är frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och andra huvudmän, i första hand landsting och kommuner. Reservanterna påpekar, att i den mån kostnaderna inte täcks med statsbidrag är det huvudsakligen landstingsanslag och i någon mån kommunanslag som anlitas. Problemet, som är aktuellt vid många tillfällen, är föremål för utredning. Här gäller det dock en så liten detalj, att den knappast kommer upp i det sammanhanget. Som reservanterna påpekar laborerar man med tre olika procent-

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

satser: 90 procent, 66 $\frac{2}{3}$ procent och, när det gäller amanuenserna, 50 %. Utskottet påpekar att om man skall ändra systemet är det inte sagt att det är dessa procentsatser vi har att hålla oss till i fortsättningen, utan det kan kanske visa sig lämpligast att införa en enhetlig procentsats, t. ex. 75 eller 80.

Vi är alltså inte beredda att på rak arm säga att det som reservanterna och motionärerna föreslår är det lämpligaste. Det är mycket möjligt att hela landsantikvarieorganisationen behöver ses över. Den har fått större och i vissa fall annorlunda uppgifter under de senaste åren än tidigare, och det kan finnas skäl att se över den i dess helhet. Utskottsmajoriteten är inte på något vis avogt inställd till tanken på en ökning av statsbidraget men anser att vi bör avvakta ett mera utarbetat förslag från Kungl. Maj:t. Utskottet har förutsatt att när statsfinansiella och andra förutsättningar bedöms föreligga, skall vi få ett förslag som vi då kan ytterligare debattera och ta ställning till.

Det är alltså inte någon större skillnad på vår inställning till verksamheten. Utskottsmajoriteten har endast ansett, att vi inte skall göra något i år. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:
Herr talman! Fröken Olsson understök angelägenheten av att man fick en rättvisare procentsats och påpekade att man genom en utjämning skulle kunna få en enhetlig sådan. En enhetlig procentsats för amanuenser och övrig personal är just vad vi reservanter har föreslagit. Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Den motion som ligger till grund för reservationen har i denna kammare framburits av mig och några andra. Det är därför skäl att jag med

några få ord redovisar mina motiv. Jag har blivit övertygad om att det är nödvändigt att man försöker få till stånd en rättvisare ordning så fort som möjligt. Nu får som tidigare sagts huvudmannen statsbidrag med 90 procent till landsantikvariens avlöning, men om man anställer en amanuens sjunker statsbidraget för avlöningen till landsantikvarien till 66 $\frac{2}{3}$ procent medan för avlöningen till amanuensen statsbidraget blir 50 procent.

Hur verkar nu detta i praktiken?

Jo, i län som har en stor geografisk utbredning är det omöjligt för landsantikvarien att någorlunda tillfredsställande sköta sina uppgifter utan biträde. Vi skall komma ihåg, att i ett stort län kräver resorna mycken tid, och vi skall också erinra oss att kommunerna behöver assistans på ett helt annat sätt där än i tätbefolkade och ekonomiskt väl-situerade områden. Jag vill inte göra detta till ett glesbygdsproblem, även om det finns möjligheter att se frågan som ett sådant. Jag har för min del blivit övertygad om att huvudmännen inte kan klara sin uppgift. Det finns exempel ute i landet på att huvudmännen fått bottenkrapa sina ekonomiska resurser för att klara landsantikvariens avlöning. Man har behövt göra en upp-rustning av verksamheten och har då upptäckt att man måste ha en amanuens. Då går det så som jag här beskrivit.

Fröken Olsson har som utskottets talesman hävdad, att det inte är någon större skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkt. Jag vitsordar gärna denna hennes uppfattning. Jag tackar faktiskt utskottsmajoriteten för att den sagt att det finns goda skäl för en höjning av statsbidraget till detta ändamål. Reservanterna har så att säga gått ett steg vidare och dragit de praktiska konsekvenserna av det som utskottsmajoriteten har konstaterat.

Nationalmuseet: Avlöningar

Men fröken Olsson säger också att det är vanskligt att bedöma, huruvida en uppskrivning av statsbidraget till 90 procent även när man har en amanuens är tillräddlig — man vet så litet om framtiden. Det är alldeles riktigt, men för mig framstår frågan på denna punkt så, att när statsmakterna en gång har bestämt 90-procentsgränsen för landsantikvarierna, bör man inte ändra den när en landsantikvarie får en amanuens till sitt biträde. Om reservationen vinner här i kammaren, är jag övertygad om att man fördenskull inte skapar några svårigheter för statsmakterna, även om det framdeles skulle bli en omorganisation av verksamheten.

Eftersom jag burit fram den motion som reservanterna har byggt sitt yrkande på, bjuder logiken att jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken Sandell (s).

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 6) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 85 ja och 92 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 6) av herr Boman m. fl.

Punkterna 42—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Nationalmuseet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 46, s. 81—86) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 856 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson* (I:107) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II:135), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta dels att godkänna av motionärerna angiven avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels att till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 929 760 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Nationalmuseet: Avlöningar

slag samt med avslag å motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 856 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Åkerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för nationalmuseet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) till Nationalmuseet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 954 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse ber jag att få argumentera för två reservationer, som båda rör nationalmuseum. Den ena reservationen är fogad till punkt 45 och den andra till punkt 46 i utlåtandet.

Upprepade gånger har chefen för nationalmuseum äskat medel för att säkerställa en fullgod bevakning av de som vi alla vet oersättningsbara konstskatter som museet inrymmer. Hittillsvarande bevakningsresurser har visat sig i hög grad otillräckliga, och den föreslagna anslagshöjningen är inte nog för att möjliggöra en effektiv bevakning vid museet.

Som känt är har tillgrepp gjorts vid

ett flertal tillfällen — senast 1962 och 1963. Dessa tillgrepp har kunnat göras därför att man inte haft möjligheter att sköta bevakningen effektivt vid de tider då museet haft många besökande. Man har också, som jag sade, ifrån nationalmuseets ledning framhållit vikt av att utöver ökningen av vaktpersonalen få en permanent alarmanordning, varigenom museet skulle kunna vara bevakat så att säga dygnet runt. Nationalmuseets chef säger att museet förmodligen är det enda större museum i världen som inte har ett sådant alarmsystem. Detta talar väl ändå för att det är på tiden att vi ser till att museet får en sådan alarmanordning.

Detta är en kort motivering för de båda reservationerna under punkterna 45 och 46, men vi känner ju väl till dessa saker, eftersom de debatterats förut.

Med det sagda ber jag att nu få yrka bifall till den reservation, som är knuten till punkten 45, och jag kommer senare att yrka bifall till reservationen vid punkten 46.

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Herr Lassinantti sade vid en föregående punkt som vi diskuterade, att då ifrågavarande anslagsökning knappast skulle rubba statens ekonomi. Det går att säga så på varanda punkt.

Vi har här att ta ställning till en huvudtitel, där det föreslås ökningar på en halv miljard kronor, och vi är glada över att det varit möjligt att göra denna kraftiga upprustning på ett stort antal områden. Men det har väckts 273 motioner, i vilka nästan undantagslöst föreslås höjningar av de anslag som upptas i huvudtiteln. Tar man ut varje punkt för sig och säger att det under just den punkten är fråga om en så viktig sak och att det gäller en i det stora sammanhanget så obetydlig summa att vi kan ha råd med den, så är vi uppe

Nationalmuseet: Avlöningar

i en ökning med en hel miljard och inte bara med en halv miljard. Det går inte att resonera så, att om bara en framställning från en eller annan inrättning i och för sig är motiverad och avser en önskvärd sak, så skall man bifalla den. Vi måste se på de samlade kostnaderna.

Det är klart att det är ytterligt viktigt att de dyrbara samlingar som finns på nationalmuseum blir skyddade så effektivt som möjligt. Men nationalmuseum fick för innevarande budgetår åtta nya vaktjänster, och nu föreslås medel motsvarande ytterligare fyra tjänster för nästa budgetår. Man har alltså tagit hänsyn till att bevakningen bör förstärkas. Utskottsmajoriteten har också ställt sig välvillig och sagt, att det kanske behövs ytterligare förstärkningar och att vi väntar att Kungl. Maj:t vid sin prövning av medelsbehovet för nästa budgetår skall ta vederbörlig hänsyn till bevakningssituationen.

Vad beträffar alarmanordningen är det en mycket dyrbar historia. Kostnaderna för den får naturligtvis vägas dels mot bevakning på annat sätt och dels i proportion till vad vi anslår till nationalmuseum för ökande av samlingarna och för museets drift i övrigt. Det är alltså inte fråga om annat än att det vore önskvärt att man kunde få denna alarmanordning och en ytterligare förstärkning av vaktmanskapet, men utskottsmajoriteten anser på denna liksom på flera andra punkter, att det får räcka för i år med det som nu är föreslaget, och så får man återkomma nästa år. Då får vi liksom i år väga de olika anslagskraven mot varandra och försöka tillmötesgå dem så långt som möjligt och göra en gradering. Vi anser inte att nationalmuseum blivit missgynnad i år.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 45 och jag kommer sedan att ställa samma yrkande under punkten 46.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Fröken Olsson sade att hon inte anser att nationalmuseum blivit missgynnad i år och att man måste avväga anslaget med hänsyn till övriga anslag. Naturligtvis måste man göra det. Å andra sidan får man inte göra sådana avvägningar att man säger: »Föregående år fick museet mycket, i år får det därför inte så mycket.» Under flera år har försummelser begåtts. Vaktställningen har varit så bristfällig, att den ökning av bevakningen som museet fick föregående år inte på långa vägar avhjälpte bristerna. Därför måste vi någon gång ta ett verkligt krafttag. Det är inte bara de som närmast är ansvariga för museets konstskatter som har intresse härav; det är för oss alla av stort intresse att dessa konstverk, som tillförts museet genom anslag och enskilda donationer, verkligen blir skyddade.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 45:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Nationalmuseet: Omkostnader

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 87 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 46***Nationalmuseet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 47, s. 86—88) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 335 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson* (I:107) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II:135), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 565 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu var i fråga, till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 335 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Källqvist, Thorsten Larsson, Akerlund, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 107 och II: 135, såvitt nu var i fråga, till Nationalmuseet: Omkostnader för

budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 565 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Boman m. fl.*

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken *Karlsson* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 46:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr *Boman m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken *Karlsson* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 92 ja och 87 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m.**Punkten 47**

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48**Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 49, s. 91—93) föreslagit riksdagen att till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Risberg* (I: 327) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 333), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 327 och II: 333, såvitt nu är i fråga, till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Akerlund* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 327 och II: 333, såvitt nu var i fråga, till Nationalmuseet: Pedagogisk verksamhet m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag skall börja med att ge kammarens ledamöter det löftet, att jag inte fler gånger i kväll skall pröva deras tålmod. Jag skall endast med några få ord motivera reservationen under denna anslagspunkt.

Frågan gäller nationalmuseets pedagogiska verksamhet. Departementschefen har visat sin uppskattning av denna genom att för året uppföra ett särskilt anslag av 70 000 kronor härför. Museet har vid sin planering beräknat att behöva 183 000 kronor för denna verksamhet. Vi reser vanter har gått en medelväg, inte för att vi tror att beloppet 183 000 kronor i och för sig är för stort, men vi har stannat vid en ökning med 30 000 kronor, vilket vi tycker kunde vara ett uttryck för vår tro på att denna pedagogiska verksamhet har väsentlig betydelse och för vår uppfattning att ett av de förnämsta sätten att stödja konstnärerna är att göra deras alster levande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Jag skall i detta sammanhang — och jag tror att det är det riktiga sammanhanget — endast påtala en incidens som hände för ett par veckor sedan. Då kunde vi läsa i våra tidningar, hurusom i ett sammanhang som nära berörde nationalmuseum en film hade blivit stoppad — klokt nog — av ledningen men först sedan det hade sagts att filmen i annat fall skulle anmälas för polisen. Ett par dagstidningar serverade tjänstvilligt brottstycken ur vad denna film handlade om. Jag skall inte läsa upp det. Det skall jag bespara kammaren att höra — om inte för annat så för att inte bidra till den hjärntvätt och avtrubning som vi alla är utsatta för på det området. Men jag skulle vilja utfärda en skarp varning till nationalmusei ledning att tänka sig för bättre. Det har ställts i utsikt att lik-

Bidrag till vissa museer m. m.

nande filmer skulle stå på lut för att serveras i andra sammanhang, och jag tycker det vore mycket olämpligt. Skulle det ske, kommer jag inte att stödja något ökat anslag till museet en annan gång.

Nu skall jag emellertid — ehuru jag har onda aningar — i förhoppning att detta endast varit olycksfall i arbetet yrka bifall till den reservation som fröken Karlsson nyss talat för.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Museichefen har begärt 183 000 kronor för denna verksamhet. Ingen — utom kanske herr Dickson — tvivlar på att han skulle använda dessa pengar på ett mycket nyttigt och riktigt sätt. Vi skulle önska att vi kunde ge honom ett sådant anslag, och vi hoppas att vi så småningom skall kunna komma upp till både detta och kanske ett större belopp. Departementschefen har emellertid vid sin avvägning i år stannat för att ge 70 000 kronor. Detta är ett nytt anslag. Det visar alltså att departementschefen är fullt införstådd med nyttan av denna verksamhet.

Utskottsmajoriteten har funnit departementschefens förslag vara en god början och har anslutit sig till uppfattningen, att vi skall starta verksamheten med 70 000 kronor. Reserverna anser att 100 000 kronor är bättre avvägt. Här gäller detsamma som beträffande de andra anslagen; allt beror på vad man anser att vi för ögonblicket har råd med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 49—59

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 60***Bidrag till vissa museer m. m.**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att avundas Tekniska museet den starka skrivning som utskottet gett sitt utlåtande över motionerna till dess förmån, men jag missunnar det ingalunda ett statsbidrag till nästa år. Jag vill emellertid begagna tillfället att påpeka att under denna punkt, som gäller bidrag till vissa museer, också ryms en del museer som inte är lika lyckligt lottade. Jag skall här bara nämna ett, som över huvud taget inte står omtalat i statsverkspropositionen, nämligen Hallwylska museet.

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

I förbigående sagt är det inte så lyckligt, att inte alla inkomna petita redovisas i handlingarna utan bara de som departementschefen ansett sig kunna släppa vidare. Eftersom det kan hända att de förslag som redan på ett tidigt stadium avlivs är så många, att statsverkspropositionen skulle bli alltför otypisk om alla skulle tas med, avstår jag emellertid från att skärskåda den saken.

Jag återgår till Hallwylska museet. När detta museum en gång i tiden donerades till staten och med tacksamhet mottogs åtföljdes det av en och en kvarts miljon kronor, placerade i papper som avkastade mellan 5½ och 6 procent. Genom statskontorets eminenta förvaltning har detta kapital omplacerats så, att det nu avkastar något över 3 procent samtidigt som alla omkostnader har stigit. Detta är naturligtvis från statskontorets synpunkt mycket fördelaktigt men från ecklesiastikministerns rena katastrofen. Över huvud taget är det rätt egendomligt, att den ena handen inte vet vad den andra gör, men det är tyvärr inte någonting ovanligt. Ett museum med samlingar och med tomt doneras till staten. Staten tar genast ut lagfart på tomten och sedan placerar samma stat, som nu också äger museets medel, dem i så dåliga papper, att museet knappast kan driva sin verksamhet, ännu mindre underhålla byggnaden. Jag tycker att detta är att bita sig själv i svansen ganska eftertryckligt.

Häromåret berörde statsrevisorerna detta problem, att en del institutioner som för sin verksamhet är beroende av avkastningen från fonder kan komma i svårigheter just på grund av att fondavkastningarna som sådana har minskat eller genom att penningvärdeförsämringen har kraftigt nedsatt det reella värdet av avkastningarna. Detta problem ligger emellertid inte så mycket på ecklesiastikdepartementets sida som på finansdepartementets. Man kan ha vilken åsikt man vill om värdet av Hallwylska museet, men har staten en

gång i tiden tagit emot donationen på vissa villkor, är staten också skyldig att fortsätta driva museet någorlunda i överensstämmelse med donatorernas intentioner.

Eftersom felet som sagt ursprungligen inte ligger på ecklesiastikdepartementets sida skall jag inte framställa något yrkande, utan jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att när statsrevisorernas påpekande inte tycks få någon effekt ecklesiastikministern måtte ta finansministern i kragen och se till att frågan, som säkert inte är unik för Hallwylska museet, mycket snart blir löst.

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlar utskottet en fyrpartimotion om ett visst anslag till Tekniska museet. Med hänsyn till den utomordentligt välvilliga skrivning som utskottet har bekostat motionen skall jag inte framställa något yrkande utan uttalar bara de varmaste förhoppningar om att på de skäl, som utskottet anfört i sitt utlåtande, detta anslag i framtiden måtte komma den utomordentligt viktiga museiverksamhet som Tekniska museet representerar till del.

Herr talman! Jag har alltså inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 61—69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

Kungl. Maj:t hade (punkt 85, s. 171—177) föreslagit riksdagen att dels be-myndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av ett Nordens hus i Reykjavik, dels till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 070 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herrar *Helén* och *Kollberg* väckt motion (II: 587), vari hemställdes att riksdagen för anordnande av nordiska studiegrupper från universitet och högskolor måtte anvisa 30 000 kr. under anslaget Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete, åttonde huvudtiteln, innebärande en ökning jämfört med departementschefens förslag av 20 000 kr.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av ett Nordens hus i Reykjavik;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 587, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 070 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Akerlund*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herr *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herrar *Helén* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 587, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 1 090 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *LARSSON* i Hedenäset (cp):

Herr talman! Det skall utan vidare erkännas, att det förslag som departementschefen har framlagt och som utskottsmajoriteten har tillstyrkt innebär

en glädjande förhöjning av anslaget till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete. Samtidigt har dock ett i och för sig rätt betydelsefullt delanslag inte blivit föremål för någon förbättring. Anslaget till nordiska studiegrupper för studerande vid universitet och högskolor föreslås nämligen utgå med ett alltsedan 1947 oförändrat belopp, futtiga 10 000 kronor.

Med hänsyn till den betydande penningvärdeförsämring som skett sedan år 1947 har detta bidrag undergått en betydande reell minskning. Tar man därtill in i bilden den samtida kraftiga ökningen av antalet studenter, blir den reella försämringen av statsstödet till nordiska studiegrupper än värre.

I en motion har därför föreslagits en uppräkning av anslaget med 20 000 kronor och detta förslag har vi reserverat i statsutskottet givet vårt stöd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Boman* m. fl.

Fröken *OLSSON* (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Larsson* i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Arvsbeskattningen

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 89 ja och 82 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 71—90

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91

Lades till handlingarna.

§ 3

Arvsbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner rörande arvsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 14 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 22 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående ändring av 3 § i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och sam-

manslutningar som nu är befriade från att erlägga gåvoskatt»;

II) de likalydande motionerna I: 291 av herr *Eric Carlsson* samt II: 378 av herrar *Wahrendorff* och *Börjesson* i Falköping; ävensom

III) de likalydande motionerna I: 374 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 443 av herr *Darlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattning nu måtte komma till stånd».

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 14 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 22 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. om befrielse från arvsskatt för stiftelse och sammanslutning som vore befriad från gåvoskatt,

2) de likalydande motionerna I: 291 av herr *Eric Carlsson* samt II: 378 av herrar *Wahrendorff* och *Börjesson* i Falköping angående beskattningen av testamentslott till fosterbarn och fostersyskon, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 374 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 443 av herr *Darlin m. fl.* om översyn av arvsbeskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Sundin*, *Erik Filip Petersson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafsson* i Göteborg, *Larsson* i Umeå, *Nilsson* i Tvärålund och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 14 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 22 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från

Arvsbeskattningen

arvsskatt befria sådana stiftelser och sammanslutningar som nu vore befriade från att erlägga gåvoskatt;

II) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Larsson* i Umeå och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under punkten 3) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 374 av herr *Stefanson* m. fl. och II: 443 av herr *Darlin* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av 1958 års riksdag begärda översynen av arvsbeskattningen måtte komma till stånd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Frågan om en översyn av arvsbeskattningen har blivit något av en följetong här i riksdagen. Den har återkommit år efter år. Och eftersom jag själv har skrivit på en motion i ärendet nästan varje år, är jag givetvis den skyldige — eller i varje fall en av de skyldiga.

Jag är medveten om att man inom det dominerande partiet här i riksdagen på sina håll finner det irriterande, att vi inte låter oss övertygas av de skäl som man år efter år presenterar som stöd för att lika regelbundet avslå yrkandet om en översyn av arvsbeskattningen. Det har blivit något av en regel att hänvisa till sittande utredningar, när man inte har lust att tillmötesgå ett krav från en motionär. När det gäller frågan om översyn av arvsbeskattningen är just detta fallet.

Utskottets majoritet hänvisar nu till att frågan inte kan tas upp förrän familjerättskommittén har avslutat sitt utredningsuppdrag. Vi har emellertid under loppet av denna riksdag fått ett exempel på att en arbetande utredning inte utgör något hinder för ett genomförande av ganska ingripande reformer även på skatteområdet. Jag tänker här på den slojade avdragsrätten för folk-

pensionsavgiften, alltså en fråga som låg under behandling i en utredning och inte — som fallet är när det gäller arvsbeskattningen — bara indirekt möjligen kan komma att påverka densamma.

Den övervägande delen av mindre och medelstora företag i vårt land är s. k. familjeföretag eller egenföretag. Det finns mycket som talar för att dessa bör leva vidare inom familjen. Familjeföretagets form har nämligen visat sig lämplig, och verksamheten där är många gånger just så smidig att den blir effektiv. Oftast är det någon inom familjen som från början vidareutbildar sig för att fortsätta verksamheten när den tidigare ägaren slutar.

Det har emellertid blivit allt svårare att bibehålla rörelsekapitalet i företaget, om man går fram på den linjen. De nuvarande arvsfattareglerna verkar nämligen tärande på det arbetande kapitalet. Företagen brukar oftast klara sig över den första generationsväxlingen, huvudsakligen med hjälp av försäkringar som många gånger är dyrbara men ändå har haft det goda med sig, att man disponerat medel till dödsfallsskatterna. Men möjligheterna för den kommande generationen att bygga upp ett nytt kapital för att i sin tur kunna bära nya arvsskattelikvider ser man nu mycket mörkt på.

Men även sådana företagare som huvudsakligen siktar på att bevara själva företaget, alltså utan att tänka på att föra det vidare till kommande generationer inom familjen, står inför svåra uppgifter. Om företaget förlorar sin karaktär av familjebolag, försvinner nämligen också nästan automatiskt det billiga, riskvilliga kapital som företaget dittills arbetat med.

I praktiken blir det oftast så, att många företag saknar likvida eller lätt-tillgängliga medel att betala dödsfallsskatterna med, då de nuvarande ägarna faller ifrån. Dessa företags bestånd i samband med en generationsväxling är

Arvsbeskattningen

alltså synnerligen problematiskt. Om de efterlevande får möjlighet att uppta lån för att gälda dödsfallsskatterna kan de fortleva, men i regel innebär detta en så stark belastning på företagets ekonomi, att det i praktiken blir nästan omöjligt att föra en lönsam rörelse vidare.

Här gäller alltså en orimlig och för familjeföretagen fientlig ordning, innebärande att man för att få en inkomst som påverkar statsbudgeten högst obetydligt — det rör sig bara om några promille — eller snarare för att av prestigskäl genomdriva en politisk idé, inte drar sig för att slå sönder effektivt arbetande företag.

Tyvärr har jag en känsla av att många i denna kammare har en tämligen oklar uppfattning om hur viktig arvsskattefrågan i verkligheten är för företagsamheten. Många synes fortfarande leva i den föreställningen, att förmögenheter utgöres av kontanter, hus, värdepapper och liknande tillgångar. Men så är inte fallet. Och alldeles för få har klart för sig, att förmögenheten i familjeföretagen i mycket väsentlig utsträckning utgöres av företagets arbetsredskap, inbyggande lager och företagarens kunnande. Arvsskatten drabbar därför inte enbart en »kapitalistfamilj». Den påverkar också själva företagets möjligheter att överleva. Därmed får familjeföretagarens arvsskatt framför allt betydelse för de anställda. Men den drabbar även kunder, leverantörer och kommuner m. fl.

Är det inte underligt att man i vårt samhälle, där det talas om trygghet i anställningen, trygghet på ålderdomen och trygghet i alla möjliga avseenden, är beredd att sätta människors utkomst på spel genom en föräldrad och på förlagade doktriner baserad skattelagstiftning? Jag vet mycket väl av egen erfarenhet, att avundsjukan angriper många människor, när någon lyckas med att utveckla ett företag, och jag vet att avundsjukan blir ännu starkare, när företaget sedan övertages av arvingar-

na. Det betraktas nästan som asocialt att äga produktionsmedel. Därför kan man nästan ana att det är med någonting som liknar tillfredsställelse som man ser hur arvsskatten medverkar till att produktionsmedlen går ägarna ur händerna. Att detta samtidigt har förödande verkningar för ett stort antal människor, som är anställda vid företaget, vill man liksom inte låtsas om. Möjligen ser man också i ett företags upphörande av den orsaken ett tillfälle att briljera med en rörlig arbetsmarknadspolitik.

Jag minns en socialdemokratisk valfilm, i vilken man visade några lyckliga familjer som plötsligt drabbades av familjeförsörjarens bortgång och där ATP kom som en räddare och tröstare i nöden och sorgen. Men vi kan tänka oss ett landsortssamhälle, där ett antal mindre och medelstora familjeföretag utgör en väsentlig del av grunden för bygdens försörjning. En del av företagen har genom ett idogt arbete hävdat sig ganska väl, och trots höga skatter, kreditsvårigheter m. m. är företagaren och hans familj relativt förhoppningsfulla inför framtiden.

Så avlider företagaren. Sedan boupp-teckningen lämnats in kommer ett stort skattekrav från myndigheterna. De efterlevande har fått en stor skuld, som de knappast kunnat drömma om endast kort tid dessförinnan. Nu tvingas änkan att köpa råvaror till tillverkningen på växlar, anstränga likviditeten i företaget intill en kritisk punkt. Hon kan bli tvingad att utbjuda företaget till en stor koncern, som inom kort kanske låter företaget och produktionen upphöra. Det kan också hända att det inte går att sälja företaget utan att staten måste vidta åtgärder för att få in skatten. Människor blir arbetslösa. Liemannen har tagit företagaren, och arvsskatten har krossat företaget.

I samma samhälle finns kanske ett annat företag, vilket av olika anledningar inte lyckats så väl. En kris —

Arvsbeskattningen

en av de många — uppstår. Arbetsmarknadsmyndigheterna kopplas in. Tidningarna hetsar upp stämningen. Företaget måste räddas. Kommunal borgen, statliga lån och eventuella beställningar från offentliga myndigheter följer. Så slår man sig för sitt bröst och säger: Se på samhället, se på regeringens arbets- och företagspolitik! Den är strålande. Aktioner lyckades. Företaget fortsätter. Med det allmännas hjälp har människorna fått tryggad utkomst.

Det första företaget krossades med statens hjälp, därför att man inte ville ändra på skatteregler som är uppenbart funktionsodugliga i ett modernt samhälle. Särskilt beklämmande är det att konstatera detta mot bakgrunden av de tankegångar som presenteras i lokaliseringsutredningen. Enligt denna är vi beredda att lägga ut stora belopp i form av subventioner, att ställa stora belopp till förfogande i form av garanterade krediter samtidigt som ett stort antal företag slås sönder och tvingas att upphöra och upplösas på grund av den låt mig säga vansinniga skattelagstiftning vi har på den här punkten.

Jag ber att få upprepa ett exempel, som jag anförde den 27 november i fjol, på hur arvsskatten kan slå. Det gällde ett familjeföretag i Mellansverige. Änkan avsåg att låta de anställda, åtta man, överta hela företaget. Den transaktionen blev emellertid inte av. En dylik åtgärd bestraffas nämligen mycket hårt enligt arvsskattebestämmelserna. I förevarande fall vägrade de anställda att överta företaget — förmögenheten beräknades till cirka 325 000 kronor. De anställda skulle betala en arvsskatteräkning på 143 000 kronor. Beloppet kunde inte lånas upp, och företaget kunde alltså inte fortsätta.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag fråga hur centerpartiet ställer sig till denna och många andra företagarfrågor. Till min glädje hörde jag i dag en ledande centerpartist säga, att i företagarfrågor är vi borgerliga över-

ens. Jag hoppas att vi skall få se detta här om en liten stund.

Man frågar sig varför centerpartiet talar om för åhörarna vid sina möten i bygderna, att partiet är företagsvänligt men sedan här i kammaren inte visar detta. Jag tänker på en rad frågor, där vi tyvärr inte varit riktigt överens. Men jag är glad för den förståelse som enligt vad jag kan fatta kommer att visas oss här i kväll, och jag hoppas att centerpartisterna kommer att stödja reservationerna I och II.

Kommunisterna brukar framhålla Sovjetunionen som ett föredöme. I Sovjet uttas ej någon arvsskatt, oavsett storleken av dödsbos förmögenhet. Kan man därför räkna med att kommunisterna är konsekventa och hävdar samma uppfattning i kväll som de sovjetryska skattemyndigheterna? Detta är liktydigt med att de kommer att rösta för reservation II.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna I och II av herr Lundström m. fl.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är som motionär jag vill säga några ord till utskottets betänkande. Jag vill gärna framhålla att det är mycket dåligt beställt med överensstämmelsen mellan reglerna om frihet från arvsskatt och motsvarande regler för gåvoskatt. Det kan faktiskt, som fru Elsa Lindskog framhöll i förra årets debatt, bli rena tillfälligheter som avgör om ett förordnande skall bli föremål för beskattning eller inte. Jag anser att det inte kan vara riktigt med de restriktiva bestämmelser som råder för testamentariska förvärv. Vi har, tror jag, en mera generös uppfattning i denna fråga nu än förr, så snart det gäller att stödja organisationer som utför en gagnande verksamhet för och i samhället, och det är ju det som saken här gäller.

Arvsbeskattningen

Jag skall öppet och med tacksamhet erkänna, att en viss lindring erhålles i arvsbeskattningen genom att skatt på gåvor av detta slag beräknas efter skatteklass III. Det vill jag i ärlighetens namn erkänna. Utskottet anser att de synpunkter vi framfört i motionen är värda beaktande. På denna punkt är vi alltså ense. Vi behöver inte undervisa eller söka övertyga varandra med skäl och motskäl i fråga om det berättigade eller oberättigade i motionens syfte. Men när det gäller att förverkliga motionens yrkande är meningarna delade.

Utskottet menar att någon brådska inte är behövlig i detta avseende. Den som vill kan ge en gåva under sin livstid, menar utskottet, och därmed är saken klar. Och visst kan man göra det. Det skulle säkerligen bli så i en mängd fall om folk kände till skattekonsekvenserna. Men det är inte många som känner till dessa, utan människorna lever i god tro att den gåva de beslutat sätta upp i testamentet oavkortad kommer organisationen till handa på samma sätt som om man gett den direkt med varm hand.

Jag anser att alla skäl talar för att en ändring snarast bör ske, så att man här tillämpar samma regel som vid gåva. Om utskottets medlemmar är ense med mig i sak — och jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter kan instämma i utskottets sakresonemang — borde man ha kunnat kosta på sig att följa upp sakskälen i en utredning. Då denna är av övervägande teknisk art, behöver den inte bli så invecklad eller dyrbar.

Utskottet menar att frågan om likställighet mellan arv och gåva vad avser befrielse från skattskyldighet bör övervägas i samband med den allmänna översynen av arvsbeskattningen. Ja, visst kan man göra på detta sätt — men är det nödvändigt? En allmän översyn torde kräva längre tid, och jag menar att så låst behöver man inte vara, att

inte en ändring av det slag vi förordat kunde ske nu. De gränsdragningsproblem som förslaget innebär är redan lösta så till vida som samma avvägning föreslås komma i fråga för de testamentariska förordnandena som vid gåvor i livstiden, för vilka gränsdragningen är gjord i 38 § förordningen om arvs- och gåvoskatt och därpå grundad rättspraxis. Jag kan för övrigt inte förstå att den ändring vi här föreslår skulle ha något logiskt samband med de familjerättsliga problemen. Ändringen kan mycket väl genomföras oberoende av eventuella senare ändringar inom familjerätten.

Vår motion är en fyrpartimotion och har alltså, som väl är, ingen partipolitisk färgsättning. Jag anser att det är både rätt och i överensstämmelse med nutida betraktelsesätt att medge skattebefrielse för testamentariska förordnanden på samma sätt som sådan befrielse nu medges för gåvor under livstiden till stiftelser och sammanslutningar som främjar idrottsliga, konstnärliga, välgörande, religiösa och andra liknande kulturella ändamål. Jag anser även att när man både från regeringshåll och från samhällets sida i övrigt uttalat förhoppningen att de kristna och ideella folk rörelserna måtte intensifiera sitt arbete för att söka få med den föreningslösa ungdomen in i en gemenskap som kan anses fostrande och hjälpende, så finns det skäl för det yrkande vi här velat aktualisera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation I av herr Lundström m. fl.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr **ENGKVIST** (s):

Herr talman! Jag skall mycket kort redogöra för bevillningsutskottets majoritets ställningstagande. Jag vill först instämma i herr Darlins yttrande, att det är gamla bekanta beskattningsfrågor, vilka återkommit år efter år, och

Arvsbeskattningen

att vi därför kanske kan begränsa diskussionen ganska avsevärt.

Motionerna I: 14 och II: 22, som behandlas i reservation I, avser befrielse från arvsskatt för stiftelse och sammanslutning, som är befriad från gåvoskatt. Utskottet har på denna punkt anfört: »Med hänsyn till att en person enligt gällande bestämmelser har möjlighet att genom gåvor under livstiden tillgodose olika allmännyttiga ändamål utan beskattningskonsekvenser för mottagaren är emellertid den av motionärerna begärda utredningen inte av sådan angelägenhetsgrad att den omedelbart bör igångsättas.»

Frågan om likställighet mellan arv och gåva när det gäller skattebefrielse bör alltså prövas i ett större sammanhang. Enligt utskottets mening bör detta lämpligen ske i samband med den allmänna översyn av arvsbeskattningen som riksdagen tidigare uttalat önskemål om.

I motionerna I: 374 och II: 443, som behandlas i reservation II, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den av 1958 års riksdag begärda översynen av arvsbeskattningen nu måtte komma till stånd.

Man anför i reservationen och i motionerna att arvsskatten i förening med den årliga förmögenhetsbeskattningen i vissa fall är mycket betungande. Vi har även hört herr Darlin anföra exempel, vilka skulle utgöra bevis för att det är dåligt ställt i många avseenden.

Det bör emellertid uppmärksammas att frågan om dödsbobsbeskattningens höjd prövades av 1958 års B-riksdag i samband med att kvarlåtenskapsskatten avskaffades. I samband med att detta förslag behandlades förelåg också ett förslag om att arvsskatten skulle höjas med belopp, som i stort sett medförde en återvinning av det skattebortfall, vilket uppkom genom att kvarlåtenskapsskatten slopades.

Reformen utgjorde således helt enkelt ett förslag till omfördelning av skattetrycket i avsikt att tillgodose efterlevande makes och barns intressen. Det bör ihågkommas, att reformen innebär skattelättnader för flertalet flerbarnsfamiljer.

I vissa fall blev det en mycket obetydlig skattehöjning för ensamstående arvinge, men i stort sett utgjorde det förslag som genomfördes en förbättring av arvsskattelagstiftningen.

Beträffande den begärda översynen av arvsbeskattningen bör enligt utskottets mening uppmärksammas, att familjerättskommitténs utredningsuppdrag är av den arten, att dess resultat kan inverka på arvsbeskattningens grunder. Då familjerättskommittén har aviserat att dess utredning kan väntas bli klar under första halvåret 1964, finns det inga skäl för att nu tillstyrka motionerna.

Herr talman! Med det jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Som både herr Gustafsson i Borås och utskottets ärade talesman herr Engkvist konstaterat är man inom utskottet, när det gäller behandlingen av motionen om arvsskatt i vad avser testamentariska gåvor till allmännyttiga stiftelser och sammanslutningar, i sak överens om att de synpunkter, som framförts i motionerna, är värda beaktande och att saken därför bör utredas.

Om jag ger en gåva till en sådan allmännyttig sammanslutning eller stiftelse under min livstid, utgår inte någon gåvoskatt, varför gåvan inte behöver förminsкас genom något avdrag som går till staten, under det att gåvan, om jag ger den genom ett testamentariskt förordnande, kommer att minsкас med arvsskatten.

Detta är ett ganska orimligt förhållande. Utskottet är enigt om att frågan bör undersökas — meningsskiljaktig-

Arvsbeskattningen

heterna består i att utskottsmajoriteten anser att frågan bör prövas i samband med den allmänna översyn av arvsbeskattningen som riksdagen begärde 1958, medan reservanterna vill ha en särskild utredning. Av flera anledningar har den år 1958 begärda utredningen ännu inte tillsatts. Det kommer att dröja ytterligare innan den blir tillsatt, och sedan skall den arbeta en längre tid. Följer kammaren utskottsmajoritetens förslag blir sålunda resultatet att frågan inte löses på åtskillig tid ännu.

När det gäller avsskatten över huvud taget finns en hel del frågor på familjerättens område som man måste ta hänsyn till. Men då det gäller befrielse från arvsskatt för stiftelse och sammanlutning som är befriad från gåvoskatt — där förslaget, som herr Gustafsson i Borås påpekade, grundar sig på en motion, väckt av representanter för samtliga demokratiska partier i riksdagen — spelar inga sådana hänsyn in. Över huvud taget har förslaget inte ett dugg med de familjerättsliga frågorna att göra. Några tekniska svårigheter behöver inte heller uppkomma. Det blir inga gränsdragningssvårigheter, ty gränsdragningen är klar i och med att de gåvor som lämnas under givarens livstid har befriats från skatt.

Det är därför vi reservanter tycker att en utredning bör göras. Den kan göras inom departementet — den kan vara mycket enkel och behöver inte ta särskilt mycket tid i anspråk.

Med denna motivering yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen I.

Till reservationen II vill jag yrka bifall av den anledningen att jag menar att det är på tiden att den allmänna översyn av arvsbeskattningen, som begärdes av 1958 års riksdag, kommer till stånd. Jag ställer detta bifallsyrkande utan att i allt kunna instämma i det anförande herr Darlin nyss höll.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors*, fru *Forsling* samt herrar *Wedén*, *Rimås* och *Westberg* (samtliga fp).

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Det är egentligen herr Darlin som uppkallat mig — jag skulle eljest inte ha förlängt debatten.

Herr Darlin tycktes vilja anställa något slags husförhör med centerpartisterna om hur centerpartiet skulle ställa sig i denna fråga. Jag tycker att tonen inte var så vänlig som den varit tidigare i år från skånehåll då det gällt förhållandena inom oppositionen.

Jag kan gott instämma i det allmänna resonemang herr Darlin förde. Den arvsbeskattning vi har får de följder herr Darlin redogjorde för. Dessa verkningar utgör också åtskilligt av bakgrunden till den översyn av bestämmelserna rörande arvsbeskattningen som riksdagen redan begärt.

Enligt uppgift i årets riksdagsberättelse har familjerättskommittén, såsom framhållits i utskottsutlåtandet, för avsikt att under första halvåret 1964 framlägga betänkande med förslag till ändrad lydelse av giftermålsbalken m. m. Att i den situationen på nytt kräva en utredning kan inte vara riktigt. Det är därför utskottsmajoriteten inte velat förordna tillsättandet av en ny utredning just nu. Det förslag familjerättskommittén kommer att framlägga kan få inflytande på ställningstagandet när det gäller arvsbeskattningen i den del vi nu talar om. När det gäller motionerna I: 291 och II: 378 är utskottet enigt om att just vid detta tillfälle inte vidta någon åtgärd. Motiveringen är densamma som den jag redovisat rörande arvsbeskattningen. I den senare frågan har utskottet varit enhälligt, och det anser jag vara en saklig ståndpunkt i det läge som frågan i dag har.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Att herr Engkvist skulle gå emot företagarintresset kunde jag förstå. Han erkände dock att arvsbeskattningen för närvarande är lika hög som tidigare. Jag tackar för det erkännandet. I övrigt anser jag inte att herr

Arvsbeskattningen

Engkvist har bemött mitt resonemang, att staten i vissa fall anslår stora belopp till företagen och sedan genom en annan åtgärd tar tillbaka pengarna. Jag skulle kunna anföra flera exempel på det, men sådant har vi inte tid med nu.

Jag vill ingen strid med centerpartiet, utan jag hoppas, som sagt, på ett samarbete. Jag vet att centerpartiet — i varje fall har man sagt det — bekämpar flykten från landsbygden och vill ha en levande landsbygd. Det vill vi alla, och på den punkten är vi alltså överens.

Litet mer förvånad blev jag över att herr Gustafson i Göteborg inte kunde instämma i min uppfattning om stödet till företagarna. Jag vet att jag har majoriteten av Sveriges företagare bakom mig på denna punkt — i varje fall något hundratusental familjeföretagare. Det är därför med livligt beklagande som jag konstaterar, att folkpartiet inte är intresserat av att stödja företagsamheten i landet och framför allt familjeföretagen som har speciella svårigheter.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Darlin — och det har jag framhållit tidigare — att när kvarlåtenskapskatten avskaffades 1958, så innebar det i själva verket en sänkning av arvsbeskattningen.

Herr Darlin förundrade sig över att jag och andra inte kunde dela hans uppfattning i denna fråga. Men jag har precis samma rätt att undra, varför han inte kan dela vår uppfattning. Vi har olika uppfattningar och lär inte kunna göra någonting åt den saken.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Darlin har onekligen ganska stora pretentioner. Han nöjer sig inte med att jag instämmer i hans yrkande, vilket jag gjort, utan han är besviken inte bara på mig utan på hela folkpartiet, därför att jag sade att

jag inte i *allt* kunde ansluta mig till vad han anförde.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Darlin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 87 ja och 85 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan

dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 66 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Beskattningen av skytteorganisationer

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 199 av herr *Arvidson* samt II: 377 av herrar *Ståhl* och *Mellqvist*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag

Beskattningen av skytteorganisationer

till lag om ändrad lydelse av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), av innebörd, att organisationer med uppgift att främja färdighet i gevärs- eller pistolskytte i skattehänseende jämställdes med vissa idrottssammanslutningar.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 199 av herr *Arvidson* samt II: 377 av herrar *Ståhl* och *Mellqvist* angående beskattningen av skytteorganisationer icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Billman*, *Magnusson* i Borås, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 199 av herr *Arvidson* samt II: 377 av herrar *Ståhl* och *Mellqvist* angående beskattningen av skytteorganisationer — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna och således hemställa,

att riksdagen måtte antaga det i motionerna framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Den fråga som nu skall behandlas är närmast ett gränsdragningsproblem i skattehänseende mellan idrotten och skyttesporten.

Den frivilliga skytterörelsen omfattar cirka 235 000 skyttar i 2 158 skytteföreningar. Intresset för skyttet är utbrett i alla samhällsskikt. Detta gäller inte minst fältskjutning, som i skyttets regi under 1962 anordnade 3 866 tävlingar. Skyttesporten ger tillfälle till friluftsovningar i skog och mark som är mycket omtyckta, inte minst bland ungdomen. Skytterörelsen fyller sålunda en uppgift på fritidsverksamhetens områ-

Beskattningen av skytteorganisationer

de — detta är som bekant ett brännande problem.

Utskottet anför, att genomförandet av förslagen i herrar Ståhls och Mellqvists motion skulle innebära orättvisor på sportens område. Skytteorganisationerna står som bekant under statlig kontroll och deras verksamhet kan inte jämföras med häst- och motortävlingar. I Skytteförbundets överstyrelse är riksdagen rikt företrädd. Jag har ingenting emot att andra ideella rörelser blir delaktiga av schablonregeln, men utskottets skrivning är vagt avfattad, anser jag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen om ändrad lydelse av kommunalskattelagen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Som herr Christenson i Malmö sade har dessa relativt gynnsamma regler för beskattningen av vissa idrottsorganisationer medfört vissa gränsdragningsproblem. Bland de organisationer som anmält sig vilja komma i åtnjutande av en omprövning i skattehänseende, är skytteförbunden och detta har väl herrar Ståhl och Mellqvist bemärkt när de lagt upp ett förslag om ändring av kommunalskattelagen på så sätt, att till dem som åtnjuter denna förmån även skall hänföras de organisationer som har pistol- och gevärsskytte som specialitet. Yrkandet har förts vidare i reservationen av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Naturligtvis ligger det en hel del i herr Christensons resonemang. Ingen skall därför tro att den uppdelning mellan organisationer, som får utnyttja dessa relativt gynnsamma skatteregler, och övriga organisationer har skett på ett lättvindigt sätt. Det var efter en ganska ingående undersökning som 1944 års skattesakkunniga kom fram till denna gränsdragning.

Bestämmelserna innebär inte något skatteprivilegium. Att det ändå har blivit så, att skatten för dessa organisationer är fördelaktigare, framgår kanske

klarast av att skyttarna nu vill ha samma förmån.

Utskottet vill på intet sätt ifrågasätta att skytterörelsen kan ha en viss betydelse. Personligen tror jag dock inte att skytterörelsen har någon militär betydelse. I atom- och automatvapnens tid är det av relativt ringa betydelse om några skyttar ligger och knallar i buskarna eller inte.

Utskottet anför i sitt utlåtande att ett bifall till reservationen skulle innebära en stor orättvisa mot en massa ideella organisationer, som i sådant fall med rätta skulle kunna ställa krav på att skattemässigt bli behandlade på samma sätt som skyttarna. Som exempel kan nämnas nykterhetsorganisationer m. fl. Om något skall ske på detta område, ligger det i sakens natur att det måste prövas i ett större sammanhang. Det går inte att skilja ut enbart dem som har med skyttet att göra.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Gösta Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Till bordläggning anmälde

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om slopande av kravet att valsedel skall upptaga valbart namn m. m., och

nr 10, i anledning av väckt motion om förstärkning av skyddet för valhemligheten i samband med allmänna val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 42, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1964/65,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1964/65 till övnings- och yrkesläro-utbildning samt till fortbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till studiesociala ändamål jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 13, angående användande av riksbankens vinst för år 1963,

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäkringsväsendet,

nr 15, i anledning av väckta motioner om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland,

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för fortsatt drift vid Oskarshamns varv,

nr 17, i anledning av väckta motioner om informationsmaterial för studiebesök i riksdagen, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot inflation;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om ökad rätt till fri medicin,

nr 31, i anledning av väckta motioner angående placeringen av allmänna pensionsfondens medel m. m.,

nr 32, i anledning av väckta motioner om skilda kanslier för allmänna pensionsfondens delfonder, och

nr 33, i anledning av väckta motio-

ner om förhöjning av vissa livräntor i anledning av yrkesskada m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion angående hyresvärds rätt att höja hyran i samband med ombyggnadsarbete,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående belysnings- och reflexanordningar på cykel,

nr 20, i anledning av väckt motion angående förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare, och

nr 21, i anledning av väckta motioner dels angående villkoren för framförande av motorfordon, m. m., dels angående utredning rörande körkortsåldern; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för ökad upplysning om Sverige i utlandet,

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande försäljning av slaktdjur för statens räkning, och

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ansvarsförsäkring för statlig verksamhet.

§ 6

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skriftelse, nr 123, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen jämte i ämnet väckta motioner, dels väckt motion om utbyggnad av vattenvården, dels ock väckt motion angående förvaringen av petroleumprodukter i underjordisk cistern.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 101, med förslag till lagstiftning med anledning av förstatligandet och omorganisationen av polisväsendet m. m.,

nr 111, angående organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd,
nr 116, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.,

nr 119, med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån,

nr 123, angående inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m.,

nr 125, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.,

nr 128, med förslag till lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet,

nr 132, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.,

nr 133, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen,

nr 134, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.,

nr 136, angående anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1964/65,

nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom,

nr 139, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförordningen den 14 december 1962 (nr 703),

nr 140, med förslag till vissa grundlagsändringar,

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258),

nr 144, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen

den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., samt

nr 145, angående riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., motionen nr 882, av herr *Braccnier*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om bidragsförskott, m. m., motionerna:

nr 883, av fru *Holmqvist m. fl.*,

nr 884, av fru *Svensson m. fl.*, och

nr 885, av fru *Svensson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående skolväsendets centrala ledning m. m., motionen nr 886, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m., motionen nr 887, av herr förste vice talmannen *Malmborg m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.03.

In fidem

Sune K. Johansson